

Kunstenars op weg naar een renderende beroepspraktijk

Kunstenaars op weg naar een renderende beroepspraktijk

*Effecten van het Flankerend Beleid
naast de Wet Werk en Inkomen Kunstenaars*

dr F.M.H.M. Driessen
F. Duursma Msc
R.A.S. Hall Msc

Bureau Driessen
Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek

Utrecht 2010

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en werd begeleid door een commissie die als volgt was samengesteld:

drs. R.E.J.A. Oosterhuis	OCW
dr. D.E. Cozijnsen	OCW
drs. J. Heinsius	Kunstenaars&CO
drs. L. Jongmans	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
I. Helle	FNV-Kiem
J. van 't Hof	Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars

ISBN/EAN: 978-90-73259-51-5

© Bureau Driessen, Utrecht, 2010

Bureau Driessen
Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek
Hiëronymusplantsoen 8
3512 KV Utrecht
030-2334779
www.bureaudriessen.nl
bd@bureaudriessen.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting en Conclusie	1
<i>Kunstenaars&CO</i>	1
<i>Bereik en het gebruik van het Flankerend Beleid</i>	2
<i>Effecten van het Flankerend Beleid</i>	3
<i>Ervaringen met het Flankerend Beleid</i>	6
<i>Conclusie</i>	8
Hoofdstuk 1 Inleiding	10
<i>Globale onderzoeksopzet en opbouw van het rapport</i>	12
<i>Leeswijzer</i>	13
Hoofdstuk 2 De Stichting Kunstenaars&CO	14
<i>Doelstellingen en organisatie</i>	14
<i>Administratie</i>	15
<i>Financiën</i>	16
<i>Kerntaken en programma's</i>	19
<i>Kerntaak Beroepsmatigheid</i>	22
<i>Kerntaak Professionalisering</i>	23
<i>Kerntaak Marktontwikkeling</i>	26
<i>Overige werkzaamheden van Kunstenaars&CO</i>	27
<i>Activerend beleid van gemeenten</i>	28
<i>Samenvatting en conclusie</i>	30
Hoofdstuk 3 Bereik en gebruik van het Flankerend Beleid	32
<i>Bereik</i>	32
<i>Typen Flankerend Beleid</i>	34
<i>WWIK-categorie</i>	34
<i>Discipline</i>	35
<i>Leeftijd</i>	36
<i>Centrumgemeente</i>	37
<i>Samenvatting en conclusie</i>	39
Hoofdstuk 4 Effecten van het Flankerend Beleid	40
<i>Internetenquête</i>	41
<i>Gebruik van Flankerend Beleid</i>	42
<i>De stand van zaken in de beroepspraktijk</i>	46
<i>Multivariate analyses</i>	61
<i>Samenvatting en conclusie</i>	70

Hoofdstuk 5 Ervaringen met het Flankerend Beleid	73
<i>Interviews</i>	73
<i>Motivatie voor gebruik van het Flankerend Beleid</i>	74
<i>Gebruik van en meningen over het Flankerend Beleid</i>	75
<i>Schriftelijke reacties van kunstenaars</i>	78
<i>Schriftelijke reacties op de WWIK</i>	78
<i>Schriftelijke reacties op het aanbod van Kunstenaars&CO</i>	80
<i>Samenvatting en conclusie</i>	83
Bijlagen	87
Referenties	119

Samenvatting en Conclusie

Vanaf 1 januari 2005 is de Wet Werk en Inkomen Kunstenaars (WWIK) van kracht, in opvolging van de Wet Inkomensvoorziening Kunstenaars (WIK). Het doel van de WWIK is kunstenaars te ondersteunen bij het (weer) opbouwen van een renderende (gemengde) beroepspraktijk als kunstenaar. De regeling biedt kunstenaars gedurende (maximaal) 48 maanden een uitkering van 70% van het bijstandsniveau, zodat ze de gelegenheid krijgen (weer) een renderende beroepspraktijk op te bouwen en geen beroep meer hoeven te doen op een uitkering. Voordeel voor de ontvangers boven een bijstandsuitkering is het ontbreken van een sollicitatieverplichting en de mogelijkheid bij te verdienen tot een inkomen van 125% van de bijstandsnorm.

Naast de WWIK wordt Flankerend Beleid gevoerd, dat bestaat uit ondersteunende activiteiten voor de deelnemers aan de WWIK en is gericht op het verder brengen van de kunstenaar op de weg naar een zelfstandig en uitkeringsvrij bestaan als kunstenaar. Dit Flankerend Beleid wordt uitgevoerd door Kunstenaars&CO (onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) dat daartoe tal van activiteiten en ook individuele coaching aanbiedt.

Het onderzoek naar de uitvoering van het Flankerend Beleid in de jaren 2005 tot en met 2008 is in opdracht van het Ministerie van OCW door Bureau Driessen uitgevoerd en wordt in dit rapport besproken. Hieronder volgt een samenvatting van de onderzoeksbevindingen. Daarop aansluitend wordt een aantal conclusies geformuleerd. Vraagstelling en achtergrond van dit onderzoek zijn te vinden in het eerste hoofdstuk.

Kunstenaars&CO

In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van de organisatie, de doelen en instrumenten en de kosten van het beleid aan de hand van relevante stukken van Kunstenaars&CO, zoals werkprogramma's en jaarverslagen. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met de staf van Kunstenaars&CO en met enkele uitvoerders van de gemeente Groningen en de gemeente Amsterdam.

Kunstenaars&CO heeft als doel kunstenaars van alle disciplines te ondersteunen in het verwerven van economische zelfstandigheid door uitoefening (al dan niet full-time) van hun kunstenaarschap. Kunstenaars&CO voert in dit kader het Flankerend Beleid uit onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het Flankerend Beleid bestaat uit het bieden van informatie, trainingen en opleidingen, begeleiding, werkervaringsprojecten en het bieden van financiële faciliteiten. De activiteiten van Kunstenaars&CO worden elk jaar beschreven in een werkprogramma. De activiteiten worden ingedeeld in programma's die op hun beurt onder een kerntaak, zoals *Professionalisering*, vallen. Naast het aanbieden van het Flankerend Beleid voert Kunstenaars&CO beroepsmatigheidsonderzoeken uit en adviseert aan de hand daarvan gemeenten over de beroepsmatigheid van kunstenaars in het kader van de uitvoering van de WWIK.

Kunstenaars&CO wordt gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap en door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en krijgt daarnaast subsidie (of bijdragen) van diverse andere organisaties. Voor de uitvoering van het Flankerend Beleid ontvangt Kunstenaars&CO subsidie van het Ministerie van OCW. Dit bedrag is tussen 2005 en 2008 licht gestegen van €3,16 miljoen naar €3,34 miljoen in 2008 ten gevolge van de overheidsbijdrage in de arbeidskosten- en prijsontwikkeling. Ten opzichte van de totale inkomsten van Kunstenaars&CO is het percentage subsidie dat voor het Flankerend Beleid bestemd is tussen 2005 en 2008 echter gedaald met ongeveer 8 procentpunten, van 45% naar 37% van de totale inkomsten. De inkomsten per deelnemer aan het Flankerend Beleid zijn sterk gedaald sinds 2005. Ook veel projecten en programma's zijn per deelnemer goedkoper geworden. De kosten van de werkervaringsprojecten per deelnemer zijn aanzienlijk hoger dan de kosten per deelnemer van training en coaching.

Naast de uitvoering van het Flankerend Beleid biedt Kunstenaars&CO een aantal andere activiteiten aan, zoals workshops aan kunstvakopleidingen en reïntegratietrajecten voor mensen met een uitkering.

Kunstenaars&CO biedt een groot aantal en een grote heterogeniteit van activiteiten aan. In 2008 zijn er voor de 1.112 deelnemers aan het Flankerend Beleid 46 verschillende trainingen, 57 werkervaringsprojecten en daarnaast verschillende vormen van begeleiding. Dit is dus ongeveer één type activiteit per 11 deelnemers. De indeling van deze activiteiten in kerntaken verandert bijna ieder jaar.

De publieksjaarverslagen zijn beknopt in het geven van financiële toelichting. De verslagen aan de subsidiënten zijn uitvoeriger. Een afzonderlijke projectadministratie ontbreekt, maar maandelijks worden overzichten per project uit de verschillende databestanden samengesteld.

Ook door de centrumgemeenten wordt beleid gevoerd dat gericht is op de opbouw van een renderende beroepspraktijk. Dit beleid is deels nog in ontwikkeling. De contacten hierover met Kunstenaars&CO zijn goed, maar zouden volgens betrokkenen verder uitgebouwd kunnen worden, vooral omdat (toekomstige) overlap tussen het aanbod van Kunstenaars&CO en de gemeenten niet denkbeeldig is.

Bereik en het gebruik van het Flankerend Beleid

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het bereik en het gebruik van het Flankerend Beleid, zoals dat blijkt uit de administratieve bestanden van Kunstenaars&CO over de

verslagperiode 2005-2008. De beschrijvende analyses hebben dus alleen betrekking op activiteiten die voor individuele deelnemers zijn geregistreerd.

In de periode 2005-2008 hebben in totaal 6.399 kunstenaars ten minste één positief beroepsmatigheidsadvies van Kunstenaars&CO gekregen. Gedurende deze periode hebben in totaal 2.324 kunstenaars van deze 6.399 kunstenaars ten minste één keer gebruik gemaakt van het Flankerend Beleid. Elk jaar stijgt het aantal kunstenaars dat deelneemt aan het Flankerend Beleid: van 598 in 2005 naar 1.112 in 2008, dit is van 22% van alle kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies in 2005 naar 47% in 2008.

In de periode 2005-2008 is in totaal 7.314 keer deelgenomen aan het Flankerend Beleid. Van de vijf typen Flankerend Beleid wordt het meest gebruik gemaakt van 'training en opleiding' (61%), gevolgd door 'loopbaanbegeleiding' (22%). Een lening in de vorm van een microkrediet wordt nauwelijks door de kunstenaars afgenomen (1%).

Uit de deelnamepercentages aan het Flankerend Beleid in de periode 2005-2008 blijkt dat kunstenaars vooral een beroep doen op het Flankerend Beleid als zij langer in de WWIK zitten (kunstenaars uit de WWIK-categorie 'heronderzoek' en 'herintreder'). Beeldend kunstenaars ('beeldend' en 'vormgeving & bouwkunst') maken veel gebruik van het Flankerend Beleid (37%), podiumkunstenaars minder (29%; 'muziek' en 'dans & theater'). Kunstenaars in de leeftijdscategorie tot en met 29 jaar nemen het meest deel aan het Flankerend Beleid (44%), gevolgd door de groep van 30 - 39 jaar (27%). Ouderen maken vrij weinig gebruik van het Flankerend Beleid (22%).

De kunstenaars die aan het Flankerend Beleid deelnamen, waren op dat moment geregistreerd in 20 verschillende centrumgemeenten. Eindhoven, Amsterdam, Almere en Utrecht leverden relatief genomen veel kunstenaars die in de periode 2005-2008 aan het Flankerend Beleid deelnamen. De afstand tot Amsterdam speelt een belangrijke rol. Hoe verder weg men woont, des te lager is het deelnamepercentage aan het Flankerend Beleid. In de periode 1999 - 2003 was dit veel minder het geval, doordat het Flankerend Beleid destijds veelal uit financiële ondersteuning bestond.

Effecten van het Flankerend Beleid

In hoofdstuk 4 komt de kernvraag van dit onderzoek, de effectiviteit van het Flankerend Beleid, aan de orde. Het effect is onderzocht door middel van een internet-enquête onder 928 kunstenaars die in 2006, 2007 of in 2008 uit de WWIK zijn gestroomd. Er is gekozen voor uitstromers in de jaren 2006, 2007 en 2008, omdat bij deze kunstenaars het effect van het beleid over een langere periode kan worden vastgesteld, namelijk in 2008 en 2009.

Als criterium voor de effectiviteit van het Flankerend Beleid is genomen de mate waarin de kunstenaar er in geslaagd is een renderende beroepspraktijk op te bouwen, na uitstroom uit de WWIK. Bij het beoordelen hiervan is op de eerste plaats gekeken naar uitkeringsonafhankelijkheid en naar het inkomen van de kunstenaar in de afgelopen twee jaren. Dit inkomen is nader uitgesplitst naar de bron(nen) van de inkomsten, namelijk inkomen uit het vakgebied van de kunstenaar, uit werk dat gerelateerd is aan dit vakgebied, zoals lesgeven, uit werk dat niet gerelateerd is aan het vakge-

bied en ten slotte uit uitkering. Deze criteria voor een renderende beroepspraktijk sluiten nauw aan op de formuleringen in de Memorie van Toelichting bij de WWIK.

In aanvulling daarop zijn op de tweede plaats ook een aantal andere indicaties voor een renderende beroepspraktijk onderzocht, die aansluiten op gangbare opvattingen over wat onder een renderende of, iets ruimer genomen, succesvolle beroepspraktijk verstaan kan worden. Er wordt ingegaan op het aantal keer dat de kunstenaar zijn werk heeft laten zien aan publiek en op de setting waarin dit plaatsvond, op de aandacht die de kunstenaar heeft gekregen in verschillende media en ten slotte op het (artistieke) netwerk waarin de kunstenaar zich op dit moment bevindt, vergeleken met zijn netwerk bij instroom in de WWIK.

Bij de evaluatie van de effectiviteit van het Flankerend Beleid speelt de positie van de kunstenaar, op het moment van toetreding tot de WWIK, een belangrijke rol. Uit onderzoek van het IVA bleek immers dat kunstenaars met een gunstige uitgangspositie èn minder gebruik maken van het Flankerend Beleid èn er vaker in slagen een renderende beroepspraktijk op te bouwen. Dit kan er toe leiden dat abusievelijk geconcludeerd wordt dat het Flankerend Beleid geen, of zelfs een negatief effect heeft. Bij de bepaling van het effect van het Flankerend Beleid dient derhalve rekening gehouden te worden met de uitgangspositie van de kunstenaars bij intrede in de WWIK. Deze uitgangspositie is voor dit onderzoek vastgesteld aan de hand van de beoordeling door Kunstenaars&CO van het beroepsmatigheidsformulier op het moment van intrede in de WWIK.

Beroepssituatie van de kunstenaars

5 tot 6% van de ex-WWIK-ers kreeg in 2008 of 2009 bijstand. Ook uit het onderzoek van het IVA (2010) blijkt dat 6% van de uitgestroomde WWIK-ontvangers bijstand ontvangt. 6 tot 7% van de kunstenaars had een uitkering, zoals WW of WAO (maar niet WWIK). In 2008 of in 2009 blijkt 15% van de kunstenaars ten minste eenmaal afhankelijk te zijn geweest van bijstand of uitkering. Uit regressie-analyses blijkt dat de kunstenaars die bijstand of een uitkering gebruiken vaak ouder zijn, geen partner hebben, beeldend kunstenaar of musicus zijn en meer maanden van de WWIK gebruik hebben gemaakt.

De meeste kunstenaars zijn actief als kunstenaar op het moment van de enquête (85%), vaak in de vorm van een zelfstandig beroep (77 - 80%). Daarnaast wordt er inkomen betrokken uit loondienst (38 - 40%). Slechts 9% van de kunstenaars heeft helemaal geen inkomen.

Veel kunstenaars hebben inkomensbronnen die op een of andere wijze met hun artistieke achtergrond in verband staan. 78% van de kunstenaars verdient een inkomen met werk op het vakgebied, 10% heeft inkomsten uit een persoonlijke beurs of subsidie en 46% heeft inkomsten uit werk dat gerelateerd is aan het vakgebied. Vergelijken daarmee is het percentage van de kunstenaars dat een inkomen verwerft buiten het vakgebied vrij gering: 37%.

44% van de kunstenaars heeft een in financiële zin renderende beroepspraktijk opgebouwd. Hun individuele inkomen ligt boven 90% van de bijstandsnorm en met hun discipline verdienen zij meer dan minimaal bij (meer dan 45 of 32 euro per maand). 56% van de kunstenaars heeft geen renderende beroepspraktijk in financiële zin opgebouwd. Hun individuele inkomen valt onder 90% van de bijstandsnorm of het inkomen uit het vakgebied is of zeer gering (minder dan 45 of 32 euro per maand) of afwezig. Het IVA (2010) hanteert een ander criterium bij de beoordeling

van de uitstroom uit de WWIK en stelt centraal of de kunstenaars naar eigen zeggen van hun inkomen kunnen rondkomen. Afhankelijk van de strengheid, waarmee dit criterium wordt toegepast heeft 50%, 60%, 62% of 74% van de uitgestroomde kunstenaars een renderende beroepspraktijk. Het verschil met het hier gevonden percentage (44%) heeft te maken met het subjectieve element dat besloten ligt in 'kunnen rondkomen van'. Een aantal kunstenaars kan rondkomen omdat zij een verdienende partner hebben (23% van de kunstenaars).

Oudere kunstenaars hebben een lager inkomen. Dit is opmerkelijk, omdat het inkomen tot 65 jaar voor bijna alle burgers in Nederland stijgt. Zij slagen er ook minder vaak in een renderende beroepspraktijk op te bouwen. Deze gemiddelde inkomensdaling met de leeftijd wijst erop dat sommige kunstenaars er niet in slagen hun beroepspraktijk verder uit te bouwen en zelfs wat achterop raken.

Het blijkt dat veel kunstenaars zich, wat betreft hun individuele inkomen, handhaven onder bijstandsniveau, onder andere door gebruik te maken van het inkomen van de partner. Ook blijkt dat oudere kunstenaars lagere inkomens hebben. Uit onderzoek is bekend dat veel kunstenaars uit passie voor hun vak genoeg nemen met een laag inkomen en hierin geen reden zien het kunstenaarschap vaarwel te zeggen. Toch zal voor sommigen de beslissing het kunstenaarschap op te geven ooit vallen. Zo is 15% van de ondervraagde kunstenaars momenteel niet actief als kunstenaar. Uitstel naar een later tijdstip van de beslissing te stoppen zal over het algemeen niet gunstig zijn voor de betrokken kunstenaars, omdat er op latere leeftijd minder kansen zijn een alternatieve beroepsloopbaan te vinden. Het is mogelijk dat dergelijk uitstel mede onder invloed van het Flankerend Beleid vaker plaatsvindt. Dit onderzoek kan hierover geen uitsluitsel geven, maar nader onderzoek op dit punt is gewenst.

Naast de beroepsmatige en financiële aspecten zijn drie andere indicaties voor een succesvolle beroepspraktijk onderzocht: de mate waarin kunstenaars naar buiten treden, de aandacht in de media en de netwerken met collega's en andere werkzame personen in de culturele sector. Veel kunstenaars blijken naar buiten te treden in professionele settings (32 - 37%) en 13% van de kunstenaars heeft in 2009 een publicatie bij een uitgeverij gehad, vooral artikelen, korte vermeldingen en dergelijke. 29% maakt zich kenbaar via een professionele website en 9% komt voor op een vrijwilligerswebsite. 23% ten slotte kon een ontwerp of opdracht uitvoeren.

Er is ook veel media-aandacht voor het werk van de kunstenaars. 44% van de kunstenaars kwam ten minste eenmaal in een krant, meestal een regionale krant (29%), maar ook vaak een landelijk blad (17%). 25% van de kunstenaars kwam ten minste eenmaal op radio of tv, de landelijke radio of tv werd door 7% bereikt. 29% van de kunstenaars werd besproken op internet en 17% van de kunstenaars kwam aan de orde in vakbladen. Media-aandacht valt vooral theatermensen te beurt en kunstenaars met een groter netwerk krijgen veel meer media-aandacht.

Daarnaast blijken de netwerken van de kunstenaars uitgebreid te zijn. Bijna alle kunstenaars hebben de afgelopen drie maanden ten minste 10 minuten gesproken met collega-kunstenaars van de eigen en van andere disciplines. Artistiek leidinggevenden, niet-artistiek leidinggevenden en andere medewerkers van culturele instellingen rekent 60% van de kunstenaars tot zijn netwerk. Hetzelfde geldt voor de personen die wel een belangrijke rol spelen in de culturele sector, maar die niet behoren tot het productieve deel daarvan: intermediairs, recensenten, andere mediamedewer-

kers en medewerkers van cultuureducatieve instellingen. Rond de 50% rekt personen uit deze groepen tot zijn netwerk.

Flankerend Beleid

75% van de uitgestroomde WWIK-ers blijkt ooit op een of andere manier gebruik gemaakt te hebben van het Flankerend Beleid. Exclusief het gebruik van informatie gebruikte 41% een van de andere vormen van het Flankerend Beleid. Vrouwen maken veel gebruik van het Flankerend Beleid, ouderen weinig. Kunstenaars met een gunstige uitgangspositie bij intrede in de WWIK, maken aanzienlijk minder van het Flankerend Beleid gebruik dan degenen die destijds een minder gunstige uitgangspositie hadden.

72% van de kunstenaars heeft een of andere vorm van informatie gebruikt, meestal via de website, maar ook vaak via publicaties (30%). De kunstenaarslijn is door veel minder kunstenaars gebruikt (15%) en de informatie op evenementen bereikt slechts 10% van de kunstenaars. Vooral de cursussen t.a.v. bedrijfsvoering en beroepsuitoefening zijn populair (beide circa 20% deelnemers). De cursus netwerken is door 11% van de kunstenaars gevolgd. Aan begeleiding is door 22% van de kunstenaars deelgenomen, aan werkervaringsprojecten en opleidingen door 13 en 10%. De financiële faciliteiten die door (of via) Kunstenaars&CO worden aangeboden worden door slechts 4% van de kunstenaars gebruikt.

Van het activerend beleid dat de gemeenten uitvoeren om kunstenaars te stimuleren een beroepspraktijk op te bouwen wordt nauwelijks gebruik gemaakt.

Effect van het Flankerend Beleid

Het effect van dit Flankerend Beleid is onderzocht met behulp van regressie-analyses, waarin rekening is gehouden met bestaande verschillen tussen de kunstenaars qua leeftijd, discipline en vooral qua uitgangspositie bij aanvang van de WWIK-periode. Het blijkt dat een positief effect van het Flankerend Beleid op indicaties voor een renderende en succesvolle beroepspraktijk een aantal malen kan worden aangetoond en een aantal malen ook niet. Een (zwak) negatief effect is maar eenmaal opgetreden. Dit negatieve effect kan als toevallig worden beschouwd. Dat het effect van het Flankerend Beleid in een aantal gevallen niet kan worden aangetoond wil niet zeggen dat aangetoond is dat dit effect volledig afwezig is, maar wel dat dit effect in ieder geval bijzonder klein is.

Het Flankerend Beleid heeft geen (aantoonbaar) effect op het ontvangen van bijstand, op het ontvangen van een uitkering, op het actief zijn als kunstenaar en op de totale inkomenshoogte. (Onderdelen van) het Flankerend Beleid hebben wel effect op een renderende beroepspraktijk in financiële zin, op inkomen op het vakgebied, op vakgerelateerd inkomen, op het naar buiten treden als kunstenaar, op media-aandacht en op de omvang van de netwerken van de kunstenaars. De effecten op vakgerelateerd inkomen en op het naar buiten treden als kunstenaar zijn het meest stelselmatig.

Ervaringen met het Flankerend Beleid

In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op ervaringen van de kunstenaars met het Flankerend Beleid. In dit kwalitatieve deel van het onderzoek gaat het er niet om een representa-

tief beeld te schetsen, maar om het inventariseren van sterke en zwakke punten van het Flankerend Beleid volgens de kunstenaars. Er zijn tien gesprekken gevoerd met kunstenaars die van de WWIK gebruik hebben gemaakt, waarvan er acht ook aan het Flankerend Beleid hebben deelgenomen. Via de mail en in de enquêtes zijn daarnaast zeer veel reacties binnengekomen met opmerkingen over het Flankerend Beleid. Deze reacties van de kunstenaars zijn een aanvulling op de interviews.

De meerderheid van de geïnterviewde kunstenaars is tevreden over de vormgeving van de cursussen. Vaak waren de cursussen professioneel opgezet en was de sfeer prettig. Negatieve geluiden hebben te maken met een te grote groep en met het behandelen van veel stof in korte tijd. Eén deelnemer is uitsluitend negatief over de vormgeving van het door haar gevolgde project. De organisatie van het project verliep volgens deze deelnemer vreselijk onprofessioneel.

Op enkele uitzonderingen na, worden de gevolgde cursussen en projecten door de geïnterviewde kunstenaars zeer nuttig gevonden voor het opbouwen van een beroepspraktijk. Het wordt belangrijk gevonden dat de loopbaanbegeleider ook uit de kunstwereld komt en zodoende goed kan inspelen op de problemen die de kunstenaars tegenkomen bij het opbouwen van hun beroepspraktijk. Sommige kunstenaars zijn ontevreden over de cursussen en projecten die zij hebben gevolgd. Deze ontevredenheid heeft bijvoorbeeld te maken met verwachtingen over de inhoud van de cursus die niet uitkomen of met een docent die ergernis opwekt.

De geënquêteerde kunstenaars hebben heel vaak spontaan gereageerd op de uitnodiging aan het onderzoek mee te werken door een mail te sturen of door hun commentaar in de vragenlijst te geven. Naast de interviews is op basis van deze reacties van de geënquêteerde kunstenaars geschetst welk beeld kunstenaars hebben van het aanbod van Kunstenaars&CO.

De WWIK wordt door veel kunstenaars enorm gewaardeerd, zo blijkt uit deze reacties, omdat de WWIK financiële armslag biedt om een beroepspraktijk op te bouwen en omdat de rust geboden wordt de artistieke ontwikkeling voort te zetten. Sommige kunstenaars hebben ook kritiek op de WWIK. Deze kunstenaars vinden de bedoelde flexibiliteit (nu eens WWIK, dan weer niet) de facto moeilijk te realiseren of ergeren zich aan het feit dat er WWIK moet worden terugbetaald wanneer de verdiensten in de tweede helft van een jaar boven verwachting goed zijn. Verrekening vindt immers plaats op jaarbasis. Ook het feit dat het inkomen van de partner wordt meegerekend bij de eigen inkomsten leidt soms tot kritiek.

In deze reacties per mail of in de vragenlijst roemt een groot aantal kunstenaars de aanpak van Kunstenaars&CO zonder voorbehoud en zegt er veel aan gehad te hebben. Tegenover deze positieve opmerkingen staat ook een aantal negatieve opmerkingen. Sommigen vinden het niveau waarop Kunstenaars&CO de kunstenaars aanspreekt kinderachtig. Ook laken sommige kunstenaars de volgens hen te commerciële instelling van Kunstenaars&CO. Men noemt het glossy promotiemateriaal, het dure pand, de oriëntatie op Amsterdam, het ontbreken van aanbod in de provincie, de prijsstelling voor niet-WWIKers van het aanbod en een te laag honorarium voor deelnemers aan projecten.

Daarnaast zijn er kunstenaars die het aanbod van Kunstenaars&CO wel degelijk zeer op prijs stellen, maar het betreuren dat hun discipline naar hun mening niet voldoende aan bod komt. Musici, componisten, dansers en vormgevers beklagen zich hier nogal eens over.

De klagende kunstenaars komen met twee alternatieven voor de rol van Kunstenaars&CO. Enerzijds wordt er voor gepleit de taken van Kunstenaars&CO over meer instellingen te verdelen, zodat de monopoliepositie doorbroken wordt en de kunstenaars kunnen kiezen van welke instelling zij het cursus- of projectaanbod zullen afnemen. Anderzijds wordt er vaak op gewezen dat de kunstacademies hun taak in deze laten liggen en dat het aanbod van Kunstenaars&CO eigenlijk tot het standaardpakket van een academie zou moeten behoren.

Conclusie

De centrale vraag van dit onderzoek (bevordert het Flankerend Beleid de opbouw van een renderende beroepspraktijk?) kan zonder voorbehoud bevestigend beantwoord worden. Vooral de effecten op vakgerelateerd inkomen en op het naar buiten treden als kunstenaar zijn overtuigend aangetoond en deze twee aspecten kunnen gerekend worden tot de kern van het Flankerend Beleid. Het uitblijven van een aantoonbaar effect op uitkeringsafhankelijkheid, ook een kernaspect van het Flankerend Beleid, betekent dat, als er een effect is, dit effect in ieder geval klein is.

De deelname aan het Flankerend Beleid neemt sterk toe van 22% naar 47% van de doelgroep. Ook het aantal keren deelname per deelnemende kunstenaar neemt toe. De deelname van academieverlaters is minder, omdat men pas na enige tijd WWIK deel gaat nemen aan het Flankerend Beleid. Na het verlaten van de academie ziet men het nut van het Flankerend Beleid soms (nog) niet in. Ook musici nemen minder deel, mogelijk omdat men het aanbod niet passend vindt. Ook ouderen nemen minder deel. De afstand tot Amsterdam is duidelijk een belemmerende factor voor deelname.

Uit dit onderzoek komt de uitvoerder van het Flankerend Beleid, Kunstenaars&CO, naar voren als een krachtige en slagvaardige organisatie, die vernieuwingen en nieuwe activiteiten geenszins schuwt. Vooral de sterke groei van de inkomensstroom (van 8 ton naar 2,2 miljoen) van andere financiers dan de traditionele subsidiegevers (OCW, SZW) en het grote aantal (nieuwe) projecten zijn wat dat betreft veelzeggend.

Deze groei van activiteiten wordt echter niet gestuurd door een helder stramen dat alle veranderingen en vernieuwingen binnen een continue ontwikkeling door de jaren heen plaatst. De indeling van projecten verandert van jaar tot jaar. Door deze steeds wisselende indeling zijn de verschuivingen in de activiteiten van Kunstenaars&CO over de tijd moeilijk helder in beeld te brengen.

Uiteraard is de doelgroep, kunstenaars met een WWIK-uitkering, niet homogeen, maar dat verklaart de grote heterogeniteit aan activiteiten maar ten dele. Kunstenaars&CO beschouwt deze grote heterogeniteit als een sterk punt. Desondanks kan men zich afvragen of het efficiënt is om voor iedere mogelijkerwijs te onderscheiden subgroep een specifiek aanbod te ontwikkelen.

Bepaalde kerntaken van Kunstenaars&CO, zoals marktontwikkeling en innovatie, zijn zodanig verweven met de andere activiteiten in het kader van het Flankerend Beleid dat over de inspanningen die op deze gebieden geleverd en de resultaten die daarmee behaald worden, in dit onderzoek niet in beeld te brengen waren.

Het is duidelijk dat Kunstenaars&CO enerzijds door de meeste kunstenaars zeer gewaardeerd wordt, dit blijkt ook uit het IVA onderzoek, maar anderzijds bij som-

mige kunstenaars ook weerstanden oproept. Misschien worden deze weerstanden versterkt door frustraties over niet gerealiseerde artistieke ambities of door de onwil zich te schikken naar maatschappelijke conventies, een klassieke rol voor kunstenaars. Dat neemt niet weg dat bij kunstenaars levende weerstanden het functioneren van Kunstenaars&CO niet zullen vergemakkelijken.

Hoofdstuk 1

Inleiding

Vanaf 1 januari 2005 is de Wet Werk en Inkomen Kunstenaars (WWIK) van kracht, in opvolging van de Wet Inkomensvoorziening Kunstenaars (WIK)¹. Het doel van de WWIK is kunstenaars te ondersteunen bij het (weer) opbouwen van een renderende (gemengde) beroepspraktijk als kunstenaar. De regeling biedt kunstenaars gedurende (maximaal) 48 maanden² een uitkering van 70% van het bijstandsniveau, zodat ze de gelegenheid krijgen (weer) een renderende beroepspraktijk op te bouwen en geen beroep meer hoeven te doen op een uitkering. Voordeel voor de ontvangers boven een bijstandsuitkering is het ontbreken van een sollicitatieverplichting en de mogelijkheid bij te verdienen tot een inkomen van 125% van de bijstandsnorm.

Een kunstenaar moet aan een aantal voorwaarden voldoen om een WWIK-uitkering te krijgen. Zo moet hij voldoen aan de normen voor de bijstand (WWB), wat door middel van een rechtmatigheidsonderzoek door de gemeente wordt vastgesteld. Vervolgens adviseert Kunstenaars&CO de gemeente of de kunstenaar beroepsmatig werkzaam is, aan de hand van een door de kunstenaar ingevuld beroepsmatigheidsformulier (zie verder hoofdstuk 2). Verder is er een progressieve inkomenstoets, waarmee de gemeente er op toeziet dat de kunstenaar ieder jaar zijn financiële situatie verbetert. De WWIK wordt uitgevoerd door de 20 zogenaamde centrumgemeenten en valt onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW).

Naast de WWIK wordt Flankerend Beleid gevoerd, dat bestaat uit ondersteunende activiteiten voor de deelnemers aan de WWIK en is gericht op het verder brengen van de kunstenaar op de weg naar een zelfstandig en uitkeringsvrij bestaan als kunstenaar³. Dit Flankerend Beleid wordt uitgevoerd door Kunstenaars&CO (onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) dat daartoe tal van activiteiten en ook individuele coaching aanbiedt. Zo kan de kunstenaar onder meer de website raadplegen, een individueel gesprek aanvragen, coa-

¹ Zie voor de veranderingen in de WWIK ten aanzien van de WIK bijlage 1.1.

² Eventueel met onderbreking. De maximale periode tijdens welke WWIK kan worden ontvangen is 10 jaar.

³ Zie bijlage 1.1 voor de formulering in de Memorie van Toelichting.

ching krijgen of deelnemen aan één van de projecten¹.

Het onderzoeken van de beroepsmatigheid van kunstenaars en daarmee samenhangend het uitbrengen van advies over de beroepsmatigheid aan gemeenten, en de uitvoering van het Flankerend Beleid liggen in handen van Kunstenaars&CO. Sinds de WIK vervangen is door de WWIK, is het Flankerend Beleid meer gericht op het verruimen van de arbeidsmarkt en op (individuele) begeleiding naar een zelfstandige beroepspraktijk (zie verder hoofdstuk 2).

Het Flankerend Beleid is voor de periode 1999 tot 2003 onderzocht door het IVA (2006B). In de periode 1999 – 2003 maakte 57% van de kunstenaars in de WIK minstens één keer gebruik van het Flankerend Beleid². Beeldend kunstenaars maakten vaker gebruik van het Flankerend Beleid (63%) dan podiumkunstenaars (38%). De leeftijd van kunstenaars was niet van invloed op deelname aan het Flankerend Beleid. Verder bleek dat er onder kunstenaars in de vier grote steden over het geheel genomen minder animo voor het Flankerend Beleid was dan onder kunstenaars van buiten de Randstad.

Voortijdige uitstroom (vóórdat de maximale 48 maanden gebruikt waren) werd meestal gerealiseerd als de kunstenaar er in geslaagd was inmiddels een renderende beroepspraktijk op te bouwen. Het IVA nam deze voortijdige uitstroom uit de WIK als criterium voor het succes van het Flankerend Beleid. Deelnemers aan het Flankerend Beleid hadden echter 10% minder kans om de WIK voortijdig te verlaten dan WIK-ontvangers die *niet* deelnamen aan het Flankerend Beleid³. Het leek er dus op dat het Flankerend Beleid een negatief effect had. Deelnemers aan het Flankerend Beleid bleken immers minder vaak in staat te zijn de WIK voortijdig te verlaten. Uit nadere analyse bleek echter dat er geen sprake was van een negatief effect. Deelnemers aan het Flankerend Beleid bleken een iets slechtere uitgangspositie te hebben bij aanvang van de WIK dan de kunstenaars die geen gebruik maakten van het Flankerend Beleid. Hierdoor waren de deelnemers aan het Flankerend Beleid ook iets minder vaak in staat de WIK voortijdig te verlaten. Als hier rekening mee werd gehouden in de analyse, dan bleek er sprake te zijn van een duidelijk positief effect van het Flankerend Beleid (10% meer voortijdige uitstroom).

Het onderzoek naar de uitvoering van het Flankerend Beleid in de jaren 2005 tot en met 2008 is in opdracht van het Ministerie van OCW door Bureau Driessen uitgevoerd en wordt in dit rapport besproken.

De volgende onderzoeksvraag is voor dit onderzoek geformuleerd:

Hoe en in welke mate levert het Flankerend Beleid een bijdrage aan de doelstelling van de WWIK, te weten het ondersteunen van kunstenaars bij het (weer) opbouwen van een renderende (gemengde) beroepspraktijk als kunstenaar en daarmee van uitkeringsonafhankelijkheid?

Deze vraagstelling is in de richtlijnen van het Ministerie van OCW bij de offerte-aanvraag verder uitgewerkt in deelvragen, die betrekking hebben op:

¹ Zie hoofdstuk 2 voor een overzicht van alle activiteiten.

² Exclusief deelnemers aan projecten, die destijds niet geregistreerd werden.

³ 47% van de deelnemers aan het Flankerend Beleid stroomde de WIK uit vóórdat de maximale uitkeringsduur bereikt was tegen 57% van degenen die *niet* aan het Flankerend Beleid deelnamen.

- de organisatie van het Flankerend Beleid en de ontwikkeling daarvan;
- de doelen en instrumenten van dit beleid en de ontwikkeling daarvan;
- de mening van gebruikers, uitvoerders (centrumgemeenten) en andere relevante partijen over dit beleid en over de uitvoering daarvan door Kunstenaars&CO;
- kosten van het beleid (per deelnemer), ook in relatie tot de baten;
- gebruikers van dit beleid (aantallen, kenmerken, wie niet);
- overlap met het gebruik van andere instrumenten van het beeldend kunstbeleid, ervaringen daarmee¹;
- effectiviteit van dit beleid, uitgesplitst naar type Flankerend Beleid en naar type kunstenaar;
- onbedoelde neveneffecten.

Globale onderzoeksopzet en opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van de organisatie, de doelen en instrumenten en de kosten van het beleid aan de hand van relevante stukken van Kunstenaars&CO, zoals werkprogramma's en jaarverslagen. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met de staf van Kunstenaars&CO en met enkele uitvoerders van de gemeente Groningen en de gemeente Amsterdam.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het bereik en het gebruik van het Flankerend Beleid, zoals dat blijkt uit de administratieve bestanden van Kunstenaars&CO.

In hoofdstuk 4 komt de kernvraag van dit onderzoek, de effectiviteit van het Flankerend Beleid, aan de orde. Het effect is onderzocht door middel van een internet-enquête onder 928 kunstenaars die in 2006, 2007 of in 2008 uit de WWIK zijn gestroomd. Er is gekozen voor uitstromers in de jaren 2006, 2007 en 2008, omdat bij deze kunstenaars het effect van het beleid over een langere periode kan worden vastgesteld, namelijk in 2008 en 2009.

Als criterium voor de effectiviteit van het Flankerend Beleid is genomen de mate waarin de kunstenaar er in geslaagd is een renderende beroepspraktijk op te bouwen, na uitstroom uit de WWIK. Bij het beoordelen hiervan is op de eerste plaats gekeken naar uitkeringsonafhankelijkheid en naar het inkomen van de kunstenaar in de afgelopen twee jaren. Dit inkomen is nader uitgesplitst naar de bron(nen) van de inkomsten, namelijk inkomen uit het vakgebied van de kunstenaar, uit werk dat gerelateerd is aan dit vakgebied, zoals lesgeven, uit werk dat niet gerelateerd is aan het vakgebied en ten slotte uit uitkering. Deze criteria voor een renderende beroepspraktijk sluiten nauw aan op de formuleringen in de Memorie van Toelichting bij de WWIK.

In aanvulling daarop zijn er op de tweede plaats ook een aantal andere indicaties voor een renderende beroepspraktijk onderzocht, die aansluiten op gangbare opvattingen over wat onder een renderende of, ruimer genomen, succesvolle beroepspraktijk verstaan kan worden. Er wordt ingegaan op het aantal keer dat de kunstenaar zijn werk heeft laten zien aan publiek en op de setting waarin dit plaatsvond, op de aandacht die de kunstenaar heeft gekregen in verschillende media en ten slotte op het (artistieke) netwerk waarin de kunstenaar zich op dit moment bevindt, vergeleken met zijn netwerk bij instroom in de WWIK.

¹ Deze deelvraag bleek in het onderzoek niet te beantwoorden, omdat de kunstenaars ondervraagd zijn over de periode ná hun WWIK-uitkering, als er geen overlap meer kan optreden.

Bij de evaluatie van de effectiviteit van het Flankerend Beleid speelt de positie van de kunstenaar, op het moment van toetreding tot de WWIK, een belangrijke rol. Uit het hierboven besproken onderzoek van het IVA bleek immers dat kunstenaars met een gunstige uitgangspositie èn minder gebruik maken van het Flankerend Beleid èn er vaker in slagen een renderende beroepspraktijk op te bouwen. Dit kan er toe leiden dat abusievelijk geconcludeerd wordt dat het Flankerend Beleid geen, of zelfs een negatief effect heeft. Bij de bepaling van het effect van het Flankerend Beleid dient derhalve rekening gehouden te worden met de uitgangspositie van de kunstenaars bij intrede in de WWIK. Deze uitgangspositie is voor dit onderzoek vastgesteld aan de hand van de beoordeling door Kunstenaars&CO van het beroepsmatigheidsformulier op het moment van intrede in de WWIK.

In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op ervaringen van de kunstenaars met het Flankerend Beleid. In dit kwalitatieve deel van het onderzoek gaat het er niet om een representatief beeld te schetsen, maar om het inventariseren van sterke en zwakke punten van het Flankerend Beleid in de ogen van de kunstenaars. Er zijn tien gesprekken gevoerd met kunstenaars die van de WWIK gebruik hebben gemaakt, waarvan er acht ook aan het Flankerend Beleid hebben deelgenomen. Via de mail en in de enquêtes zijn daarnaast zeer veel reacties binnengekomen met opmerkingen over het Flankerend Beleid. Deze reacties van de kunstenaars worden in aanvulling op de interviews besproken.

Hoofdstuk 6 geeft eerst een korte samenvatting van de onderzoeksbevindingen. Daarop aansluitend wordt een aantal conclusies geformuleerd.

In dit onderzoek heeft de nadruk gelegen op de effecten van het Flankerend Beleid op de individuele kunstenaars. Activiteiten gericht op doelstellingen van het Flankerend Beleid, die dit individuele niveau overstijgen, zoals marktontwikkeling en innovatie, zijn zodanig verweven met de andere activiteiten in het kader van het Flankerend Beleid dat over de inspanningen die op deze gebieden geleverd en de resultaten die daarmee behaald worden, moeilijk iets te zeggen valt.

Leeswijzer

Deze inleiding en de hieraan voorafgaande samenvatting en conclusie geven in 13 pagina's een goed beeld van de opzet en voornaamste resultaten van dit onderzoek.

Hoofdstuk 2

De Stichting Kunstenaars&CO

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de organisatie die het Flankerend Beleid uitvoert, de Stichting Kunstenaars&CO. Naast het Flankerend Beleid ontplooit Kunstenaars&CO nog een aantal andere activiteiten, die volledigheidshalve ook kort worden aangestipt.

Doelstellingen en organisatie

Kunstenaars&CO heeft als doel kunstenaars van alle disciplines te ondersteunen in het verwerven van economische zelfstandigheid door uitoefening (al dan niet fulltime) van hun kunstenaarschap¹. Kunstenaars&CO voert in dit kader het Flankerend Beleid uit, dat onder andere bestaat uit cursussen, individuele begeleiding en werkervaringsprojecten.

De Stichting Kunstenaars, Cultuur en Ondernemerschap, Kunstenaars&CO, is in 2003 voortgekomen uit drie partijen: de Stichting PodiumKunstWerk, de Stichting Scheppende Kunstenaars en de Stichting Voorzieningsfonds voor Kunstenaars. Tot en met 2002 was de Stichting Scheppende Kunstenaars (SSK) verantwoordelijk voor het Flankerend Beleid voor scheppende en toegepast werkende kunstenaars. De praktische uitvoering van dit beleid was in handen van het Voorzieningsfonds voor Kunstenaars (VVK). De Stichting PodiumKunstWerk (PKW) voerde het Flankerend Beleid uit voor podiumkunstenaars. Tot 2002 bestond het Flankerend Beleid voor beeldend kunstenaars uit het verstrekken van individuele financiële bijdragen in de bijzondere kosten van de beroepsuitoefening, op aanvraag van individuele kunstenaars. Het Flankerend Beleid voor podiumkunstenaars bestond tot 2002 ook uit het verstrekken van individuele financiële bijdragen, maar scholings- en trainingsactiviteiten vormden daarnaast ook een belangrijk onderdeel van dit Flankerend Beleid. De verschillen in systematiek van het Flankerend Beleid voor beeldend kunstenaars en vormgevers (SSK) enerzijds en voor podiumkunstenaars (PKW) anderzijds, wer-

¹ www.kunstenaarsenco.nl.

den in de loop van 2002 opgeheven¹.

In 2005 is de WIK vervangen door de WWIK. Bij Kunstenaars&CO is sindsdien een aantal veranderingen doorgevoerd. Zo schrijft de WWIK voor dat de gemeente sinds de nieuwe WWIK *jaarlijks* een advies inwint bij Kunstenaars&CO over de beroepsmatigheid van kunstenaars. Met de invoering van de WWIK in 2005 nam het aantal kunstenaars met een uitkering toe van 3.900 in 2004 tot bijna 4.400 in 2005 (IVA, 2010).

Ook het karakter van het Flankerend Beleid is in die periode veranderd. Er wordt meer dan vóór 2005 aandacht en geld besteed aan diverse vormen van begeleiding van kunstenaars in de WWIK en aan projecten die ten doel hebben de professionele vaardigheden en de marktpositie van kunstenaars te versterken². Voor alle activiteiten die door Kunstenaars&CO worden ondernomen, geldt dat ze moeten bijdragen aan de ontwikkeling en opbouw van een renderende beroepspraktijk en aan verbetering van de inkomenspositie van de kunstenaar³.

Een andere nieuwe ontwikkeling is de Cultuurlening. In 2005 is de Cultuurlening ingesteld, waardoor kunstenaars geld kunnen lenen om te investeren in hun beroepspraktijk. De lening wordt in samenwerking met de Triodosbank uitgevoerd. Sinds 2009 heeft Kunstenaars&CO, naast de vestiging in Amsterdam, ook een dependance in Rotterdam, waar adviesgesprekken en loopbaangesprekken gevoerd worden, werkervaringsprojecten in de stad Rotterdam worden georganiseerd en een deel van de cursussen wordt aangeboden. Kunstenaars&CO heeft gekozen voor een tweede vestiging om het bereik onder kunstenaars te vergroten.

Administratie

Vanaf mei 2005 heeft Kunstenaars&CO een nieuw systeem voor gegevensverzameling, dat *Opera* wordt genoemd. Hierin staan gegevens over de kunstenaars, zoals hun hoofdberoep, de uitkomst van de beoordeling van beroepsmatigheidsformulieren en of is deelgenomen aan het Flankerend Beleid. Als een kunstenaar aan het Flankerend Beleid heeft deelgenomen, is in *Opera* te vinden aan welk type Flankerend Beleid is deelgenomen (een cursus, coaching, werkervaringsproject, etc.) en wanneer dit is geweest. Ook wordt vermeld of een kunstenaar voldoende heeft deelgenomen of bijvoorbeeld is afgewezen of niet heeft kunnen deelnemen omdat het aanbod werd geannuleerd.

Kunstenaars&CO beschikt niet over een afzonderlijke projectadministratie, maar de uren per activiteit worden via een uniek nummer opgeslagen in een programma (Trias) en de directe kosten via datzelfde nummer in Exact. Maandelijks en per kwartaal worden hieruit overzichten gemaakt, waarin de ureninzet, gemaakte kosten en aantallen deelnemers per activiteit worden bijgehouden. De werkervaringsprojecten worden niet per afzonderlijk project, maar per cluster (zoals Zorg of Wijk) geadministreerd.

¹ IVA 2006B, p.13

² IVA 2006B, p.3

³ IVA 2006B, p.15

Tabel 2.1. Overzicht van de inkomsten van Kunstenaars&CO in euro's en het percentage inkomsten te besteden aan Flankerend Beleid ¹.

Inkomsten	Jaar			
	2005	2006	2007	2008
OCW	4.176.886	4.697.452	3.247.641 ²	4.889.259
- w.v. flankerend beleid	3.164.158	3.178.146	3.247.641	3.347.036
SZW	2.038.100	1.691.385	1.988.082	1.846.416
Diversen	798.504	1.483.392	4.266.190	2.231.047
Totale inkomsten	7.013.490	7.872.229	9.501.913	8.966.722
% Flankerend Beleid van totaal	45,1 %	40,4%	34,2 %	37,3%

¹ Cijfers uit jaarverslagen 2005 t/m 2008 van Kunstenaars&CO. ² In Jaarverslag 2007 wordt 'Inkomsten OCW/Flankerend Beleid' niet verder uitgesplitst. In 2005, 2006 en 2008 zijn inkomsten ontvangen van OCW uitgesplitst naar Flankerend Beleid, Nieuw Werk, BIK, Culturele Diversiteit, Cultuur en Economie.

Financiën

Kunstenaars&CO wordt gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap en door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en krijgt daarnaast subsidie van diverse andere organisaties. Kunstenaars&CO werkt in het kader van de werkervaringsprojecten samen met diverse opdrachtgevers voor kunstenaars, zoals Aedes Vereniging van woningcorporaties in Nederland, Gehandicaptensport Nederland, Connexxion (vervoersorganisatie) en Maxwell Group (adviesbureau). In 2008 werd met ongeveer zestig organisaties samengewerkt¹.

Het Flankerend Beleid wordt gefinancierd door het Ministerie van OCW. Daarnaast subsidieert dit ministerie diverse projecten of opleidingen, die door Kunstenaars&CO worden uitgevoerd, zoals het project Nieuw Werk en de opleiding Beroepskunstenaars in de klas. Het Ministerie van SZW financiert de beroepsmatigheidsonderzoeken die Kunstenaars&CO uitvoert bij kunstenaars die van de WWIK gebruik willen maken. Daarnaast ontvangt Kunstenaars&CO een bijdrage vanuit ESF3 (Europese subsidie om mensen werk te bieden)². Tabel 2.1 geeft de totale inkomsten van Kunstenaars&CO per jaar. In 2008 had Kunstenaars&CO €9 miljoen aan inkomsten. De subsidie van OCW bedroeg €4,9 miljoen (55% van het totaal), waarvan €3,3 miljoen voor het Flankerend Beleid. De subsidie van SZW bedroeg €1,8 miljoen (21% van het totaal). Daarnaast kreeg Kunstenaars&CO een bedrag van €3,3 miljoen (25% van het totaal) van diverse opdrachtgevers en organisaties. Sinds 2005 zijn de totale inkomsten gestegen van €7 miljoen naar €9 miljoen in 2008, dankzij de sterke stijging van de overige inkomsten van 8 ton naar 2,2 miljoen.

¹ Jaarverslag Kunstenaars&CO 2008.

² Jaarverslag Kunstenaars&CO 2008.

Tabel 2.2. Uitgaven van Kunstenaars&CO per programma in euro's¹.

Programma	2005	2006	2007	2008
Beroepsmatigheids- onderzoeken	1.506.767	1.542.882	1.429.093	1.413.194
Informatie bieden	687.637	620.187	971.112	851.275
Training, opleiding en begeleiding	-	-	-	2.402.782
Opleiden	893.294	1.418.407	1.377.510	-
Begeleiden	676.019	615.624	829.786	-
Werkervaring	-	-	-	2.205.151
Marktontwikkeling	-	-	-	588.932
Werkervaring en Marktontwikkeling Nieuw Werk ² (werkervaring)	468.676	-	-	-
Kunstenaars Elders ² (werkervaring)	2.214.335	-	-	-
Innovatie	316.150	404.416	911.336	945.301
Investeren	-	-	1.362.453	-
Financiële facilitei- ten	155.158	305.527	- ³	1.610.029
Totaal	6.918.036	6.449.925	9.557.219	10.016.664

¹ Cijfers uit jaarverslagen 2005 t/m 2008 van Kunstenaars&CO.

² Deze programma's vallen in de jaren 2006 t/m 2008 binnen het programma Werkervaring of het programma Werkervaring en Marktontwikkeling.

³ Programma Financiële faciliteiten is in 2007 Investeren.

Het bedrag dat bestemd is voor het Flankerend Beleid is tussen 2005 en 2008 licht gestegen van €3,1 miljoen in 2005 naar €3,3 miljoen in 2008, ten gevolge van de overheidsbijdrage in de arbeidskosten- en prijsontwikkeling. Het percentage dat het bedrag voor het Flankerend Beleid uitmaakt van de totale inkomsten is echter tussen 2005 en 2008 gedaald met 8 procentpunten, van 45 procent naar 37 procent van de totale inkomsten, doordat Kunstenaars&CO meer andere inkomsten heeft verworven. In dezelfde periode nam het aantal deelnemers aan het Flankerend Beleid toe van 598 kunstenaars in 2005 tot 1.112 kunstenaars in 2008 (zie hoofdstuk 3). Dit betekent dat het beschikbare bedrag per deelnemer aan het Flankerend Beleid terugliep van €5.291 in 2005 naar €3.009 in 2008.

Het bedrag dat voor Flankerend Beleid bestemd is, wordt besteed aan de verschillende activiteiten (cursussen, informatie bieden, werkervaringsprojecten etc.) van Kunstenaars&CO. De activiteiten van Kunstenaars&CO zijn geclusterd in programma's, die op hun beurt weer onder kerntaken vallen (zie volgende paragraaf). Omdat de indeling van de programma's niet elk jaar hetzelfde is, kunnen de uitgaven per jaar per programma niet precies vergeleken worden (zie voetnoten onder tabel

2.2, tabel 2.4 en tabel 2.5). Tabel 2.2 geeft een overzicht van de uitgaven per programma in de jaren 2005 t/m 2008. De bedragen betreffen de totale uitgaven per programma en hebben niet uitsluitend betrekking op uitgaven in het kader van het Flankerend Beleid. De totale uitgaven zijn van ongeveer €7 miljoen in 2005 gestegen naar ongeveer €10 miljoen in 2008. De tabel laat zien dat het bedrag dat uitgegeven wordt aan beroepsmatigheidsonderzoeken in de periode 2005 t/m 2008 ongeveer gelijk is gebleven. Onderzoek naar de beroepsmatigheid maakt overigens geen deel uit van het Flankerend Beleid. Het bedrag dat besteed wordt aan het programma *Training, opleiding en begeleiding* is gestegen van ongeveer €1,6 miljoen in 2005 (Programma Opleiden en Begeleiden samengenomen) naar ongeveer €2,4 miljoen in 2008. Verder valt op dat in 2006 veel minder werd uitgegeven aan werkervaring en marktontwikkeling dan de jaren erna (in 2008 is dit programma opgesplitst in programma Werkervaring en programma Marktontwikkeling). Ook de uitgaven voor het programma Innovatie en het Programma Financiële faciliteiten zijn sterk gestegen in de periode 2005 - 2008. Door de steeds wisselende indeling van programma's (zie ook hierna) is de ontwikkeling over de jaren niet heel inzichtelijk.

Kunstenaars met een WWIK-uitkering kunnen kosteloos deelnemen aan de activiteiten die onder het Flankerend Beleid vallen. Kunstenaars die geen WWIK-uitkering hebben, kunnen tegen een vergoeding deelnemen aan deze activiteiten van Kunstenaars&CO. De kosten verschillen per activiteit. Deelname aan een cursus van twee dagen kost meestal €350. Individuele coaching kost momenteel €1.250 voor 6 gesprekken en intervisie momenteel €300 voor drie begeleide bijeenkomsten van drie uur (waarna de groep zelfstandig verder gaat). De hiermee gegenereerde inkomsten bedroegen in 2008 €89.000.

Het aantal deelnemers aan de activiteiten die onder het Flankerend Beleid vallen en de kosten die Kunstenaars&CO per deelnemer maakt staan in de tabellen 2.3 en 2.4. De cijfers in deze tabellen zijn gebaseerd op een door Kunstenaars&CO geleverd overzicht¹. De cijfers in dit overzicht komen niet precies overeen met de cijfers in de jaarverslagen². Deze verschillen komen volgens Kunstenaars&CO voort uit niet meegetelde ontwikkelkosten en uit eveneens niet meegetelde bijdragen aan WWIK-ers die cursussen volgen bij andere aanbieders.

Deelname aan de trainingen&opleidingen, begeleiding, loopbaangesprekken en het aantal uitgekeerde Cultuurleningen is opgenomen in tabel 2.3. Het aantal deelnemers/ontvangers wisselt van 32 (uitgekeerde Cultuurleningen in 2006) tot 1.335 (Opleiding en Training in 2008). Begeleiding is over de jaren het sterkst in aantal deelnemers gestegen, van 74 tot 249 deelnemers.

Over de jaren heeft 61% tot 82% van de deelnemers een WWIK-uitkering (tabel 2.3). Er is in 2008, vergeleken met de jaren ervoor, een afname van het percentage deelnemers/ontvangers met een WWIK-uitkering ten opzichte van het totale aantal deelnemers.

Over alle jaren liggen de kosten per deelnemer tussen de €409 en de €3.179. Begeleiding (exclusief loopbaangesprekken) kost in 2008 het meest per deelnemer met een WWIK-uitkering, namelijk €1.366. Het bedrag is sinds 2006 sterk afgenomen,

¹ 'Diensten K&CO 2006-2008', ontvangen op 16-12-2009.

² In het jaarverslag van 2007 staat bijvoorbeeld een bedrag van €917.446 voor het 'Cursusprogramma' (onderdeel van het programma Opleiden), terwijl er in het geleverde overzicht van Kunstenaars&CO een bedrag van €806.162 voor Opleiden staat. In het jaarverslag van 2008 staat een bedrag van €1.562.417 voor Werkervaringsprojecten, terwijl er in het geleverde overzicht een bedrag van €1.500.932 genoemd wordt.

toen bedroeg het €3.179 per deelnemer met een WWIK-uitkering. De loopbaangesprekken kosten in 2008 het minst per deelnemer met een WWIK-uitkering, namelijk €411¹.

Het aantal deelnemers per werkervaringsproject en de kosten per deelnemer met een WWIK-uitkering zijn te vinden in tabel 2.4. Het aantal deelnemers met een WWIK-uitkering wisselt sterk per werkervaringsproject, namelijk van 3 deelnemers in het cluster Overig in 2008, tot 152 in het cluster Profitsector/zakelijke diensten in 2007.

In 2006 ontving ongeveer 80% van de deelnemers aan werkervaringsprojecten een WWIK-uitkering, in 2007 was dit 70% en in 2008 daalde dit percentage verder naar 55%. Het cluster Praktijkervaring had in 2006 in verhouding tot het totale aantal deelnemers de meeste WWIK-deelnemers, namelijk 92% van het totaal. In 2007 had het cluster Musea in verhouding tot het totale aantal deelnemers de meeste WWIK-deelnemers, namelijk 84% van het totaal. In 2006 en 2007 had het cluster In de wijk de minste deelnemers met een WWIK-uitkering (72 en 56%). In 2008 had het cluster Cultuur, sport en recreatie de meeste deelnemers met een WWIK-uitkering, namelijk 79%. Het cluster Landbouw had het minste aantal deelnemers met een WWIK-uitkering, namelijk 37%.

De kosten per deelnemer met WWIK-uitkering lopen ook sterk uiteen van €0 (geen kosten Flankerend Beleid, de kosten worden volledig door deelnemende organisaties opgebracht) in het cluster Overig in 2008 en in het cluster In de wijk in 2007, tot €11.535 per deelnemer in het cluster Zorg in 2007 (in 2008 tot €7.252).

Kerntaken en programma's

De activiteiten van Kunstenaars&CO worden elk jaar beschreven in een werkprogramma. De activiteiten worden ingedeeld in programma's die op hun beurt onder een kerntaak vallen. De indeling van deze werkprogramma's is in de periode 2005 - 2008 tweemaal veranderd, namelijk van 2005 naar 2006 en van 2007 naar 2008, zie tabel 2.5². In 2007 bleef de indeling van 2006 wel gehandhaafd.

In 2005 werden er vier kerntaken onderscheiden, namelijk het uitvoeren van beroepsmatigheidsonderzoeken, professionalisering, marktontwikkeling en verbeteren en vernieuwen. In de hierop volgende jaren zijn deze vier kerntaken teruggebracht naar drie kerntaken. De huidige indeling van kerntaken is: het uitvoeren van beroepsmatigheidsonderzoeken, professionalisering en marktontwikkeling.

Hieronder wordt een beschrijving gegeven van de programma's van Kunstenaars&CO. Daarbij is de indeling van het werkprogramma in 2008 aangehouden (zie tabel 2.5).

¹ Deze kosten per WWIK-deelnemer zijn tot stand gekomen door de kosten Flankerend Beleid te delen door het aantal deelnemers met WWIK. Binnen deze projecten gegenereerde inkomsten (opdrachtgevers, niet WWIK-deelnemers) blijven buiten deze berekening. Bij deze kosten per deelnemer worden kosten voor bovenindividuele doelen, zoals marktontwikkeling, aan individuen toegerekend, voor zover deze kosten niet gefinancierd kunnen worden uit gegenereerde inkomsten.

² Werkprogramma's Kunstenaars&CO, 2005 t/m 2008.

Tabel 2.3. Overzicht van kosten Flankerend Beleid per dienst en de kosten per WWIK-deelnemer in euro's in 2006 t/m 2008¹.

Dienst	2006			2007			2008		
	aantal deelne- mers met WWIK	kosten FB	kosten per deelnemer met WWIK	aantal deelne- mers met WWIK	kosten FB	kosten per deelnemer met WWIK	aantal deelne- mers met WWIK	kosten FB	kosten per deelnemer met WWIK
Training en opleiding	1.159 (82% ²)	539.071	465	1.271 (82%)	597.933	470	1.335 (70%)	605.630	454
Loopbaangesprekken	444 (70%)	197.840	446	483 (67%)	197.731	409	486 (66%)	199.848	411
Begeleiding	74 (80%)	235.248	3.179	119 (74%)	266.716	2.241	249 (73%)	340.168	1.366
Cultuurleningen ³	32 (63%)	73.727	2.304	43 (61%)	58.244	1.355	35 (63%)	41.341	1.181

¹ Diensten K&CO 2006-2008, ontvangen op 16-12-2009.

² Percentage WWIK-deelnemers ten opzichte van het totaal aantal deelnemers.

³ De bedragen hebben betrekking op nieuwe toekenningen dat jaar.

Tabel 2.4. Overzicht van kosten Flankerend Beleid per cluster werkervaringsprojecten en de kosten per WWIK-deelnemer in euro's in 2006 t/m 2008¹.

Cluster	2006			2007			2008		
	aantal deelnemers met WWIK	kosten FB	kosten per deelnemer met WWIK	aantal deelnemers met WWIK	kosten FB	kosten per deelnemer met WWIK	aantal deelnemers met WWIK	kosten FB	kosten per deelnemer met WWIK
In de wijk	57 (72% ²)	191.119	3.353	31 (56%)	0	0	70 (59%)	217.508	3.107
Musea	36 (88%)	133.378	3.705	27 (84%)	91.551	3.391	-	-	-
Overig	12 (80%)	6.718	560	-	-	-	3 (43%)	0	0
Praktijkervaring	57 (92%)	186.187	3.266	61 (73%)	159.212	2.610	-	-	-
Profitsector/ zakelijke diensten	80 (74%)	233.853	2.923	152 (72%)	399.672	2.629	56 (75%)	406.137	7.252
Zorg/ gehandicapten zorg/ ouderenzorg ²	40 (75%)	299.698	7.492	26 (74% ³)	299.919	11.535	37 (52%)	235.178	6.356
Concept en innovatie/ Te ontwikkelen sectoren	-	-	-	17 (61%)	51.934	3055	-	-	-
Cultuur, sport en recreatie	-	-	-	-	-	-	81 (79%)	273.206	3.373
Landbouw	-	-	-	-	-	-	14 (37%)	47.688	3.406
Overheid	-	-	-	-	-	-	18 (42%)	104.015	5.779

¹ Diensten K&CO 2006-2008, ontvangen op 16-12-2009.

² Percentage WWIK-deelnemers ten opzichte van het totaal aantal deelnemers.

³ In 2007 is cluster Zorg uitgesplitst naar Gehandicaptenzorg en Ouderenzorg, deze zijn in deze tabel samengenomen.

Kerntaak Beroepsmatigheid

De eerste kerntaak is het uitvoeren van beroepsmatigheidsonderzoeken. Kunstenaars&CO adviseert gemeenten in het kader van de uitvoering van de WWIK over de beroepsmatigheid van kunstenaars. Dit onderzoek wordt voor elke kunstenaar uitgevoerd als de kunstenaar gebruik wil gaan maken van de WWIK en daarna jaarlijks zolang de kunstenaar gebruik maakt van de WWIK. Op basis van dit advies en het door de gemeente zelf uitgevoerde onderzoek naar het inkomen van de kunstenaar, beslist de gemeente over het al dan niet toekennen van een WWIK-uitkering aan een kunstenaar en over voortzetting of beëindiging de WWIK.

Het advies van Kunstenaars&CO wordt opgesteld door middel van een beroepsmatigheidsonderzoek, uitgevoerd door de adviseurs van Kunstenaars&CO. De kunstenaar wordt gevraagd om een beroepsmatigheidsformulier in te vullen. Hij moet vragen beantwoorden over zijn beroep en opleiding, zijn inkomsten, de productie en presentatie van zijn werk en dergelijke. Dit formulier wordt door Kunstenaars&CO beoordeeld. Om de beroepsmatigheid van kunstenaars te kunnen meten is een handreiking opgesteld door Kunstenaars&CO¹. Dit beoordelingssysteem wordt sinds mei 2005 gebruikt, zie bijlage 2.1 voor een toelichting op dit beoordelingssysteem.

Tabel 2.5. Indeling van activiteiten in kerntaken en programma's van Kunstenaars&CO.

Kerntaken	Programma's		
	2005	2006/ 2007 ¹	2008
I. Beroepsmatigheids-Onderzoeken	Beroepsmatigheid	Beroepsmatigheid	Beroepsmatigheid
II. Professionalisering	Informatie Training en opleiding Begeleiding Financiële faciliteiten ³	Informatie Training en opleiding Begeleiding Financiële faciliteiten ³ Werkervaring Marktontwikkeling ⁴	Informatie Training, opleiding, Begeleiding Werkervaring Innovatie ⁵
III. Marktontwikkeling	Nieuw Werk Kunstenaars Elders	N.v.t. ⁶	Marktontwikkeling ⁴ Financiële faciliteit. ³
IV. Verbeteren en vernieuwen ²	Innovatie ⁵ en kwaliteit	Evalueren, verbeteren en vernieuwen	N.v.t. ⁶

¹ In 2007 bleef de indeling van kerntaken en programma's hetzelfde als in 2006.

² In 2006/2007 en 2008 zijn er drie kerntaken.

³ Financiële faciliteiten in 2005 en 2006/2007 binnen kerntaak Professionalisering; in 2008 kerntaak Marktontwikkeling.

⁴ Marktontwikkeling 2006/2007 kerntaak Professionalisering; in 2008 kerntaak Marktontwikkeling.

⁵ Innovatie in 2005 kerntaak Verbeteren en vernieuwen; in 2008 kerntaak Professionalisering.

⁶ In 2006/ 2007 geen kerntaak Marktontwikkeling; in 2008 geen kerntaak Verbeteren en vernieuwen.

¹ Handreiking voor het uitvoeren van het beroepsmatigheidsonderzoek van de WWIK door Kunstenaars&CO en Waardeweging Beeldende kunst, Vormgeving & bouwkunst, Dans & theater, Muziek en overig, Kunstenaars&CO (vermoedelijk 2008).

De Stichting Toezicht Beroepsmatigheidsonderzoek (STB) houdt toezicht op de kwaliteit en objectiviteit van de beroepsmatigheidsonderzoeken. Jaarlijks trekt de voorzitter van het STB-bestuur een a-selecte steekproef van circa 300 adviezen (ongeveer 10% van alle uitgebrachte adviezen) voor een analyse. Ook analyseert de STB alle bezwaarschriften van kunstenaars en de reactie van Kunstenaars&CO daarop. Vier keer per jaar bespreekt het bestuur zijn bevindingen met Kunstenaars&CO¹. Op de website van Kunstenaars&CO is geen verwijzing opgenomen naar deze Stichting. Volgens Kunstenaars&CO is dit niet nodig, omdat deze Stichting geen publieksfunctie heeft.

De beoordeling van de beroepsmatigheid van Kunstenaars&CO is in dit rapport gebruikt om de uitgangspositie van de responderende kunstenaars te bepalen. Om te onderzoeken of de beoordeling van Kunstenaars&CO bruikbaar is, is een a-selecte steekproef getrokken van de beroepsmatigheidsformulieren. In hoofdstuk 4 wordt hier verder op in gegaan.

Kerntaak Professionalisering

De kerntaak Professionalisering betreft het versterken van de vaardigheden van kunstenaars zodat de kunstenaars zelfstandig werk kunnen ontwikkelen, kunnen acquireren en werk zelfstandig kunnen uitvoeren².

Om aan te sluiten bij de verschillende leerstijlen en leerbehoeften van de kunstenaars gebruikt Kunstenaars&CO binnen de aangeboden activiteiten drie soorten interventies:

- vaardigheden leren (bijvoorbeeld workshops en trainingen),
- reflecteren (bijvoorbeeld bij coaching en mentoring) en
- ervaring opdoen (in projecten binnen en buiten de kunstsector waar bijvoorbeeld wordt geleerd hoe een project op te zetten).

1. Programma Informatie

Kunstenaars&CO biedt kunstenaars op verschillende manieren informatie. Zo kunnen kunstenaars via de website www.kunstenaarsenco.nl informatie vinden over de producten en diensten van Kunstenaars&CO en via de website www.beroepkunstenaar.nl zakelijke informatie over de kunstsector. Deze laatstgenoemde website heeft Kunstenaars&CO in samenwerking met de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten opgezet. In 2008 werd beroepkunstenaar.nl 30.000 keer bezocht, kunstenaarsenco.nl 105.000 keer.

Verder kunnen kunstenaars via de Kunstenaarslijn informatie vragen, door telefonisch of per email vragen te stellen over de WWIK en de zakelijke kant van de beroepspraktijk. In 2008 was er 17.000 keer contact via email of telefoon. In 2006 is Kunstenaars&CO begonnen met het organiseren van eigen evenementen, zoals stARTfactory, waar kunstenaars zowel (zakelijke) informatie kunnen krijgen als zichzelf kunnen presenteren en kunnen netwerken. Daarnaast is Kunstenaars&CO ook op andere evenementen aanwezig, zoals op de Dag van de Kamermuziek en de Startersdag Kamer van Koophandel. Kunstenaars&CO heeft verder verschillende

¹ www.kunstenaarsenco.nl

² Werkprogramma Kunstenaars&CO, 2008.

gidsen en infobladen zowel op papier als digitaal, bijvoorbeeld de Kunstenaarsplanner, met belangrijke onderwerpen voor academieverlaters, HeART & Society magazine over de inzet van kunstenaars buiten de kunstpodia, de belastinggids en de inspiratiegids.

2. *Programma Training en opleiding*

In 2008 bood Kunstenaars&CO 46 trainingen aan. Kunstenaars&CO werkt met een set van 10 competenties die gebruikt worden bij het opzetten van trainingen:

- een eigen gezicht hebben,
- reflecteren,
- ontwikkelen,
- doorzetten,
- verwoorden,
- samenwerken,
- klantgericht handelen,
- zakelijk werken,
- de markt op en
- in de maatschappij staan.

Deze 10 competenties omschrijven volgens Kunstenaars&CO wat een kunstenaar nodig heeft om een succesvolle beroepspraktijk op te bouwen. Kunstenaars kunnen op de website van Kunstenaars&CO een zakentest doen om hun competenties in kaart te brengen. Aan de hand van de uitslag krijgen ze 'ontwikkeltips' en advies voor een te volgen training.

Er zijn trainingen op drie verschillende niveaus:

- basics,
- plus en
- extra.

De trainingen op basics niveau zijn bedoeld om kennis te maken met het onderwerp, er is geen voorkennis nodig. Plus trainingen kunnen gevolgd worden als de kunstenaar eerder een opleiding of training op dit vakgebied heeft gevolgd of al veel met het onderwerp te maken heeft gehad. Extra trainingen gaan dieper in op onderwerpen waarmee de kunstenaar al veel ervaring heeft. De cursussen worden gegeven door professionals, zoals (zelfstandige) trainers en (project)adviseurs uit verschillende sectoren. Een aantal trainingen wordt door medewerkers van Kunstenaars&CO zelf gegeven. De duur van de cursussen varieert van enkele uren tot ongeveer 2 volle weken, meestal verspreid over meerdere weken.

In 2005 waren de trainingen ingedeeld per discipline, namelijk trainingen voor beeldend kunstenaars en vormgevers en trainingen voor podiumkunstenaars. De hierop volgende jaren kwam er een derde categorie bij: trainingen voor kunstenaars van alle disciplines. Een aantal meer algemene trainingen die in 2005 aan beide disciplines apart werd aangeboden, zoals 'Ondernemen' en 'Projectmanagement', werd vanaf 2006 gebracht voor alle kunstenaars. Zoals in het overzicht is te zien, worden de meeste trainingen ieder jaar voortgezet. Daarnaast komen er elk jaar trainingen bij: in 2005 waren er 31 trainingen, in 2008 waren dat er 46.

In 2009 zijn de meeste cursussen uit 2008 voortgezet en zijn er een aantal nieuwe trainingen bijgekomen. In het cursusprogramma van 2009 zijn de cursussen voor het eerst op thema ingedeeld. Deze thema's zijn:

- persoonlijke ontwikkeling,
- ondernemen en financiën en
- presentatie en promotie.

Daarnaast zijn er zogenaamde cursussen '*naast de kunst*', die bedoeld zijn om kunstenaars die zich richten op sectoren buiten het kunstenveld, zoals het onderwijs of het bedrijfsleven, te trainen voordat ze aan projecten deelnemen. Als laatste zijn er nog cursussen die zich richten op het werken in een internationale context. Zie bijlage 2.2 voor een overzicht van de verschillende trainingen en opleidingen.

Voor een kunstenaar met WWIK-uitkering die een cursus wil volgen die past binnen de ontwikkeling van zijn beroepspraktijk, maar die niet via Kunstenaars&CO wordt aangeboden, is een bijdrage in de kosten mogelijk. In een loopbaangesprek wordt gekeken of de kunstenaar voor deze tegemoetkoming in cursuskosten in aanmerking komt¹. Het komt voor dat een kunstenaar een cursus buiten Kunstenaars&CO om wil volgen, terwijl een dergelijke cursus ook via Kunstenaars&CO wordt aangeboden. In dat geval wijst Kunstenaars&CO in eerste instantie op de cursus uit het eigen pakket. Wil de kunstenaar de cursus toch via een andere weg volgen en past deze cursus binnen het kader van het Flankerend Beleid, dan kan de kunstenaar op een tegemoetkoming in de cursuskosten rekenen.

3. Programma Begeleiding

Kunstenaars&CO biedt kunstenaars verschillende vormen van begeleiding, zoals loopbaangesprekken en coaching. Loopbaangesprekken zijn meestal gericht op direct en praktisch advies. In deze gesprekken wordt vastgesteld waar de kunstenaar nu staat, waar deze met zijn loopbaan naartoe wil en welke stappen hiertoe genomen kunnen worden. Bij coaching gaat het er volgens Kunstenaars&CO om dat de kunstenaars kritisch naar zichzelf kijken en inzicht in hun eigen mogelijkheden krijgen. Coaching kan individueel of in groepsverband plaatsvinden. Verder kan de kunstenaar gebruik maken van mentoring. Een succesvolle kunstenaar begeleidt in dat geval een startende kunstenaar. Ten slotte kunnen kunstenaars deelnemen aan intervisiegroepen, waarin bijvoorbeeld gesproken wordt over cultureel ondernemerschap.

4. Programma Werkervaring

Kunstenaars&CO organiseert samen met partners binnen en buiten de kunstsector werkervaringsprojecten. Buiten de kunstsector kunnen kunstenaars deelnemen aan projecten waarin ze ervaring opdoen in het bedrijfsleven, de publieke sector, zorg en welzijn, de wijk, sport, recreatie en cultuur. Voorbeelden van projecten in de periode 2005 - 2008 zijn Beeldenwacht, Zin in Taal (in de wijk), Ajax, Boekenbal (profitsector), Dichten met ouderen (zorg). Bijlage 2.3 geeft een overzicht van de werkervaringsprojecten van 2006 t/m 2008.

Kunstenaars&CO werkt samen met andere partners aan de projecten. Deze partners zijn per project verschillend. In de meeste gevallen worden de projecten aangeboden aan alle kunstenaars, soms is een project voor een specifieke doelgroep bedoeld, zoals kunstenaars met een dubbele culturele achtergrond bij het project Van Talent naar Beroep. Dit project liep van 2005 t/m 2008. Het doel is kunstenaars met verschillende culturele achtergronden de vaardigheden te laten verwerven om zelfstandig te werken in de cultuursector of om ze verder te laten leren in het kunst(vak)onderwijs. Kunstenaars&CO voert Van Talent naar Beroep uit in opdracht

¹ www.kunstenaarsenco.nl

van het Ministerie van OCW in samenwerking met Netwerk Culturele Sector. Dit project valt niet onder het Flankerend Beleid.

5. Programma Innovatie

In het kader van innovatie evalueert Kunstenaars&CO de huidige faciliteiten, trainingen, begeleiding en werkervaringsprojecten. Kunstenaars&CO meet de waardering van de deelnemers aan de projecten door middel van evaluatieformulieren en deze waardering blijkt uitstekend met gemiddelde cijfers rond de 8 en uitschieters naar 9. Deelnemers die een project niet afronden krijgen geen evaluatieformulier. Op deze gang van zaken is kritiek mogelijk, maar ook bij universiteiten is dit de gebruikelijke procedure. In 2009 voert Kunstenaars&CO een pilot uit met digitale evaluatieformulieren om zo de cursussen te evalueren. Het doel van de evaluatie is om de inhoud of opzet van de cursussen en dergelijke te vernieuwen.

Kunstenaars&CO laat ook onderzoek doen. TNO onderzocht de effecten van het Jalan Jalan Festival, georganiseerd door Kunstenaars&CO. Het doel van dit project is het stimuleren van ontmoeting, uitwisseling en samenwerking tussen (cultureel diverse) buurtbewoners met behulp van kunst. Het bleek dat ruim een derde van de bezoekers tijdens het festival in contact is gekomen met mensen van een andere culturele achtergrond. Volgens de onderzoekers van TNO is een langduriger aanbod van activiteiten in de buurt gewenst¹.

In samenwerking met Kunst&Zaken, een stichting die kennis vanuit het bedrijfsleven inzet in de culturele sector, heeft Kunstenaars&CO in opdracht van het Ministerie van OCW 'Creative Co-makership' opgezet. Dit is een netwerk van professionals in en rondom het kunstvakonderwijs dat werkt aan onderwijsvernieuwing, een verbeterde aansluiting op de beroepspraktijk en een verbreding van het beroepsperspectief van studenten. Verder werkt Kunstenaars&CO mee aan een aantal internationale projecten om nieuwe faciliteiten te ontwikkelen, zoals een e-portfolio: een persoonlijk digitaal portfolio.

Kerntaak Marktontwikkeling

De kerntaak marktontwikkeling betreft het vergroten van de markt waarin kunstenaars kunnen werken door nieuwe werkterreinen te creëren en te ontwikkelen en kunstenaars daarin te faciliteren².

1. Programma Marktontwikkeling

Kunstenaars&CO ontwikkelt in samenwerking met opdrachtgevers/samenwerkingspartners concepten voor nieuwe (werkervarings-) projecten in sectoren buiten de kunst. Om deze nieuwe concepten op de markt te brengen worden bijvoorbeeld projectpresentaties georganiseerd voor instellingen in de publieke sector (rijksoverheid, gemeenten, politiek, zorginstellingen, welzijnsinstellingen, woningbouwcorporaties) en in de culturele sector (brancheorganisaties, kenniscentra). Een aantal keer per jaar brengt Kunstenaars&CO een publicatie uit over nieuwe projecten, die verspreid wordt onder potentiële en bestaande opdrachtgevers.

¹ TNO (2008).

² Werkprogramma Kunstenaars&CO, 2008.

2. Financiële faciliteiten

Kunstenaars kunnen gebruik maken van de Cultuurlening, die Kunstenaars&CO in samenwerking met de Triodos Bank heeft gestart in 2005. Op basis van borgstelling hebben de Triodos Bank en Kunstenaars&CO een lening ontwikkeld waarmee kunstenaars geld kunnen lenen voor investeringsdoelen, bijvoorbeeld een kunstproject. Deze lening is toegankelijk voor alle zelfstandig beroepsmatig werkende kunstenaars. Binnen de Cultuurlening is er een onderscheid tussen Cultuurlening Groot en Cultuurlening Klein. De Cultuurlening Klein (microkrediet) kan worden aangevraagd bij Kunstenaars&CO en wordt, na goedkeuring, ook uitgekeerd door Kunstenaars&CO. Bij deze lening ging het tijdens de onderzoeksperiode om een bedrag van €1.000, €2.000 of €3.000 en de lening is bedoeld voor de aanschaf van bijvoorbeeld een computer, digitale camera, instrumentarium of presentatie- en promotiemiddelen. De Cultuurlening Groot wordt aangevraagd bij de Triodos Bank en ook door Triodos Bank verstrekt. Hierbij gaat het om een lening vanaf €10.000. De Cultuurlening Groot valt, anders de Cultuurlening Klein, niet onder het Flankerend Beleid.

Overige werkzaamheden van Kunstenaars&CO

Hoewel dit onderzoek gericht is op het Flankerend Beleid volgt hieronder voor de volledigheid een korte opsomming van de overige werkzaamheden van Kunstenaars&CO.

Workshops kunstvakonderwijs

Kunstenaars&CO biedt de kunstvakopleidingen workshops aan over onderwerpen als 'ondernemerschap' of 'hoe ga ik de markt op'.

Kunstenaars in de Samenleving (KIS)

Kunstenaars in de Samenleving is een leergang van één jaar voor professionele kunstenaars die hun werkterrein willen uitbreiden naar maatschappelijke organisaties en bedrijven. Het praktijkgerichte programma brengt kunstenaars en organisaties samen. KIS laat organisaties in de praktijk ervaren welke mogelijkheden het werken met een kunstenaar biedt. KIS biedt kunstenaars inzichten en vaardigheden die nodig zijn om effectiever met organisaties te werken.

Beroepskunstenaars in de klas

Beroepskunstenaars in de klas (BIK) is een initiatief van Kunstenaars&CO en het Ministerie van OCW. Kunstenaars leren tijdens deze eenjarige opleiding om kunstprojecten uit te voeren op basisscholen.

Reïntegratie

Kunstenaars&CO biedt reïntegratietrajecten aan, speciaal voor mensen met een WW, WIA- of Wajong-uitkering. Samen met een coach wordt er een reïntegratieplan opgesteld dat bestaat uit loopbaanoriëntatie, coaching en begeleiding. Nadat de opdrachtgever (in de meeste gevallen het UWV) het plan heeft goedgekeurd, vergoedt de opdrachtgever de kosten van de begeleiding. Er wordt met verschillende reïntegratiebureaus samengewerkt.

Ton Lutz Prijs

Het doel van de Ton Lutz Prijs is zowel erkenning van jong talent als het geven van een impuls aan de loopbaan van jonge theatermakers. Het uitgangspunt van de prijs is drieledig: artistiek inhoudelijk, zakelijk en organisatorisch. De prijs bestaat uit een geldbedrag van €4.500 productiegeld, drie maanden loonkostensubsidie en persoonlijke begeleiding door Kunstenaars&CO.

Kunstenaars Verzekeringspakket

Kunstenaars&CO heeft samen met Meijers Verzekeringen een verzekeringspakket ontwikkeld speciaal voor kunstenaars. Kunstenaars kunnen bijvoorbeeld hun instrumenten of hun kunstwerken (tijdens een expositie) verzekeren.

Voucherbank

In opdracht van de gemeente Amsterdam is in 2005 de Voucherbank ontwikkeld. Basisscholen en de onderbouw van het VMBO krijgen een budget toegewezen dat gebruikt mag worden voor culturele activiteiten. Kunstenaars&CO beheert de Voucherbank.

Activerend beleid van gemeenten

Activerend beleid wordt door de centrumgemeenten uitgevoerd om kunstenaars in de WWIK te ondersteunen bij het opbouwen van een beroepspraktijk. Hoewel dit beleid geen deel uitmaakt van dit onderzoek, is het zinvol hier enige aandacht aan te geven. Activerend beleid en Flankerend Beleid bedienen namelijk dezelfde doelgroep en hebben beide als doel instroom in de WWB te voorkomen. Voor onderstaande beschrijving zijn gesprekken gevoerd met medewerkers van twee gemeenten¹ en van stichting StimulanSZ² en zijn enkele stukken bestudeerd.

Sinds juli 2005 kunnen kunstenaars bij de centrumgemeente een beroep doen op activerend beleid. Dit activerend beleid wordt tijdens de WWIK aangeboden als aanvulling op het Flankerend Beleid. De activerende middelen moeten volgens StimulanSZ³ hoofdzakelijk worden ingezet ter versterking van het *niet* kunstgerelateerde deel van de gemengde beroepspraktijk, maar de wet laat dit open en benadrukt juist dat het activerend beleid "*gericht [is] op het bevorderen van de arbeidsinschakeling in het kader van de uitoefening van een gemengde beroepspraktijk*"⁴. In de praktijk blijkt er geen scherpe scheidslijn te bestaan tussen activerend beleid en Flankerend Beleid. Het aanbod van de centrumgemeenten is namelijk niet uitsluitend gericht op het versterken van het niet kunstgerelateerde deel van de gemengde beroepspraktijk. Een werkconsulent bij de gemeente Groningen stelt bijvoorbeeld dat zij kunstenaars ook inhoudelijk ondersteunt door middel van adviesgesprekken en het organiseren van kunstprojecten. In aanvulling hierop vertelt een teammanager van DWI Amster-

¹ Omdat het activerend beleid geen onderdeel uitmaakt van dit onderzoek is deze verkenning beperkt tot twee gemeenten. Het IVA (2010) heeft de gemeenten geënquêteerd en komt tot een vergelijkbaar beeld.

² StimulanSZ informeert en adviseert gemeenten en andere publieke dienstverleners over werk, inkomen, welzijn en gezondheidszorg.

³ Kliennannink en Zonneveld (2006).

⁴ zie artikel 21 WWIK.

dam dat kunstenaars in het kader van het activerend beleid vaak bijbanen hebben die gerelateerd zijn aan de kunst. Te denken valt aan werk in de creatieve kinderopvang en lesgeven. Kunstenaars willen volgens deze teammanager banen die raken aan hun vakgebied om op die manier in de kunstwereld te kunnen blijven.

Om het flankerend en activerend beleid effectief naast elkaar in te kunnen zetten, is volgens een medewerker van StimulanSZ een goede afstemming tussen verschillende partijen noodzakelijk. De gesproken teammanager van DWI Amsterdam is redelijk tevreden over de huidige samenwerking met Kunstenaars&CO. Het contact met Kunstenaars&CO verloopt prettig en men is altijd bereid informatie te geven, maar beide partijen zouden elkaar toch nog beter op de hoogte kunnen houden van het aanbod. Hiermee voorkom je volgens deze teammanager dat hetzelfde aanbod aan een kunstenaar wordt gedaan. Bovendien zou er dan vaker naar elkaar kunnen worden doorverwezen. De teammager van DWI Amsterdam zou het in dit kader nuttig vinden dat de cursussen in de cursusbroschure inhoudelijk duidelijker en uitgebreider beschreven zouden worden.

In 2006 heeft Stimulansz de stand van zaken rondom het activerend beleid onder de loep genomen. Deze evaluatie maakt duidelijk dat er in 2006 nog weinig concrete ervaringen waren met de uitvoering van het beleid en dat de centrumgemeenten nog nauwelijks de rol van regisseur in het traject vervulden. Anno 2009 is de invulling van het activerend beleid concreter geworden. Zo biedt de gemeente Groningen Memo Trainingen aan, waarbij de kunstenaar een coachingstraject op maat volgt om succesvoller en effectiever te leren ondernemen¹. De gemeente Amsterdam biedt trainingen en scholing aan op uiteenlopende gebieden, zoals een opleiding tot taxi-chauffeur en scholing in de horeca. Van deze scholing wordt door kunstenaars weinig gebruik gemaakt, omdat zij vaak hoger opgeleid zijn en de scholing op MBO-niveau wordt gegeven. Ook komt het voor dat de gemeente Amsterdam een deel van een opleiding vergoedt. Kunstenaars&CO betaalt dan bijvoorbeeld 70%² van de opleiding. Als de gemeente de opleiding nuttig vindt voor de ontwikkeling van de kunstenaar, vergoedt zij de overige 30%. Ten slotte is de gemeente Amsterdam bezig een samenwerkingsverband aan te gaan met een soort uitzendbureau dat specifiek voor kunstenaars bijbanen moet gaan aanbieden. In de gemeente Groningen loopt een dergelijk samenwerkingsverband al met het Hanze Project Buro.

Tijdens de interviews (zie hoofdstuk 5) zeiden alle acht kunstenaars nog nooit van het activerend beleid te hebben gehoord en uit de enquête (zie hoofdstuk 4) blijkt dat drie kwart van de kunstenaars nog nooit van het activerend beleid gehoord heeft. Reden van de onbekendheid van het activerend beleid onder kunstenaars is wellicht dat kunstenaars niet weten dat bepaalde scholing en bijbanen onder het activerend beleid vallen. Wanneer zij een cursus via Kunstenaars&CO hebben gevolgd, weten zij immers ook niet altijd dat dit onder het Flankerend Beleid valt. De gemeenten geven echter wel bekendheid aan hun beleid door middel van brochures. Centrumgemeente Zwolle geeft bovendien een magazine uit, gericht op mensen in de WWB, waarin over het activerend beleid geschreven wordt. Ook kan een kunstenaar op activerend beleid worden gewezen tijdens een gesprek enkele maanden voorafgaand aan de toetsing van de jaarlijkse progressie-eis in het kader van de WWIK. Tijdens dit gesprek bekijkt de centrumgemeente met de kunstenaar wat er nog nodig is aan scholing of aanvullende werkzaamheden om aan de progressie-eis te kunnen voldoen.

¹ http://www.mtamsterdam.nl/ondernemer_traject.htm

² In feite is dit 65% (www.kunstenaarsenco.nl).

Samenvatting en conclusie

Kunstenaars&CO heeft als doel kunstenaars van alle disciplines te ondersteunen in het verwerven van economische zelfstandigheid door uitoefening (al dan niet fulltime) van hun kunstenaarschap. Kunstenaars&CO voert in dit kader het Flankerend Beleid uit onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het Flankerend Beleid bestaat uit het bieden van informatie, trainingen en opleidingen, begeleiding, werkervaringsprojecten en het bieden van financiële faciliteiten. De activiteiten van Kunstenaars&CO worden elk jaar beschreven in een werkprogramma. De activiteiten worden ingedeeld in programma's die op hun beurt onder een kerntaak, zoals *Professionalisering*, vallen. Naast het aanbieden van activiteiten voert Kunstenaars&CO beroepsmatigheidsonderzoeken uit en adviseert aan de hand daarvan gemeenten over de beroepsmatigheid van kunstenaars in het kader van de uitvoering van de WWIK.

Kunstenaars&CO wordt gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap en door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en krijgt daarnaast subsidie (of bijdragen) van diverse andere organisaties. Voor de uitvoering van het Flankerend Beleid ontvangt Kunstenaars&CO subsidie van het Ministerie van OCW. Dit bedrag is tussen 2005 en 2008 licht gestegen van €3,16 miljoen naar €3,34 miljoen in 2008 ten gevolge van de overheidsbijdrage in de arbeidskosten- en prijsontwikkeling. Ten opzichte van de totale inkomsten van Kunstenaars&CO is het percentage subsidie dat voor het Flankerend Beleid bestemd is tussen 2005 en 2008 echter gedaald met ongeveer 8 procentpunten, van 45% naar 37% van de totale inkomsten. De inkomsten per deelnemer aan het Flankerend Beleid zijn sterk gedaald sinds 2005. Ook veel projecten en programma's zijn per deelnemer goedkoper geworden. De kosten van de werkervaringsprojecten per deelnemer zijn in vergelijking met de trainings- en opleidingsprogramma's hoog (in 2008 tot €7.252 per deelnemer versus tot €1.366 per deelnemer).

Naast de uitvoering van het Flankerend Beleid biedt Kunstenaars&CO een aantal andere activiteiten aan, zoals workshops aan kunstvakopleidingen en reïntegratietrajecten voor mensen met een uitkering.

Kunstenaars&CO biedt een groot aantal en een grote heterogeniteit van activiteiten aan. In 2008 zijn er voor de 1.112 deelnemers aan het Flankerend Beleid (zie volgende hoofdstuk) 46 verschillende trainingen, 57 werkervaringsprojecten en daarnaast verschillende vormen van begeleiding. Dit is dus ongeveer één type activiteit per 11 deelnemers¹. De indeling van deze activiteiten in kerntaken verandert bijna ieder jaar.

De publieksjaarverslagen zijn beknopt in het geven van financiële toelichting. De jaarverslagen aan de subsidiënten zijn uitvoeriger². Een afzonderlijke projectadministratie ontbreekt, maar maandelijks worden overzichten per project uit de verschillende databestanden samengesteld.

Ook door de centrumgemeenten wordt beleid gevoerd dat gericht is op de opbouw van een renderende beroepspraktijk. Dit beleid is deels nog in ontwikkeling. De contacten hierover met Kunstenaars&CO zijn goed, maar zouden volgens betrokkenen verder uitgebouwd kunnen worden, vooral omdat overlap tussen het aanbod

¹ Uitgaande van 2.456 keren deelname (zie tabel 3.1, volgende hoofdstuk) is dit één type activiteit per 23 keer deelname, exclusief deelname door niet-WWIK-ers.

² Deze zijn de onderzoekers pas ter beschikking gesteld na afronding van het onderzoek.

van Kunstenaars&CO en de gemeenten niet denkbeeldig is.

Conclusie

Uit deze gegevens komt Kunstenaars&CO naar voren als een krachtige en slagvaardige organisatie, die vernieuwingen en nieuwe activiteiten geenszins schuwt. Vooral de sterke groei van de inkomensstroom (van 8 ton naar 2,2 miljoen) van andere financiers dan de traditionele subsidiegevers (OCW, SZW) en het grote aantal (nieuwe) projecten zijn wat dat betreft veelzeggend.

Deze groei van activiteiten wordt echter niet gestuurd door een helder stramien dat alle veranderingen en vernieuwingen binnen een continue ontwikkeling door de jaren heen plaatst. De indeling van projecten verandert van jaar tot jaar. Door deze steeds wisselende indeling zijn de verschuivingen in de activiteiten van Kunstenaars&CO over de tijd moeilijk helder in beeld te brengen.

Uiteraard is de doelgroep, kunstenaars met een WWIK-uitkering, niet homogeen, maar dat verklaart de grote heterogeniteit aan activiteiten maar ten dele. Kunstenaars&CO beschouwt deze grote heterogeniteit als een sterk punt. Desondanks kan men zich afvragen of het efficiënt is om voor iedere mogelijkerwijs te onderscheiden subgroep een specifiek aanbod te ontwikkelen.

Bepaalde kerntaken van Kunstenaars&CO, zoals marktontwikkeling en innovatie, zijn zodanig verweven met de andere activiteiten in het kader van het Flankerend Beleid dat over de inspanningen die op deze gebieden geleverd en de resultaten die daarmee behaald worden, in dit onderzoek niet in beeld te brengen waren.

Hoofdstuk 3

Bereik en gebruik van het Flankerend Beleid

In dit hoofdstuk wordt onderzocht hoeveel en welke kunstenaars gebruik maken van het Flankerend Beleid. Alle kunstenaars in de WWIK kunnen kosteloos gebruik maken van het Flankerend Beleid. Kunstenaars zonder WWIK-uitkering kunnen tegen betaling gebruik maken van het aanbod dat in het kader van het Flankerend Beleid ontwikkeld is. De gegevens in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de bestanden die Kunstenaars&CO over de verslagperiode 2005-2008 beschikbaar heeft gesteld. Deze beschikbare databestanden geven inzicht in de kunstdiscipline, WWIK-categorie, leeftijd en centrumgemeente van de kunstenaars. Activiteiten in het kader van het Flankerend Beleid die niet te herleiden zijn tot individuele deelname, zoals marktontwikkeling, innovatie en het gebruik van informatie, zijn niet in de beschikbare bestanden opgenomen. De beschrijvende analyses hebben dus alleen betrekking op activiteiten die voor individuele deelnemers zijn geregistreerd.

Bereik

In de periode 2005-2008 hebben in totaal 6.399 kunstenaars ten minste één positief beroepsmatigheidsadvies van Kunstenaars&CO gekregen¹. In tabel 3.1 is te zien dat het aantal per jaar over deze periode is teruggelopen van 2.763 kunstenaars in 2005 naar 2.371 kunstenaars in 2008. Gedurende de periode 2005 - 2008 hebben in totaal 2.324 kunstenaars van deze 6.399 kunstenaars ten minste één keer gebruik gemaakt van het Flankerend Beleid.

Dit aantal heeft betrekking op kunstenaars die een cursus of project voldoende hebben afgerond. Kunstenaars die zijn afgewezen voor deelname aan een cursus of project en kunstenaars die onvoldoende hebben deelgenomen, zijn niet meegerekend. Ook kunstenaars die zich wel ergens voor hebben aangemeld, maar vanwege annule-

¹ Dit aantal is circa 10% lager dan het aantal WWIK-ontvangers in deze periode. De eerste helft van 2005 ontbreekt deels in de bestanden van Kunstenaars&CO, evenals academieverlaters die de WWIK verlaten voordat er een heronderzoek plaatsvindt. Dit bleek uit een vergelijking van de bestanden van het Inlichtingenbureau en van Kunstenaars&CO.

ring door Kunstenaars&CO niet aan de betreffende cursus hebben deelgenomen, zijn hier niet meegenomen.

In 2005 maakten 598 kunstenaars ten minste één keer gebruik van het Flankerend Beleid. In 2008 is dit aantal gestegen naar 1.112 kunstenaars. In 2005 namen de 598 kunstenaars gemiddeld 1,77 keer deel aan het Flankerend Beleid. In 2008 is dit opgelopen tot 2,19 keer. In totaal is er 7.314 keer deelgenomen aan het Flankerend Beleid (tabel 3.1). Uit de gegevens in tabel 3.1 valt af te leiden dat elk jaar een groter deel van de kunstenaars met WWIK deelnam aan het Flankerend Beleid: van 22% van alle kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies in 2005 naar 47% in 2008¹. Ook is er elk jaar een stijging zichtbaar in het gemiddeld aantal keer dat een kunstenaar van het aanbod gebruik maakte en dientengevolge ook in het totaal aantal keren dat van het Flankerend Beleid gebruik wordt gemaakt: van 1.057 keer in 2005 tot 2.456 keer in 2008.

Is er tussen 2005 en 2008 een stijging in het deelnamepercentage te zien, in de periode waarover het IVA (2006B) rapporteert, lijkt het percentage kunstenaars dat elk jaar van het Flankerend Beleid gebruik maakt sterk te dalen (bijlage 3.1). Deze daling heeft echter te maken met de gevolgde onderzoeksmethodiek. Deelname aan het Flankerend Beleid wordt door het IVA over de gehele verslagperiode (1999-2003) bekeken, onafhankelijk van het moment van instroom in de WIK. Een kunstenaar die in 1999 instroomt heeft dus meer gelegenheid om de daaropvolgende jaren aan het Flankerend Beleid deel te nemen dan een kunstenaar die pas in 2003 instroomt. De deelnamepercentages liggen elk jaar dan ook lager. Omdat de deelnamepercentages in tabel 3.1 betrekking hebben op het aantal kunstenaars dat aan het Flankerend Beleid deelneemt van het totaal aantal kunstenaars in datzelfde jaar, is een systematische vergelijking met de gegevens van het IVA niet goed mogelijk. Er wordt hier daarom alleen vergeleken met de gegevens die het IVA over het vierde kwartaal van

Tabel 3.1. Deelname aan het Flankerend Beleid per jaar.

	Jaar				Totaal
	2005	2006	2007	2008	
Aantal kunstenaars met ten minste 1 positief advies	2763	2600	2659	2371	6399 ³
Ten minste 1 keer deelname flankerend beleid ¹ (aantal)	598	850	989	1112	2324 ³
Ten minste 1 keer deelname flankerend beleid (%) ²	22	33	37	47	35
Totaal aantal keer deelname	1057	1687	2114	2456	7314
Gemiddeld aantal keer flankerend beleid per persoon	1,77	1,98	2,14	2,19	2,02

¹Aantal kunstenaars dat deel heeft genomen aan het Flankerend Beleid. Niet allen kregen een positief beroepsmatigheidsadvies in datzelfde jaar ten gevolge van overloop tussen de jaren.

²Inclusief deelnemers zonder een positief beroepsmatigheidsadvies datzelfde jaar. Voor uitsluitend deelnemers met een positief beroepsmatigheidsadvies datzelfde jaar zijn deze percentages: 18, 24, 26 en 29.

³Lager dan de som van voorgaande kolommen doordat een kunstenaar in meerdere jaren een positief advies kan krijgen of kan deelnemen aan het Flankerend Beleid.

¹ Deze stijging in deelname aan het Flankerend Beleid heeft voor een deel te maken met een daling in het aantal afgegeven positieve beroepsmatigheidsadviezen in 2008 ten opzichte van 2007. Zou deze daling in 2008 niet aan de orde zijn geweest, dan zou het deelnamepercentage dat jaar geen 47, maar 42% zijn geweest.

het jaar 2002 rapporteert, omdat deze cijfers goed vergelijkbaar zijn met de cijfers in tabel 3.1. Er is dan immers nog één jaar (2003) waarin men deel kan nemen aan het Flankerend Beleid. Het blijkt nu dat er ten opzichte van het vierde kwartaal van 2002 nauwelijks verandering is in het deelnamepercentage: van 21% in 2002 naar 22% in 2005. Pas in 2006 loopt het percentage deelname op (33%).

Typen Flankerend Beleid

In de beschikbare databestanden wordt het Flankerend Beleid onderverdeeld in vijf verschillende typen:

1. Begeleiding
2. Microkrediet
3. Loopbaangesprek
4. Training & opleiding
5. Werkervaringsproject

Van de vijf typen Flankerend Beleid wordt het meest gebruik gemaakt van 'training en opleiding'. In de periode 2005 - 2008 wordt gemiddeld in 61% van de gevallen gekozen voor dit aanbod. In 2005 valt 75% onder 'training en opleiding', in 2008 is dit gedaald naar 51%. Na 'training en opleiding' wordt het meest gebruik gemaakt van de loopbaangesprekken: gemiddeld valt 22% van het totale gebruik van het Flankerend Beleid onder de loopbaangesprekken. Van het microkrediet wordt het minst gebruik gemaakt. In 2005 is er geen gebruik gemaakt van dit type Flankerend Beleid. Dit heeft wellicht te maken met het feit dat deze dienst in 2004, vlak voor de onderzoeksperiode, is gelanceerd. In de daaropvolgende jaren was 1 à 2% van de jaarlijkse deelname aan het Flankerend Beleid een financiële bijdrage in de vorm van een microkrediet (tabel 3.2).

WWIK-categorie

De kunstenaars die aan het Flankerend Beleid deelnemen en WWIK krijgen, behoren allen tot een bepaalde WWIK-categorie. Hieronder wordt besproken hoe de deelname aan het Flankerend Beleid is verdeeld over deze WWIK-categorieën. Academische

Tabel 3.2. Deelnamepercentage aan het Flankerend Beleid per jaar naar type Flankerend Beleid.

Type Flankerend Beleid	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Begeleiding	4	4	7	10	6
Microkrediet	0	2	2	1	1
Loopbaangesprek	20	26	23	20	22
Training & opleiding	75	62	56	51	61
Werkervaringsproject	1	6	12	18	9
Aantal (100 %)	1057	1687	2114	2456	1829

De percentages zijn gebaseerd op het aantal keer dat aan het Flankerend Beleid is deelgenomen (zie bijlage 3.2).

Tabel 3.3. Deelnamepercentage aan het Flankerend Beleid per jaar naar WWIK-categorie.

WWIK-categorie	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Academieverlater ¹	8	12	14	19	13
Herintreder ²	10	25	16	25	19
Zij-instromer ³	7	23	19	24	18
Heronderzoek ⁴	27	30	35	38	32
Herziening ⁵	17	14	27	18	20
Geen positief advies dat jaar	3	6	8	11	7
Totaal %	22	33	37	47	34

De percentages in de tabel hebben betrekking op het aantal kunstenaars in de desbetreffende categorie dat dat jaar ten minste eenmaal aan het Flankerend Beleid deelnam, van het totale aantal kunstenaars in die categorie (zie bijlage 3.4 en 3.5). Enkele deelnemers hebben binnen een jaar meer dan één positief advies gehad. Deze gevallen zijn ingedeeld bij de eerst voorkomende categorie van de categorieën in de tabel. ¹ Komt binnen 12 maanden na afstuderen met een goedgekeurd diploma van een kunstvakopleiding zonder beroepsmatigheidstoets of inkomenseis in de WWIK. ² Eerder WWIK ontvangen en binnen 6 maanden opnieuw de WWIK in. ³ Geen academieverlater. Moet voldoen aan de beroepsmatigheids- en inkomenseis. ⁴ Onderzoek beroepsmatigheid na elke 12 maanden WWIK. ⁵ Nieuwe beoordeling na bezwaar tegen uitslag beroepsmatigheidsonderzoek.

verlaters en zij-instromers zijn kunstenaars die voor het eerst gebruik maken van de WWIK. Een herintreder is een kunstenaar die na een onderbreking binnen zes maanden weer WWIK ontvangt. Een heronderzoek vindt plaats na iedere 12 maanden WWIK, dus ook deze kunstenaars maken al langer gebruik van de WWIK.

Van de academieverlaters maakt in de periode 2005 - 2008 gemiddeld 13% gebruik van het Flankerend Beleid: van 8% in 2005 tot 19% in 2008¹. Voor de zij-instromers is dit gemiddeld 18%. Ook bij deze groep stijgt het deelnamepercentage: van 7% in 2005 tot 24% in 2008. In 2008 neemt uit beide WWIK-categorieën dus een hoger percentage kunstenaars deel aan het Flankerend Beleid dan in 2005. Als academieverlaters en zij-instromers langer dan één jaar WWIK ontvangen komen zij terug voor een heronderzoek. Het percentage kunstenaars met een dergelijk heronderzoek dat elk jaar aan het Flankerend Beleid deelneemt is hoger dan bij de academieverlaters en zij-instromers, namelijk 32% (tabel 3.3).

Uit dit hogere percentage deelnemers onder de kunstenaars met een heronderzoek, blijkt dat kunstenaars vooral een beroep doen op het Flankerend Beleid als zij langer dan 12 maanden in de WWIK zitten. Dit komt overeen met gegevens uit voorgaande monitoren. Een verschil lijkt de duidelijke daling in de periode 1999-2003 van het percentage academieverlaters en zij-instromers dat elk jaar van het Flankerend Beleid gebruik maakt (bijlage 3.3). Zoals al besproken is, heeft dit te maken met de gevolgde onderzoeksmethode bij de vorige monitor.

Discipline

De verschillende disciplines die kunstenaars beoefenen worden door Kunstenaars&CO in vier categorieën onderverdeeld²:

¹ Zoals al is opgemerkt zijn niet alle academieverlaters bekend bij Kunstenaars&CO.

² Daarnaast wordt een vijfde categorie 'overig' gebruikt (4.4% van de kunstenaars)..

Tabel 3.4. Deelnamepercentage aan het Flankerend Beleid per jaar naar discipline.

Discipline	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Beeldend	23	37	40	53	37
Vormg. & bouw	24	32	40	49	36
Muziek	15	21	23	33	22
Dans & theater	24	38	57	45	41
Overig	23	34	41	51	37
Totaal %	22	33	37	47	34

De percentages in de tabel hebben betrekking op het aantal kunstenaars in de desbetreffende categorie dat dat jaar ten minste eenmaal aan het Flankerend Beleid deelnam, van het totale aantal kunstenaars in die categorie met een positief beroepsmatigheidsadvies (zie bijlage 3.7 en 3.8).

1. beeldend
2. vormgeving & bouwkunst
3. muziek
4. dans & theater

Gemiddeld maakte in de periode 2005 - 2008 34% van de kunstenaars ten minste één keer gebruik van het Flankerend Beleid (tabel 3.4, rechtsonder). Kunstenaars met de discipline 'dans en theater' maakten in de periode 2005 -2008 het meest gebruik van het Flankerend Beleid, gemiddeld namelijk 41% (in 2005 24%; in 2008 45%)¹. De discipline 'beeldend' volgt: gemiddeld over de jaren neemt 37% van deze groep kunstenaars deel aan het Flankerend Beleid. Ook bij deze discipline is een stijging in deelname zichtbaar van 23% in 2005 tot 53% in 2008. Kunstenaars met de discipline 'muziek' maken het minst gebruik van het Flankerend Beleid: van 15% in 2005 tot 33% in 2008, gemiddeld 22%.

In de periode 1999 - 2003 werd door 63% van de beeldend kunstenaars gebruik gemaakt van het Flankerend Beleid, tegenover 38% van de podiumkunstenaars (bijlage 3.6). In de periode 2005 - 2008 maakte 37% van de beeldend kunstenaars (groepen 'beeldend' en 'vormgeving & bouwkunst' samengenomen) gebruik van het Flankerend Beleid. Voor podiumkunstenaars ('muziek' en 'dans & theater' samengenomen) is dit 29%. Ook in de voorgaande jaren (1999-2003) was het percentage beeldend kunstenaars dus hoger dan het percentage podiumkunstenaars, maar de verschillen zijn een stuk kleiner geworden. Deze deelnamepercentages zijn waarschijnlijk naar elkaar toe gegroeid doordat het aanbod sinds medio 2002 voor alle kunstdisciplines meer op één lijn is gebracht.

Leeftijd

Kunstenaars in de leeftijdscategorie tot en met 29 jaar nemen het meest deel aan het Flankerend Beleid (44% gemiddeld over de jaren). Deze leeftijdsgroep wordt gevolgd door de groep van 30 - 39 jaar (27%). Kunstenaars van 50 jaar en ouder nemen het minst deel aan het Flankerend Beleid, 19% (tabel 3.5).

In de vorige verslagperiode bleek dat oudere kunstenaars juist vaker gebruik ma-

¹ Deze groep kunstenaars is kleiner dan de andere drie groepen (bijlage 3.7).

Tabel 3.5. Deelnamepercentage aan het Flankerend Beleid per jaar afhankelijk van de leeftijd.

Leeftijd	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
t/m 29 jaar	44	57	32	42	44
30-39 jaar	3	9	44	56	27
40-49 jaar	1	10	46	51	25
> 49 jaar	0,4	8	33	39	19
Totaal %	22	33	37	47	34

De percentages in de tabel hebben betrekking op het aantal kunstenaars in de desbetreffende categorie dat dat jaar ten minste eenmaal aan het Flankerend Beleid deelnam, van het totale aantal kunstenaars in die categorie met een positief beroepsmatigheidsadvies (zie bijlage 3.10 en 3.11). Leeftijd op het moment dat aan het Flankerend Beleid wordt deelgenomen.

ken van het Flankerend Beleid dan jongere kunstenaars. In 2002 maakte 45% van de 40 - 49-jarigen gebruik van het Flankerend Beleid, tegenover 37% van de kunstenaars tot en met 29 jaar (bijlage 3.9). Dit verschil is te verklaren doordat in de WIK-lichting van 1999 betrekkelijk veel oudere kunstenaars vanuit de bijstand in de WIK kwamen. Tot 1 januari 2000 konden kunstenaars onder betrekkelijk gunstige condities overstappen van de bijstand naar de WIK. Tamelijk veel van deze al wat oudere kunstenaars namen deel aan het Flankerend Beleid (IVA, 2006B).

Centrumgemeente

De kunstenaars die WWIK ontvangen, worden geregistreerd in 20¹ verschillende centrumgemeenten. Voor een overzicht van de aantallen kunstenaars per centrumgemeente zie bijlage 3.13 en 3.14. Amsterdam, Utrecht, Rotterdam en Den Haag leverden gemiddeld over de jaren veel kunstenaars die in de periode 2005 - 2008 aan het Flankerend Beleid deelnamen. In de gemeenten Amersfoort, Dordrecht en Middelburg werden geen of zeer weinig positieve beroepsmatigheidsadviezen aan kunstenaars gegeven en vanuit deze centrumgemeenten werd dus ook niet of nauwelijks aan het Flankerend Beleid deelgenomen.

Wanneer deelname aan het Flankerend Beleid wordt afgezet tegen het aantal afgegeven positieve beroepsmatigheidsadviezen², blijkt dat kunstenaars uit Eindhoven (48%), Amsterdam (44%), Almere (41%) en Utrecht (41%) relatief genomen vaak gebruik maken van het Flankerend Beleid. Kunstenaars uit Maastricht en uit Noord- en Oost-Nederland maken juist weinig gebruik van het Flankerend Beleid. In Maastricht werd in de periode 2005-2008 gemiddeld door 19% van de kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies van het Flankerend Beleid gebruik gemaakt. In centrumgemeente Assen is dit 12%, in Groningen 22% en in Leeuwarden 28% (tabel 3.6). Deelname aan het Flankerend Beleid neemt duidelijk af met de afstand tot Amsterdam, zo blijkt uit tabel 3.6³. In de periode 1999-2003 maakten kunstenaars uit

¹ De registratie bevat 22 gemeenten omdat grotere plaatsen die onder centrumgemeenten vallen (Dordrecht, Amersfoort) soms toch afzonderlijk geregistreerd zijn.

² Deelname aan het Flankerend Beleid wordt niet afgezet tegen deelname WWIK, omdat de bestanden van Kunstenaars&CO niet alle WWIK-ers bevatten. Zie voetnoot pagina 32.

³ Volgens het CBS (2007) zijn weliswaar veel kunstenaars werkzaam in en rond Amsterdam, maar het gaat hier om relatieve cijfers, waarbij dus rekening is gehouden met het aantal kunstenaars per cen-

Tabel 3.6. Deelnamepercentage aan het Flankerend Beleid per jaar naar centrumgemeente. Gemeente gesorteerd naar afstand tot Amsterdam.

Centrumgemeente	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Amsterdam	26	42	51	60	44
Haarlem	24	24	42	39	33
Hilversum	31	30	41	43	38
Utrecht	25	35	45	63	41
Almere	25	29	32	60	41
Alkmaar	19	25	43	45	31
Amersfoort	*	*	*	-	*
Den Haag	18	29	34	46	31
Rotterdam	19	29	30	39	36
's-Hertogenbosch	42	28	27	31	30
Zwolle	24	27	29	47	30
Arnhem	19	31	33	32	28
Breda	16	21	33	49	28
Dordrecht	-	-	*	-	-
Tilburg	24	26	32	36	29
Eindhoven	25	61	51	54	48
Leeuwarden	14	19	32	37	28
Enschede	20	28	25	27	25
Assen	0	20	12	21	12
Middelburg	20	*	*	*	*
Groningen	12	21	19	35	22
Maastricht	15	18	18	25	19
Overig	-	*	-	-	-
Onbekend	-	*	-	-	-
Totaal %	22	33	37	47	34

In 2010 zijn Dordrecht en Amersfoort geen centrumgemeenten en is centrumgemeente Almere vervangen door Lelystad.

De percentages in de tabel hebben betrekking op het aantal kunstenaars in de desbetreffende gemeente dat dat jaar ten minste eenmaal aan het Flankerend Beleid deelnam van het totale aantal kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies in die gemeente.

* Aantal kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies kleiner dan 10.

- Geen kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies.

Noord- en Oost-Nederland daarentegen juist vaak gebruik van het Flankerend Beleid (bijlage 3.12). Deze afname van het percentage aan het Flankerend Beleid deelnemende kunstenaars uit verder van Amsterdam gelegen steden, kan worden verklaard uit de beleidswijziging die in 2002 van kracht werd. Tot 2002 bestond het aanbod grotendeels uit financiële bijdragen, terwijl vanaf 2002 het accent is verschoven naar het versterken van de marktpositie en de professionele vaardigheden van de kunstenaars door middel van cursussen en projecten. Omdat deze cursussen en projecten voornamelijk in de regio Amsterdam worden gegeven, maken kunstenaars die ver van Amsterdam wonen minder gebruik van het Flankerend Beleid, ondanks het feit dat er een reiskostenvergoeding verstrekt wordt.

trumgemeente met een positief beroepsmatigheidsadvies.

Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht hoeveel en welke kunstenaars gebruik maken van het Flankerend Beleid aan de hand van de bestanden van Kunstenaars&CO over de verslagperiode 2005-2008. De beschrijvende analyses hebben dus alleen betrekking op activiteiten die voor individuele deelnemers zijn geregistreerd.

In de periode 2005-2008 hebben in totaal 6.399 kunstenaars ten minste één positief beroepsmatigheidsadvies van Kunstenaars&CO gekregen. Gedurende deze periode hebben in totaal 2.324 kunstenaars van deze 6.399 kunstenaars ten minste één keer gebruik gemaakt van het Flankerend Beleid. Elk jaar stijgt het aantal kunstenaars dat deelneemt aan het Flankerend Beleid: van 598 in 2005 naar 1.112 in 2008, dit is van 22% van alle kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies in 2005 naar 47% in 2008.

In de periode 2005-2008 is in totaal 7.314 keer deelgenomen aan het Flankerend Beleid. Van de vijf typen Flankerend Beleid wordt het meest gebruik gemaakt van 'training en opleiding' (61%), gevolgd door 'loopbaanbegeleiding' (22%). Een lening in de vorm van een microkrediet wordt nauwelijks door de kunstenaars afgenomen (1%).

Uit de deelnamepercentages aan het Flankerend Beleid in de periode 2005-2008 blijkt dat kunstenaars vooral een beroep doen op het Flankerend Beleid als zij langer in de WWIK zitten (kunstenaars uit de WWIK-categorie 'heronderzoek' en 'herintreder'). Beeldend kunstenaars ('beeldend' en 'vormgeving & bouwkunst') maken veel gebruik van het Flankerend Beleid (37%), podiumkunstenaars minder (29%; 'muziek' en 'dans & theater'). Kunstenaars in de leeftijdscategorie tot en met 29 jaar nemen het meest deel aan het Flankerend Beleid (44%), gevolgd door de groep van 30 - 39 jaar (27%). Ouderen maken duidelijk minder gebruik van het Flankerend Beleid (22%).

De kunstenaars die aan het Flankerend Beleid deelnamen, waren op dat moment geregistreerd in 20 verschillende centrumgemeenten. Eindhoven, Amsterdam, Almere en Utrecht leverden relatief genomen veel kunstenaars die in de periode 2005-2008 aan het Flankerend Beleid deelnamen. De afstand tot Amsterdam speelt een belangrijke rol. Hoe verder weg men woont, des te lager is het deelnamepercentage aan het Flankerend Beleid. In de periode 1999 - 2003 was dit veel minder het geval, doordat het Flankerend Beleid destijds veelal uit financiële ondersteuning bestond.

Conclusie

De deelname aan het Flankerend Beleid neemt sterk toe van 22% naar 47% van de doelgroep. Ook het aantal keren deelname per deelnemende kunstenaar neemt toe. De deelname van academieverlaters is minder, omdat men pas na enige tijd WWIK deel gaat nemen aan het Flankerend Beleid. Na het verlaten van de academie ziet men het nut van het Flankerend Beleid soms (nog) niet in, zo blijkt uit hoofdstuk 5. Ook musici nemen minder deel, mogelijk omdat men het aanbod niet passend vindt (vergelijk hoofdstuk 5). Ook ouderen nemen minder deel. De afstand tot Amsterdam is duidelijk een belemmerende factor voor deelname.

Hoofdstuk 4

Effecten van het Flankerend Beleid

In dit hoofdstuk staan de resultaten van een enquête onder 928 kunstenaars centraal¹. Met behulp van deze enquêtegegevens en daaraan gekoppelde gegevens uit de bestanden van Kunstenaars&CO zal de centrale vraag van dit onderzoek beantwoord worden: bevordert het Flankerend Beleid de opbouw van een renderende beroepspraktijk voor kunstenaars in de WWIK?

Het Flankerend Beleid is al eerder, voor de periode 1999 tot 2003, onderzocht door het IVA (2006B), dat ook de WIK zelf onder de loep nam (2006A)². Uit het onderzoek van het IVA blijkt duidelijk dat evaluatie van het effect van het Flankerend Beleid verre van eenvoudig is, doordat de uitgangssituatie van de kunstenaar, op het moment van toetreding tot de WWIK, een belangrijke rol speelt. Sommige kunstenaars zijn artistiek uitmuntend en ook nog ondernemend, zakelijk behendig en sociaal vaardig. Andere kunstenaars missen een dergelijke gouden match van capaciteiten en zijn op sommige of meerdere punten niet uitmuntend. Het blijkt nu dat de meer gemiddelde kunstenaars veel vaker gebruik maken van het Flankerend Beleid en veel minder kans hebben een renderende beroepspraktijk op te bouwen³. Dit zou tot de foutieve conclusie kunnen leiden dat het beleid averechts uitwerkt, omdat de minder succesvolle kunstenaars vaker van het Flankerend Beleid gebruik maken en minder vaak in staat zijn een renderende beroepspraktijk op te bouwen. Het IVA heeft dit ondervangen door een latente variabele te construeren⁴, die een inschatting geeft van de uitgangssituatie en met behulp daarvan wordt geconcludeerd dat het Flankerend Beleid een positief effect heeft.

¹ Zie bijlage 5 voor de internetenquête.

² De evaluatie door het IVA van de WWIK (2010) komt later in dit hoofdstuk aan de orde.

³ Voor zover dat blijkt uit voortijdige uitstroom uit de WIK, de door het IVA genomen maat voor succesvolle beëindiging van de WIK.

⁴ Een niet-gemeten variabele, die geconstrueerd wordt op basis van wel gemeten variabelen. Men veronderstelde dat een ongunstige uitgangssituatie samengaat met en deelname aan het Flankerend Beleid en met succes na het Flankerend Beleid. Op basis van die twee assumpties werd een latente variabele 'uitgangssituatie' geconstrueerd, die in het model werd opgenomen. In het onderhavige onderzoek is de uitgangssituatie wel gemeten.

In dit onderzoek is deze uitgangssituatie echter niet gereconstrueerd, maar daadwerkelijk gemeten met behulp van de scores die door Kunstenaars&CO zijn toegekend aan het beroepsmatigheidsformulier bij aanvang van de WWIK (zie bijlage 2.1). Deze scores hebben betrekking op inkomen, productie, presentatie en positie. De scores betreffen drie categorieën, namelijk hoog, midden en laag. De correlaties tussen de vier dimensies liggen tussen de .50 en .60. Er is dus een redelijke mate van samenhang tussen deze vier dimensies, maar het is beslist niet zo dat vier keer hetzelfde is vastgesteld. Ook de categorie laag komt voldoende voor (20 tot 50%). De artistieke kwaliteit kan niet aan de hand van dit formulier beoordeeld worden¹, maar ondernemerschap, activiteiten om zich te ontwikkelen en de mate waarin men naar buiten treedt en de mate waarmee men daarmee succes heeft wel. Dit biedt een goede meting van de uitgangssituatie bij toetreding tot de WWIK.

In het hiervolgende wordt eerst ingegaan op de opzet en uitvoering van de internetenquête. Daarop volgend worden een aantal meer beschrijvende gegevens uit deze enquête besproken, zoals de beroeps- en inkomenspositie van de kunstenaars, hun netwerken, de aandacht die hun werk krijgt in de media en de mate waarin zij met hun werk naar buiten treden, bijvoorbeeld met exposities of optredens. In het laatste deel van het hoofdstuk wordt nagegaan in welke mate het Flankerend Beleid een positief effect heeft op het opbouwen van een renderende beroepspraktijk.

Internetenquête

Voor een evaluatie van het Flankerend Beleid is informatie nodig over de beroepssituatie van de kunstenaars *na* beëindiging van de WWIK. Het gaat er immers om vast te stellen of het beleid effect heeft en het heeft geen zin informatie te verzamelen over een periode waarin het beleid zijn heilzame effect nog deels moet krijgen, dat wil zeggen tijdens de WWIK-periode. Omdat de aanwezige administratieve bestanden uitsluitend betrekking hebben op de periode dat de kunstenaars *in* de WWIK zitten, is deze beroepssituatie via een internetenquête in beeld gebracht.

Het Flankerend Beleid is gericht op een duurzame situatie, waarin de kunstenaar zichzelf kan onderhouden met (ten dele) artistieke activiteiten. Daarom is de beroepssituatie over een langere periode na beëindiging van de WWIK onderzocht, namelijk de situatie in de jaren 2008 en 2009, na uitstroom uit de WWIK in 2006, 2007 of 2008. Ook de verwachte situatie in 2010 is in beeld gebracht².

Als criterium voor de effectiviteit van het Flankerend Beleid is genomen de mate waarin de kunstenaar er in geslaagd is een renderende beroepspraktijk op te bouwen, na uitstroom uit de WWIK. Hiervoor is op de eerste plaats gekeken naar uitkeringsonafhankelijkheid en naar het inkomen van de kunstenaar in de meetjaren (2008, 2009 en 2010). Dit inkomen is nader uitgesplitst naar de bron(nen) van de inkomsten, namelijk inkomen uit het vakgebied van de kunstenaar, uit werk dat gerelateerd is aan dit vakgebied, zoals lesgeven, uit werk dat niet gerelateerd is aan het vakgebied en ten slotte uit uitkering. Deze criteria voor een renderende beroepspraktijk sluiten nauw aan op de formuleringen in de Memorie van Toelichting bij de WWIK.

¹ Artistieke kwaliteit is geen criterium voor de WWIK, maar speelt vermoedelijk wel een rol bij het opbouwen van een beroepspraktijk.

² Ook voor de uitstroom in 2008 is het resultaat dus over een langere periode bekend, namelijk 2009 en (de verwachting voor) 2010.

In aanvulling daarop zijn er op de tweede plaats ook een aantal andere indicaties voor een renderende beroepspraktijk onderzocht, die aansluiten op gangbare opvattingen over wat onder een renderende of, iets ruimer genomen, succesvolle beroepspraktijk verstaan kan worden. Met deze ruimere indicaties wordt onderzocht of het Flankerend Beleid er toe leidt dat men er beter in slaagt niet alleen een renderende, maar ook een succesvolle beroepspraktijk op te bouwen. Niet alleen de mate van inkomensverwerving is immers bepalend voor een succesvolle beroepspraktijk. Ook de mate waarin men aansluiting vindt bij culturele kringen van beroepsgenoten en publiek en de mate waarin men weerklank vindt in de media kan als een maatstaf opgevat worden. Daarom wordt ingegaan op het aantal keer dat de kunstenaar zijn werk heeft laten zien aan publiek en op de setting waarin dit plaatsvond, op de aandacht die de kunstenaar heeft gekregen in verschillende media en ten slotte op het (artistieke) netwerk waarin de kunstenaar zich op dit moment bevindt, vergeleken met zijn netwerk bij instroom in de WWIK.

De analyses hebben betrekking op 928 kunstenaars. Het databestand is gewogen naar een aantal relevante kenmerken, zodat een representatief beeld ontstaat voor alle uitstromers uit de WWIK. Voor een responsverantwoording, zie bijlage 4.1.

Gebruik van Flankerend Beleid

In de vragenlijst is uitvoerig geïnformeerd naar het gebruik dat de kunstenaars gemaakt hebben van het Flankerend Beleid. Uiteraard was het niet mogelijk het totale aanbod aan activiteiten in de internetenquête op te nemen. Bijlage 2.2 (trainingsaanbod) en bijlage 2.3 (werkervaringsprojecten) geven een overzicht van dit (overvloedige) aanbod in 2008, dat in voorgaande jaren deels weer anders was. Er kon ook geen gebruik gemaakt worden van de bestanden van Kunstenaars&CO, omdat deze pas vanaf 2006 volledig zijn, terwijl de respondenten gebruik hebben gemaakt van het Flankerend Beleid in de periode 2005 tot 2008. Om deze redenen is voor de vragenlijst een globale indeling gemaakt, waarbij is gezocht naar een evenwicht tussen volledigheid en beknoptheid. Het uitgebreide aanbod aan cursussen is teruggebracht tot 'cursussen t.a.v. bedrijfsvoering' en 'cursussen t.a.v. beroepsuitoefening', waarbij enkele voorbeelden van cursussen zijn gegeven. Tabel 4.1 geeft een overzicht van het gebruik van het Flankerend Beleid, zoals dat uit de enquête naar voren komt.

75% van de uitgestroomde WWIK-ers blijkt ooit op een of andere manier gebruik gemaakt te hebben van het Flankerend Beleid. Dit is aanzienlijk meer dan de 35% die in hoofdstuk 3 werd geconstateerd voor de periode 2005 – 2008 (tabel 3.1). Dit komt doordat het inwinnen van informatie hier is meegeteld, terwijl dat vanzelfsprekend niet door Kunstenaars&CO geregistreerd kan worden. Exclusief de kunstenaars die alleen informatie gebruikten, gebruikt 41% een van de andere vormen van het Flankerend Beleid. Het resterende verschil met tabel 3.1 heeft te maken met het feit dat veel respondenten in 2008 Flankerend Beleid gebruikten. In dat jaar ligt het percentage gebruik van het Flankerend Beleid volgens de bestanden van Kunstenaars&CO hoger, namelijk op 47% (tabel 3.1). Het verschil met het gebruik van het Flankerend Beleid volgens het IVA (IVA 2010, p. 28; 49% gebruik) heeft dezelfde achtergrond.

De verschillen tussen de in de tabel onderscheiden groepen zijn steeds significant. Vrouwen maken veel meer gebruik van het Flankerend Beleid dan mannen (82 versus 68%). Ouderen maken weinig gebruik van het Flankerend Beleid (>49 jaar 63%).

Tabel 4.1. Gebruik van het Flankerend Beleid in percentages.

	<i>Type Flankerend Beleid</i>						Financiële faciliteiten
	Ooit FB gebruikt ¹	Informatie	Cursussen	Werker- varing	Opleiding ²	Begeleiding	
<i>Sexe</i>							
Man	68**	64**	21**	8**	6**	16**	5
Vrouw	82**	80**	40**	17**	13**	29**	4
<i>Leeftijd</i>							
Tot 30 jaar	75*	73	29	15	9	16**	1**
30-39 jaar	78*	75	33	12	10	25**	6**
40-49 jaar	75*	70	32	16	15	33**	9**
50 jaar of ouder	63*	63	21	7	4	17**	3**
<i>Uitgangspositie</i>							
Laag	79**	76*	31*	15	11	21	1*
Midden	79**	76*	36*	15	13	27	5*
Hoog	67**	65*	32*	10	7	20	6*
<i>Maanden WWIK</i>							
Tot 1 jaar	71**	68**	16**	8**	5*	15**	2**
1-2 jaar	78**	76**	36**	13**	11*	24**	4**
2-3 jaar	83**	79**	40**	21**	14*	30**	6**
3-4 jaar	63**	63**	35**	10**	11*	26**	10**
<i>Discipline</i>							
Beeldend Vormgeving & bouwkunst	78**	75**	33	14	12	26	4
Muziek	81**	79**	34	13	8	19	4
Muziek	63**	60**	23	9	9	17	6
Theater/dans	73**	71**	27	6	8	28	1
Overig	62**	60**	25	16	14	16	3
Allen	75	72	31	13	10	22	4

* p < 0.05, ** p < 0.01

¹ Inclusief gebruik van informatie. Gegevens over Flankerend Beleid afkomstig uit de vragenlijst.

² BIK (Beroepskunstenaars in de Klas) en KIS (Kunstenaars in de Samenleving) maken geen deel uit van het Flankerend Beleid.

Van belang is vooral dat degenen met een hoge gemiddelde uitgangspositie, zoals door Kunstenaars&CO vastgesteld voor het beroepsmatigheidsonderzoek bij het begin van de WWIK-periode, aanzienlijk minder van het Flankerend Beleid gebruik maken dan degenen die destijds een lage of midden-positie hadden (79% versus 67%).

Het aantal jaren dat men gebruik heeft gemaakt van de WWIK blijkt niet lineair samen te hangen met het gebruik van het Flankerend Beleid. Kunstenaars die maar kort van de WWIK profiteerden (tot 1 jaar) gebruiken vrij weinig Flankerend Beleid (uitgezonderd informatie), evenals kunstenaars die (bijna) de volle vier jaar WWIK gebruikten (respectievelijk 71 en 63%). Kunstenaars die 1 tot 2 jaar of 2 tot 3 jaar WWIK gebruikten, maken juist het meest gebruik van het Flankerend Beleid (78 en 83%). Bij de disciplines zien we dat vooral beeldend kunstenaars, vormgevers en podiumkunstenaars (exclusief musici) veel van het Flankerend Beleid gebruik maken, musici daarentegen vrij weinig, evenals degenen die bij overige disciplines zijn ingedeeld¹.

Zoals al aangestipt is het merendeel van dit gebruik van het Flankerend Beleid het gebruik van door Kunstenaars&CO aangeboden informatie, zo blijkt uit de rest van de tabel. 72% van de kunstenaars heeft een of andere vorm van informatie gebruikt, meestal via de website (59%, zie tabel 4.2), maar ook vaak via publicaties (30%). De kunstenaarslijn is door veel minder kunstenaars gebruikt (15%) en de informatie op evenementen bereikt slechts 10% van de kunstenaars. De verschillen tussen de groepen, zoals mannen en vrouwen, jongeren en ouderen, zijn hetzelfde als de hierboven besproken verschillen voor het ooit gebruiken van het Flankerend Beleid, alleen zijn de verschillen tussen de leeftijdsgroepen voor het gebruik van informatie niet significant. Vooral vrouwen, degenen met een lage of midden uitgangspositie, degenen die niet heel kort, maar ook niet heel lang van de WWIK gebruik maakten, beeldend kunstenaars, vormgevers en podiumkunstenaars (excl. musici) maakten gebruik van de informatie van Kunstenaars&CO.

25% van de kunstenaars gebruikt niets van het Flankerend Beleid, 34% gebruikt alleen informatie en derhalve gebruikt 41% een van de andere vormen van het Flankerend Beleid. De cursussen van Kunstenaars&CO zijn door ongeveer een derde van de uit de WWIK gestroomde kunstenaars gebruikt. In tabel 4.3 is te zien dat vooral de cursussen bedrijfsvoering en beroepsuitoefening populair zijn (beide circa 20% deelnemers). De cursus netwerken is door 11% van de kunstenaars gevolgd. Vooral vrouwen, kunstenaars met een midden uitgangspositie en degenen die langer WWIK gebruiken, volgen cursussen. De cursussen besloegen 2 tot 4 bijeenkomsten, zo blijkt uit tabel 4.3.

Aan begeleiding is door 22% van de kunstenaars deelgenomen. Het betreft coaching en door de respondent zelf ingevulde andere begeleiding, zoals tips voor werkvragen; invullen van subsidiedossier; juridisch advies; advies m.b.t. tentoonstelling en memo training. Gemiddeld gaat het om zo'n 2,5 gesprekken. Vooral vrouwen, kunstenaars tussen 30 en 50 jaar en kunstenaars die langer dan een jaar WWIK gebruikten, kregen dergelijke begeleiding.

Aan de werkervaringsprojecten en de opleidingen is door 13 en 10% van de kunstenaars deelgenomen. Dat hier de deelname veel lager ligt, is niet verwonderlijk,

¹ Voorbeelden van overige disciplines zijn informatie-architectuur; edelsmeedkunst; (scenario)schrijven; kunst- en cultuurwetenschappen; illustreren; videokunsten; animatiefilm; poëzie; webdesign; literatuur.

Tabel 4.2. Type informatie dat gebruikt wordt.

	Percentage van respondenten
Geen informatie gebruikt	27,9
Website	59,4
Publicaties	29,7
Kunstenaarslijn	15,1
Op evenementen	10,2

Som van de percentages > 100% omdat meerdere informatiebronnen gebruikt kunnen worden.

Tabel 4.3. Gebruik van cursussen, coaching, opleiding, werkervaring en andere begeleiding door Kunstenaars&CO.

	Ooit deelgenomen %	Gemiddeld aantal als deelname ¹
Cursussen bedrijfsvoering	20,6	4,0
Cursussen beroepsuitoefening	20,4	2,4
Cursus netwerken	11,2	2,6
Werkervaring	12,6	7,7
Opleidingen (BIK, KIS ed)	9,9	7,9
Coaching	20,9	2,6
Andere begeleiding	3,4	2,3

¹ Cursussen gemeten in aantal bijeenkomsten, werkervaring en opleidingen in aantal weken ondersteuning en coaching en andere begeleiding in aantal gesprekken.

Tabel 4.4. Hoeveelheid gebruik van het Flankerend Beleid.

	Percentage van respondenten
Geen FB	25,2
Alleen informatie	35,8
1 onderdeel van FB ¹	17,0
2 onderdelen FB	12,2
3 onderdelen FB	5,8
4 onderdelen FB	3,1
5 onderdelen FB	0,8
Totaal	100

¹ Cursussen; werkervaringsprojecten; opleidingen; coaching; andere begeleiding.

want deze twee vormen van begeleiding blijken zeer intensief. De deelnemers hebben bijna 8 weken besteed aan deze vormen van het Flankerend Beleid. Vooral vrouwen en degenen die langer dan een jaar WWIK kregen, namen deel aan werker-varingsprojecten en opleidingen.

Ten slotte zijn er nog de financiële faciliteiten die door (of via) Kunstenaars&CO worden aangeboden. Slechts 4% van de kunstenaars heeft daar gebruik van gemaakt, vooral degenen die langer WWIK kregen (10%) en de kunstenaars van middelbare leeftijd (9%). 17 kunstenaars gebruikten de Cultuurlening en 14 kunstenaars het (klein) Werkkrediet. Eén kunstenaar heeft van beide faciliteiten gebruik gemaakt. Zes kunstenaars maakten gebruik van de Cultuurlening na uitstroom uit de WWIK, waarvan drie in 2009. Ongeveer de helft van de kunstenaars leende een bedrag van €3.000. Enkele kunstenaars die zeggen gebruik te maken van het (klein) Werkkrediet doelen waarschijnlijk op andere financiële tegemoetkomingen (reiskostenvergoeding, bijdrage in de kosten van aanbod buiten Kunstenaars&CO), want zij noemen bedragen onder de €1.000, terwijl deze lening €1.000, €2.000 of €3.000 bedraagt.

Zoals al vermeld is, gebruikt 25% van de kunstenaars géén Flankerend Beleid en 34% alleen informatie. Maar de overige 41% beperkt zich meestal niet tot één vorm van Flankerend Beleid, zo blijkt uit tabel 4.4. 13% gebruikt twee vormen van het Flankerend Beleid, bijvoorbeeld coaching en een werkervaringsproject. 6% gebruikt zelfs drie vormen en 4% vier of vijf.

Activerend beleid gemeenten

Van het activerend beleid dat de gemeenten uitvoeren om kunstenaars te stimuleren een beroepspraktijk op te bouwen (zie hoofdstuk 2) wordt door de kunstenaars maar zelden gebruik gemaakt. 4% van de respondenten heeft gebruik gemaakt van het activerend beleid van de gemeenten. 19% had er wel eens van gehoord, maar heeft er geen gebruik van gemaakt. De overige respondenten kennen het activerend beleid niet. Ook uit het IVA-onderzoek (2010) komt naar voren dat de meeste kunstenaars het activerend beleid niet kennen. Voorbeelden van door de kunstenaars gebruikt activerend beleid zijn onder andere: Cursus ‘tussen opkrabbelen en droombanen’, een expositie via de gemeente, kunstenaarstraject bij kunsthuis De Permanente, persoonlijke coaching via stichting Stiel, Kunstzinnig Enschede, een masterclass ondernemen voor designers, Memo training, een cursus bij de KVK Leiden, bijeenkomsten over subsidieregelingen en een afspraak bij een adviesbureau over zelfstandig ondernemen.

De stand van zaken in de beroepspraktijk

In deze paragraaf zal worden bekeken hoe het ervoor staat in de beroepspraktijk van de kunstenaars. Eerst wordt nagegaan of men zelf het hoofd boven water kan houden of dat men financieel afhankelijk is, van de bijstand, van een uitkering of van een partner. Tabel 4.5 laat zien dat 5% van de ex-WWIK-ers in 2008 bijstand kreeg, in 2009 is dat iets hoger, namelijk 6%. Ook uit het onderzoek van het IVA (2010) blijkt dat 6% van de uitgestroomde WWIK-ontvangers bijstand ontvangt. Vormgevers, musici en andere podiumkunstenaars ontvangen bijna nooit bijstand. Beeldend kunstenaars en beoefenaars van de overige disciplines juist bijna tweemaal zo vaak (9 tot 11%). Ook is er een (lichte) samenhang met het consumeren van Flankerend Beleid.

Degenen die geen enkele vorm van Flankerend Beleid gebruikt hebben, krijgen aanzienlijk minder vaak bijstand.

Dit patroon, dat gebruikers van het Flankerend Beleid er qua inkomenssituatie (of in de volgende paragrafen qua beroepssituatie) soms slechter voorstaan dan degenen die helemaal geen Flankerend Beleid gebruikt hebben, hangt samen met het feit dat het Flankerend Beleid vooral die kunstenaars trekt die er wat betreft hun beroepssituatie niet zo gunstig voorstaan. Kunstenaars met veel mogelijkheden slagen er al snel

Tabel 4.5. Aard van de beroepssituatie.

	% bijstand in 2008	% bijstand in 2009	% andere uitkering in 2008 ¹	% andere uitkering in 2009 ¹	% bijstand of uitkering in 2008 of 2009	% afhankelijk v. inkomen partner
<i>Vakgebied</i>						
Beeldend	8.8**	10.3**	7.7	8.8**	20.3**	22.3
Vormg. & bouwkunst	1.4**	3.9**	2.8	4.1**	8.5**	19.9
Muziek	2.1**	3.2**	5.6	4.8**	10.5**	22.5
Dans & theater	0**	0**	8.1	15.6**	18.7**	29.9
Overig	11.5**	9.3**	10.5	4.5**	17.9**	26.8
<i>Flankerend Beleid</i>						
Geen FB	1.5	2.4*	0.4**	3.9	6.8**	23.1
Alleen informatie	4.7	8.3*	5.6**	7.5	16.9**	19.1
1 soort FB ²	6.7	5.8*	10.2**	11.6	20.4**	28.8
2 of meer soorten FB	7.7	7.9*	10.6**	7.4	17.7**	22.3
Allen	5.0	6.4	6.0	7.3	15.2	22.6
Aantal (100%)	616	808	616	808	808	774

* $p < .05$. ** $p < .01$.

¹ WW, WAO of anders (geen WWIK).

² Soorten F. B.: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten. Cijfers voor 2008 exclusief WWIK-ontvangers in 2008.

Tabel 4.6. Vervolg aard van de beroepssituatie.

	% actief als kunstenaar	% zelfstandig beroep in 2008	% zelfstandig beroep in 2009	% loondienst in 2008	% loondienst in 2009
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	84.8**	81.9**	85.3**	39.1**	40.6**
Vormg. & bouwkunst	76.7**	68.5**	73.4**	42.3**	41.1**
Muziek	90.3**	79.3**	83.1**	29.7**	34.5**
Dans & theater	93.5**	70.1**	68.9**	48.6**	50.0**
Overig	90.7**	93.2**	88.4**	5.2**	11.5**
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	88.3	79.0*	83.8**	29.2	34.2
Alleen informatie	80.3	70.9*	69.7**	42.3	41.4
1 soort FB ¹	85.2	84.9*	83.0**	39.2	41.2
2 of meer soorten FB	86.7	78.7*	82.9**	41.6	43.2
Allen (%)	84.5	76.9	80.3	37.7	39.5
Aantal (100%)	807	590	778	570	778

* $p < .05$. ** $p < .01$.

¹ Soorten Flankerend Beleid: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten. Cijfers voor 2008 exclusief WWIK-ontvangers in 2008.

Tabel 4.7. Inkomen.

	% met inkomen in 2008 ¹	% met inkomen in 2009	Gemiddeld pers. bruto inkomen in 2008 ^{1,2}	Gemiddeld pers. bruto inkomen in 2009 ²
<i>Vakgebied</i>				
Beeldend	86.9	89.0	9.195**	9.879**
Vormg. & bouwkunst	93.0	94.8	13.948**	14.261**
Muziek	96.0	93.8	12.248**	12.801**
Dans & theater	94.8	92.5	10.669**	12.194**
Overig	86.4	91.5	9.731**	11.449**
<i>Flankerend Beleid</i>				
Geen FB	94.6	94.3	11.253	12.072
Alleen informatie	90.6	90.1	11.355	12.068
1 soort FB ³	90.7	91.7	11.091	12.016
2 of meer soorten FB	86.3	89.0	11.173	11.339
Gemiddeld			11.265	11.915
Allen (%)	90.9	91.3	90.9	91.3
Aantal (100%)	563	740	563	740

* $p < .05$. ** $p < .01$.¹Exclusief degenen met WWIK in 2008. ²Voor degenen met een inkomen. ³Soorten Flankerend Beleid: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten.

in een renderende beroepspraktijk op te bouwen en kunnen zodoende het Flankerend Beleid als het ware overslaan. In de volgende tabellen komt dit patroon soms terug en er zal niet steeds opnieuw op ingegaan worden.

6% van de kunstenaars had in 2008 een uitkering, zoals WW of WAO (maar niet WWIK) en in 2009 is dit iets opgelopen tot 7%. Vooral beeldend kunstenaars en podiumkunstenaars (excl. musici) hadden vaak een uitkering en voor deze laatste groep geldt dat dit percentage fors is opgelopen van 8 tot 16%. Wanneer nagegaan wordt hoeveel kunstenaars of in 2008 of in 2009 bijstand of een uitkering hadden, dan blijkt dat 15% in deze twee jaar ten minste eenmaal afhankelijk is geweest van bijstand of uitkering. Bij kunstenaars die nooit van het Flankerend Beleid gebruik hebben gemaakt is dit ongeveer 7%. En daarnaast blijken vooral vormgevers zelden een of andere vorm van uitkering nodig te hebben. Ten slotte blijkt uit tabel 4.5 dat 23% van de kunstenaars (mede) afhankelijk is van het inkomen van een partner. Al met al blijkt dat een substantieel deel van de kunstenaars, namelijk 35%, voor hun inkomen afhankelijk is van of een uitkering of het inkomen van een partner. Ook uit onderzoek onder acteurs blijkt dat een substantieel deel van de acteurs (41%) inkomsten van beide partners nodig heeft om rond te kunnen komen (IVA, 2010b). Het CBS (2007) geeft geen cijfers over uitkeringsafhankelijkheid voor alle kunstenaars.

Veel kunstenaars zijn actief als kunstenaar op het moment van de enquête (85% van de kunstenaars). Vaak is dit in de vorm van een zelfstandig beroep, want 77% van de kunstenaars heeft een zelfstandig beroep in 2008. In 2009 is dit opgelopen tot 80%. Daarnaast wordt er inkomen betrokken uit loondienst, 38% verwerft in 2008 (ook) een inkomen uit loondienst, 40% in 2009 (tabel 4.6). Het CBS (2007) vermeldt dat 55% van de kunstenaars zelfstandig werkzaam is in de periode 2004-2006. WWIK-uitstromers zijn dus vaker zelfstandig werkzaam dan de populatie van alle kunstenaars.

Hoeveel inkomen er verdiend (en/of uitgekeerd) wordt is te vinden in tabel 4.7. Slechts 9% van de kunstenaars heeft helemaal geen inkomen en dit percentage is

opmerkelijk constant voor de verschillende groepen. De hoogte van het gemiddeld inkomen fluctueert daarentegen vrij fors met de discipline. Beeldend kunstenaars halen gemiddeld net niet de €10.000 per jaar, vormgevers verdienen echter ruim €14.000. Het gemiddelde inkomen blijft voor alle kunstenaars dicht in de buurt van de bijstandsnorm die voor individuen €10.908 (alleenstaande) of €14.030 (alleenstaande ouder) bedraagt. Er blijkt geen samenhang te zijn tussen het inkomen en het gebruik van het Flankerend Beleid.

Het hier gevonden vrij lage inkomen onder kunstenaars wordt ook door het CBS gemeld (CBS, 2007). Ook onderzoek onder acteurs laat zien dat deze kunstenaars zich rond de bijstandsnorm handhaven. Het totale modale jaarinkomen van de acteurs

Tabel 4.8. Bronnen van inkomsten in 2009, percentage met een inkomen hieruit.

	Vakgebied	Persoonlijke subsi- die/beurs	Gerelateerd aan vakge- bied	Buiten vak- gebied	Uitkering
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	75.5	15.5**	52.2*	45.8**	14.0*
Vormg. & bouwkunst	75.8	9.2**	42.2*	30.8**	7.0*
Muziek	86.0	2.8**	36.3*	32.3**	7.8*
Dans & theater	84.4	5.2**	44.8*	30.1**	11.7*
Overig	73.9	10.6**	44.9*	37.4**	4.7*
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	81.7	13.5	40.5**	31.4	6.4*
Alleen informatie	73.1	11.0	40.7**	38.1	13.4*
1 soort FB ¹	79.7	7.7	52.1**	46.2	13.7*
2 of meer soorten FB ¹	80.3	9.1	53.6**	37.9	8.2*
Allen	78.0	10.4	45.8	36.6	10.6
Aantal (100%)	743	743	743	743	743

* $p < .05$. ** $p < .01$.

¹ Soorten FB: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten.

Tabel 4.9. Gemiddeld inkomen in 2009 naar bron, voor degenen met een inkomen uit deze bron.

	Vakgebied	Persoonlijke subsi- die/beurs	Gerelateerd aan vakge- bied	Buiten vak- gebied	Uitkering
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	4.735**	5.371	6.702**	7.336	5.747
Vormg. & bouwkunst	10.769**	6.758	10.734**	7.454	4.062
Muziek	9.301**	1.058	8.221**	9.342	7.033
Dans & theater	9.376**	10.167	6.992**	3.939	3.497
Overig	7.921**	4.283	6.790**	6.428	2.500
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	9.000	6.008	7.430	6.327	4.061
Alleen informatie	7.745	7.273	8.630	8.356	5.850
1 soort FB ¹	6.279	3.462	7.813	6.606	5.140
2 of meer soorten FB	7.229	3.788	7.378	7.604	5.343
Allen	7.738	5.674	7.934	7.373	5.471
Allen (%)	78.0	10.4	45.8	36.6	10.6
Aantal	580	78	341	280	79

* $p < .05$. ** $p < .01$.

¹ Soorten FB: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten.

ligt rond de €24.000, waarvan circa 60% (€ 14.500) bestaat uit inkomsten uit acteerwerk. Ondanks deze bescheiden verdiensten, zegt het merendeel van de geënquêteerden geen ander beroep te willen dan acteur (IVA, 2010b).

Zowel als zelfstandig ondernemer alsook in loondienst, kan de kunstenaar werk uitvoeren dat betrekking heeft op zijn vakgebied. Ook subsidies voor concrete producten of prestaties zijn hiertoe gerekend. Individuele subsidies of werkbeurzen zijn een ander type inkomsten, ze worden niet rechtstreeks door productie van artistieke producten verworven en deze inkomstenbron is daarom apart behandeld. Daarnaast kan de kunstenaar inkomen verwerven met werk dat gerelateerd is aan zijn vakgebied, zoals lesgeven of het organiseren van voorstellingen. Tegenover deze drie kunstgerelateerde inkomensbronnen staan enerzijds de inkomsten die verdiend worden buiten het vakgebied en anderzijds uitkeringen. Tabel 4.8 geeft het percentage van de kunstenaars dat een inkomen heeft uit deze verschillende inkomensbronnen in 2009 en in tabel 4.9 zijn de gemiddelde inkomsten uit deze bronnen te vinden.

78% van de kunstenaars blijkt een inkomen met werk op het vakgebied te verdienen, 10% heeft in 2009 inkomsten uit een persoonlijke beurs of subsidie en 46% heeft inkomsten uit werk dat gerelateerd is aan het vakgebied. Veel kunstenaars hebben dus inkomensbronnen die op een of andere wijze met hun artistieke achtergrond in verband staan. Daarmee vergeleken is het percentage van de kunstenaars dat een inkomen verwerft buiten het vakgebied vrij gering: 37%. Een uitkering krijgt 11% van de kunstenaars in 2009.

De verschillen tussen de groepen zijn soms opvallend. Vooral beeldend kunstenaars krijgen vaak een beurs. Deze groep krijgt ook vaak een uitkering en doet vaak kunstgerelateerd werk. Beoefenaars van 'overige' disciplines krijgen ook vaak beurzen, maar slechts zelden een uitkering.

Gebruikers van het Flankerend Beleid hebben vaker dan anderen een inkomen uit aan kunst gerelateerd werk en uit werk buiten het vakgebied (in 2008 significant verschil, zie bijlage 4.3), maar niet vaker uit werk in het vakgebied. In 2008 is het beeld hetzelfde (zie bijlage 4.3).

De gemiddelde inkomens die met deze verschillende bronnen worden verdiend in 2009 staan in tabel 4.9. Met werk in het vakgebied, gerelateerd aan het vakgebied en buiten het vakgebied wordt, gemiddeld genomen, ongeveer hetzelfde verdiend, circa €7.500 per jaar. Ook met beurzen/subsidies en met een uitkering wordt ongeveer hetzelfde gemiddelde inkomen verworven, circa €5.500. Verschillen tussen de disciplines laten zien dat beeldend kunstenaars maar weinig met hun vak verdienen, vormgevers relatief veel. Beurzen voor musici zijn zeer laag, voor podiumkunstenaars (exclusief musici) daarentegen hoog, maar door het geringe aantal kunstenaars met een beurs of subsidie zijn deze grote verschillen toch niet significant. Vormgevers verdienen ook veel gerelateerd aan hun vakgebied en podiumkunstenaars (excl. musici) weinig buiten het vakgebied. De hoogte van het inkomen per inkomensbron varieert niet met de mate waarin men van het Flankerend Beleid gebruik heeft gemaakt. In 2008 is dit beeld hetzelfde (zie bijlage 4.4).

De kunstenaars is ook gevraagd wat hun verwachtingen zijn voor 2010 en deze verwachtingen zijn omgerekend naar inkomens (zie bijlage 4.5). De verwachte inkomens voor 2010 verschillen niet veel van de inkomens in 2009, wel spreekt uit deze verwachtingen een zeker optimisme. Zo denken de kunstenaars wat meer inkomen uit hun vakgebied en uit aan hun vakgebied gerelateerd werk te halen, terwijl ze tegelijkertijd denken minder vaak en minder veel uitkering nodig te hebben.

Renderende beroepspraktijk in financiële zin

De bedoeling van het Flankerend Beleid is, het faciliteren van de opbouw van een renderende beroepspraktijk. Wat onder een renderende beroepspraktijk precies verstaan moet worden, is in de Memorie van Toelichting bij de WWIK niet precies omschreven. Er wordt gewezen op het '*zelfstandig in de kosten van het levensonderhoud te kunnen voorzien*' en op '*het voorkomen dat een beroepsmatig kunstenaar een beroep moet doen op de bijstand*'.¹ Het verwerven van voldoende inkomsten, uitkeringsonafhankelijkheid en het uitoefenen van het beroep van kunstenaar zijn dus belangrijke elementen. Dat een kunstenaar een deel van zijn inkomen, en eventueel een groot deel, verwerft met aan zijn discipline gerelateerde inkomsten (bijvoorbeeld lesgeven) of met werkzaamheden die daar niets mee van doen hebben (bijvoorbeeld postbode) wil niet zeggen dat er geen sprake kan zijn van een succesvolle beroepspraktijk, zoals dat in de wet bedoeld is.

Om een genuanceerd beeld te krijgen in welke mate de kunstenaars een in financiële zin renderende beroepspraktijk hebben opgebouwd², is uitgegaan van drie vari-

Tabel 4.10. Opbouw van een renderende beroepspraktijk.

	het totale inko- men	het inkomen uit het vakgebied	het vakgerela- teerde in- komen	aan tal 2009	percenta- ge 2009	cumulatief percentage 2009
	is % van de bijstandsnorm					
1	< 90%	0-5%	0-5%	89	12,6	12,6
2	< 90%	0-5%	6-50%	18	2,5	15,1
3	< 90%	0-5%	> 50%	26	3,7	18,8
4	< 90%	6-50%	0-5%	51	7,2	26,0
5	< 90%	6-50%	6-50%	45	6,3	32,3
6	< 90%	6-50%	> 50%	30	4,2	36,5
7	< 90%	> 50%	0-5%	40	5,6	42,2
8	< 90%	> 50%	6-50%	16	2,2	44,4
9	< 90%	> 50%	> 50%	6	0,8	45,2
10	> 90%	0-5%	0-5%	34	4,7	49,9
11	> 90%	0-5%	6-50%	4	0,5	50,5
12	> 90%	0-5%	> 50%	38	5,3	55,8
13	> 90%	6-50%	0-5%	22	3,1	58,9
14	> 90%	6-50%	6-50%	8	1,2	60,0
15	> 90%	6-50%	> 50%	43	6,1	66,1
16	> 90%	> 50%	0-5%	18	2,5	68,6
17	> 90%	> 50%	6-50%	17	2,4	71,1
18	> 90%	> 50%	> 50%	27	3,7	74,8
19	> 100%	> 100%	--	116	16,3	91,1
20	> 100%	> 200%	--	63	8,9	100,0
To taal				710	100,0	100,0

¹ Paragraaf 2 van de Memorie van Toelichting, zie bijlage 1.1.

² En dus voldoen aan het in de Memorie van Toelichting expliciet genoemde doel van het Flankerend Beleid '*de zelfstandige voorziening in het bestaan te bevorderen*' (paragraaf 3.2, bijlage 1.1).

abelen. Op de eerste plaats het totale inkomen. Wil er sprake zijn van een '*zelfstandige voorziening in het bestaan*' dan zal dit inkomen tenminste niet ver beneden de bijstandsnorm moeten vallen. Maatschappelijk is algemeen geaccepteerd dat de bijstandsnorm het minimum is, waarvan men nog kan leven. Als grens is 90% van de bijstandsnorm genomen¹. Deze bijstandsnorm bevat een behoefte-element. Paren krijgen per individu aanzienlijk minder dan alleenstaanden, omdat de kosten van het levensonderhoud, met name huisvesting, voor paren per individu lager liggen dan voor alleenstaanden. Voor kunstenaars die een partner hebben is derhalve voor deze analyse de bijstandsnorm voor paren door twee gedeeld.

Op de tweede plaats is uitgegaan van de inkomsten die behaald worden met werkzaamheden binnen de eigen discipline. Deze variabele is in drieën verdeeld: Op de eerste plaats kunstenaars die (bijna) niets verdienen met hun eigen discipline, minder dan 5% van de bijstandsnorm. Het gaat om minder dan €45 per maand voor alleenstaanden en minder dan €32 per maand voor kunstenaars met een partner. Op de tweede plaats kunstenaars die meer dan 5%, maar minder dan de helft van de bijstandsnorm verdienen met hun discipline (minder dan €455 voor alleenstaanden, minder dan €325 voor kunstenaars met een partner) en op de derde plaats kunstenaars die meer dan de helft van de bijstandsnorm verdienen met hun discipline. De laatste gebruikte variabele, het inkomen dat behaald wordt met disciplinegerelateerd werk, is op dezelfde wijze in drieën verdeeld.

Gecombineerd geven deze drie variabelen 18 mogelijkheden, die in tabel 4.10 zijn opgenomen. Eén van de mogelijkheden is logisch onmogelijk (nummer 9), maar komt toch 6 keer voor door schijnbaar inconsistente antwoorden, die ontstaan doordat de respondenten brede categorieën aankruisen. Om het beeld verder te nuanceren zijn er twee extra mogelijkheden toegevoegd (nummers 19 en 20). De nummers 1 tot en met 9 voldoen niet aan de omschrijving in de Memorie van Toelichting, omdat kunstenaars in deze categorieën met hun beroepspraktijk geen inkomen behalen, waar men in Nederland van zou kunnen leven. Men kan dus bezwaarlijk van een renderende beroepspraktijk spreken, of, in termen van de Memorie van Toelichting van een '*zelfstandige voorziening in het bestaan*'. In 2009 valt 45% van de kunstenaars in deze 9 categorieën.

Kunstenaars die in de categorieën 10, 11 en 12 vallen, behalen wel een inkomen op of boven de bijstandsnorm, maar het inkomen uit hun vakgebied is of zeer gering (minder dan €45 of €32 per maand) of afwezig. In 2009 valt 11% van de kunstenaars in deze drie categorieën. Van de kunstenaars in de categorieën 13 tot en met 20 kan gesteld worden dat zij voldoen aan de bedoeling een in financiële zin renderende beroepspraktijk op te bouwen. Hun inkomen ligt boven 90% van de bijstandsnorm en met hun discipline verdienen zij meer dan minimaal bij (meer dan €45 of €32 per maand). In 2009 valt 44% van de kunstenaars in deze categorieën. Echte 'successen' (nummers 18, 19 en 20) komen vrij vaak voor (29%). Dat veel kunstenaars er ondanks bescheiden of zelfs onvoldoende inkomsten voor kiezen kunstenaar te blijven, is al aan de orde geweest en doet aan het bovenstaande uiteraard niets af.

Het IVA (2010) hanteert een ander criterium bij de beoordeling van de uitstroom uit de WWIK en stelt centraal of de kunstenaars naar eigen zeggen van hun inkomen kunnen rondkomen. Afhankelijk van de strengheid waarmee dit criterium wordt toegepast, heeft 50%, 60%, 62% of 74% van de uitgestroomde kunstenaars een rende-

¹ 90% omdat voor sommigen kan gelden dat ook van iets minder dan de bijstandsnorm nog net te leven valt.

Tabel. 4.11. Kenmerken van de beroepspraktijk naar discipline en gebruik van het Flankerend Beleid.

	% actief als kunstenaar	% zelfstandig beroep 2008	% zelfstandig beroep 2009	% renderende beroepsprak. 2008 ¹	% renderende beroepsprak. 2009 ¹
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	84.8**	81.9**	83.5**	28.3**	29.7**
Vormg.& bouwkunst	76.7**	68.5**	71.4**	48.8**	50.6**
Muziek	90.3**	79.3**	81.9**	59.8**	59.7**
Dans & theater	93.5**	70.1**	69.2**	44.3**	61.2**
Overig	90.7**	93.2**	88.2**	36.5**	45.3**
<i>Flankerend beleid</i>					
Geen FB	88.3	79.0*	83.8**	44.8	47.3
Alleen informatie	80.3	70.9*	69.7**	39.1	42.7
1 soort FB ¹	85.2	84.9*	83.0**	44.8	43.7
> 2 soorten FB	86.7	78.7*	82.9**	38.4	42.9
Allen (%)	84.5	76.9	78.6	41.5	44.2
Aantal (100%)	807	590	774	525	710

¹ Categorieën 13 en hoger, zie tabel 4.10.

rende beroepspraktijk¹. Het verschil met het hier gevonden percentage (44%) heeft te maken met het subjectieve element dat besloten ligt in 'kunnen rondkomen van'. Zo zal een kunstenaar met een goed verdienende partner van minder inkomen kunnen rondkomen, dan zijn alleenwonende collega (23% van de kunstenaars is afhankelijk van het inkomen van de partner). Zoals al opgemerkt stemmen de beide onderzoeken wel overeen wat betreft het percentage uitstromers dat terugvalt op de bijstand.

In tabel 4.11 is te zien welke kunstenaars vaker een in financiële zin renderende beroepspraktijk hebben opgebouwd. Vooral podiumkunstenaars blijken daar vaak in te slagen, terwijl dat voor beeldend kunstenaars min of meer een uitzondering is. Slechts 30% van de beeldend kunstenaars heeft een renderende beroepspraktijk. Wat betreft het Flankerend Beleid blijkt dat de kunstenaars die helemaal geen gebruik maken van het Flankerend Beleid er iets vaker in slagen een renderende beroepspraktijk in financiële zin op te bouwen. Zoals al gezegd, hangt dit samen met het feit dat hier niet gecorrigeerd is voor de uitgangssituatie.

Op het moment van de enquête is 85% van de kunstenaars actief als kunstenaar en 15% dus niet meer. Of deze 15% het kunstenaarschap definitief vaarwel heeft gezegd is onbekend. Vooral vormgevers haken nogal eens af. Ruim driekwart van de kunstenaars heeft een zelfstandig beroep. We zien dat degenen die nooit van het Flankerend Beleid gebruik maakten vaker een zelfstandig beroep hebben.

Optredens, exposities en dergelijke

In de nu volgende subparagrafen wordt de beroepspraktijk niet in financiële zin bekeken, maar worden drie indicaties voor een succesvolle beroepspraktijk onderzocht: de mate waarin kunstenaars naar buiten treden, de aandacht in de media en de netwerken met collega's en andere werkzame personen in de culturele sector. Door deze

¹ Kan rondkomen van werk op vakgebied (50%); plus daaraan gerelateerd werk (62%); plus inkomsten buiten vakgebied (75%); heeft naar eigen zeggen een renderende beroepspraktijk (60%) (p. 19-20).

Tabel 4.12. Zichtbaarheid werk voor anderen.

	% 2008	Gemid- deld aantal keer 2008	% 2009	Gemiddeld aantal keer 2009
Exposities, vertoningen, optredens				
<i>In professionele artistieke setting</i>				
Vertoning/optreden in schouwburg, theater, filmhuis, festival, e.d.	28.9	21.9	31.6	24.1
Expositie in museum, galerie e.d.	37.9	3.7	37.4	3.7
In andere prof. artistieke setting ¹	13.4	16.6	16.1	12.7
<i>Buiten de kunstsector</i>				
Optreden/vertoning in café, buurthuis e.d.	7.1	12.8	10.6	12.0
Expositie in café, bibliotheek, e.d.	7.6	2.0	6.6	2.1
In andere accommodatie ²	6.9	11.7	8.9	7.4
Publicaties, vormgeving, ontwerp				
Publicatie bij een uitgeverij	11.9	4.5	13.3	4.3
Andere publicatie ³	15.1	7.6	17.5	7.8
Via een website door professionals	27.6	5.8	29.1	7.3
Via een website door vrijwilligers	7.1	11.4	8.7	11.1
Door uitvoering van ontwerp/opdracht	20.1	7.5	22.6	7.3
Anders ⁴	3.4	8.3	6.4	14.9
Aantal (100%)	537		738	

¹ Bijv. in openbare ruimte, permanent; community art; mail-art. ² Bijv. in ruines, kastelen en parken; op plein, openbare ruimte; overheid, bedrijfsleven. ³ Bijv. catalogus; kranten; tijdschriften; eigen website.

⁴ Bijv. eigen website; televisie; in mijn winkel; eigen promotie, website, folders. Gemiddeld aantal keer voor degenen met ten minste één expositie, vertoning, publicatie of ontwerp.

indicaties voor een succesvolle beroepspraktijk te onderzoeken, kan nagegaan worden in hoeverre het Flankerend Beleid bijdraagt aan de opbouw van een succesvolle beroepspraktijk.

Kunstenaars treden met hun werk naar buiten, kunst die voor altijd binnen het atelier blijft heeft immers een zekere tevergeefsheid. De mate waarin een kunstenaar naar buiten treedt kan beschouwd worden als een indicatie voor het succes van de kunstenaar. Hierbij geldt natuurlijk een *ceteris paribus* clause. Niet iedere kunstenaar met meer exposities (optredens, publicaties en dergelijke) is succesvoller dan alle andere kunstenaars met minder exposities. Maar in zijn algemeenheid en gemiddeld genomen kan gesteld worden dat kunstenaars die erin geslaagd zijn een succesvolle beroepspraktijk op te bouwen vaker naar buiten zullen treden dan de kunstenaars die dat niet voor elkaar gekregen hebben. Zodoende wordt de mate waarin een kunstenaar naar buiten treedt hier opgevat als een indicatie voor een succesvolle beroepspraktijk.

In de vragenlijst is uitvoerig geïnformeerd naar de verschillende manieren waarop een kunstenaar naar buiten kan treden. Er is op de eerste plaats gevraagd naar exposities, optredens en vertoningen. Hierbij werd een onderscheid gemaakt tussen professionele artistieke settings (schouwburg, theater, filmhuis, festival, museum, galerie) en settings buiten de kunstsector (café, buurthuis, bibliotheek). Het is algemeen gangbaar deze laatste settings als niet-professioneel te omschrijven, immers deze set-

Tabel 4.13. Optredens, vertoningen en exposities in 2009.

	Binnen artistieke setting ¹		Niet artistieke setting ²		Optredens		Exposities	
	%	Aantal keer ³	%	Aantal keer ³	%	Aantal keer ³	%	Aantal keer ³
<i>Vakgebied</i>								
Beeldend	68.5**	7.5**	23.9*	4.3**	25.6**	6.9**	61.5**	3.8**
Vormg&bouwk.	48.0**	4.9**	13.9*	6.0**	20.4**	6.6**	33.8**	3.3**
Muziek	68.1**	45.8**	25.0*	21.2**	68.1**	49.0**	2.4**	1.3**
Dans & theater	75.5**	56.0**	17.7*	31.7**	71.6**	51.2**	4.4**	18.4**
Overig	48.7**	3.8**	30.5*	10.7**	42.6**	4.6**	15.1**	2.6**
<i>Flankerend beleid</i>								
Geen FB	62.0	23.2	17.1	18.0*	34.1	39.8	35.2	4.5
Alleen informatie	57.4	21.2	18.9	5.3*	34.2	28.3	33.7	3.8
1 soort FB ¹	64.2	17.2	25.2	10.2*	36.3	23.9	41.3	3.6
>2 soorten FB	70.2	14.1	25.2	10.5*	40.9	19.9	40.9	3.2
Allen (%)	62.7		21.0		36.0		37.0	
Gemiddeld		19.2		10.4		28.0		3.8
Aantal (100%)	732	459	732	154	732	264	732	271

* $p < .05$, ** $p < .01$.¹ Optreden, vertoning of expositie in bijvoorbeeld schouwburg, theater, filmhuis, festival, museum of galerie.² Optreden, vertoning of expositie in bijvoorbeeld café, buurthuis of bibliotheek, zie tabel 4.12. ³ Voor degenen met ten minste één optreden, vertoning of expositie.

tings zijn, in tegenstelling tot bijvoorbeeld schouwburgen en musea, niet voornamelijk gericht op het tonen van de producten van artistieke professionals. Het Flankerend Beleid is mede gericht op het verbreden van de markt, onder andere door vaker gebruik te maken van dergelijke locaties.

Veel kunstenaars blijken naar buiten te treden in professionele settings: 32% stond in 2009 op het podium in een professioneel theater en 37% werd geëxposeerd in een museum of galerie (tabel 4.12). Andere professionele settings die door de kunstenaars genoemd zijn, zijn bijvoorbeeld "in openbare ruimte" en "community art". Op dergelijke plekken is 17% van de kunstenaars opgetreden. Aanzienlijk minder kunstenaars treden buiten de professionele kunstsector op. 11% had in 2009 een vertoning in een café of buurthuis, 7% een expositie in een bibliotheek of café. Andere genoemde niet-professionele locaties zijn "in ruïnes, kastelen", "parken", "op plein, openbare ruimte" en "bedrijfsleven" en dergelijke locaties zijn door 9% gebruikt.

Op de tweede plaats is gevraagd naar publicaties, presentie op internet via websites en naar uitvoeringen van ontwerpen of opdrachten. 13% van de kunstenaars heeft in 2009 een publicatie bij een uitgeverij gehad. Te oordelen aan het gemiddeld aantal publicaties dat jaar (4) moet vooral gedacht worden aan artikelen, korte vermeldingen en dergelijke. 29% maakt zich kenbaar via een professionele website en 9% komt voor op een vrijwilligerswebsite. 23% ten slotte kon in 2009 een ontwerp of opdracht uitvoeren.

Tabel 4.13 geeft deze cijfers per discipline en naar het gebruik dat gemaakt is van het Flankerend Beleid. Niet verrassend blijken er grote verschillen te zijn naar discipline. Podiumkunstenaars treden uit de aard van hun vak veel vaker naar buiten dan beeldend kunstenaars en vormgevers. Deze laatste twee groepen hebben weer veel vaker exposities. Ook met het Flankerend Beleid lijkt er een relatie te zijn. Steeds liggen de percentages van de kunstenaars met minimaal één optreden/expositie iets

hoger als men (meer) van het Flankerend Beleid gebruik heeft gemaakt, maar deze samenhangen zijn niet significant. Het aantal optredens/exposities en dergelijke schijnt juist weer iets af te nemen als men meer van het Flankerend Beleid gebruik maakt. Dit is een combinatie van selectie door het Flankerend Beleid en effect van het Flankerend Beleid. Zoals al eerder opgemerkt trekt het Flankerend Beleid kunstenaars met een iets minder gunstige uitgangspositie (selectie), die gestimuleerd door dat Flankerend Beleid over de drempel komen van ten minste één optreden of expositie (effect). Maar door de wat minder gunstige uitgangspositie, zijn véél optredens of exposities voor hen niet weggelegd.

Tabel 4.14 geeft dezelfde cijfers voor publicaties, websites en opdrachten/ontwerpen. Vooral beeldend kunstenaars en ontwerpers blijken op deze manieren naar buiten te treden. Het Flankerend Beleid heeft een duidelijk en significant effect. Hoe meer Flankerend Beleid, hoe meer kunstenaars een publicatie in 2009 op hun naam hadden en ook presentatie van het werk door middel van een website of door uitvoering van een ontwerp of opdracht gaat duidelijk samen met het gebruik van Flankerend Beleid. In 2008 zien we min of meer hetzelfde beeld (zie bijlage 4.7 en 4.8).

Aandacht in de media

Voor een uitvoerend kunstenaar is niet alleen de inkomenssituatie van belang. Hij of zij zal met het werk naar buiten willen treden. Enerzijds zal media-aandacht het naar buiten treden vergemakkelijken, anderzijds zal het naar buiten treden zelf weer media-aandacht trekken. Zodoende is aandacht in de media een belangrijke maatstaf voor een succesvolle beroepspraktijk. Niet in alle gevallen zal media-aandacht samengaan met artistiek succes, maar gemiddeld genomen is dit zeker het geval. Vandaar dat er hier aandacht aan geschonken wordt.

In de vragenlijst is uitvoerig geïnformeerd naar media-aandacht voor het werk van de kunstenaars. Landelijke, regionale en lokale kranten kwamen aan de orde, evenals

Tabel 4.14 Publicaties, vormgeving en ontwerp in 2009.

	Publicaties		Via website		Door uitvoering van ontwerp/opdracht	
	%	Aantal keer ¹	%	Aantal keer ¹	%	Aantal keer ¹
<i>Vakgebied</i>						
Beeldend	28.8**	3.5	32.5**	8.5	22.5**	6.0
Vormg. & bouwk.	33.2**	9.7	36.2**	15.8	33.0**	9.2
Muziek	13.1**	12.9	16.6**	8.4	6.5**	9.8
Dans & theater	16.7**	10.7	22.3**	5.1	6.9**	8.0
Overig	3.2**	2.0	13.8**	2.9	3.4**	1.0
<i>Flankerend beleid</i>						
Geen FB	21.2**	5.6	26.9**	14.4	13.6*	8.7
Alleen informatie	19.4**	8.8	23.1**	10.8	19.7*	9.2
1 soort FB ¹	32.7**	4.4	33.7**	5.5	24.9*	4.7
> 2 soorten FB	32.5**	8.4	37.5**	11.1	26.6*	7.6
Allen (%)	25.4		29.2		20.6	
Gemiddeld		7.0		10.6		7.7
Aantal (100%)	732	186	732	214	732	151

* $p < .05$, ** $p < .01$. ¹ Voor degenen met ten minste één publicatie of ontwerp.

de landelijke, regionale en lokale radio en tv. Daarnaast is gevraagd naar aandacht op internet, enerzijds door professionele recensenten, anderzijds door leken. Ten slotte is gevraagd naar aandacht voor het werk van de kunstenaars in vakbladen. Tabel 4.15 geeft een overzicht en in tabel 4.16 zijn deze 9 verschillende soorten media samengenomen in vier groepen: kranten, radio en tv, internet en vakbladen. Het blijkt dat er behoorlijk veel media-aandacht is voor het werk van de kunstenaars. In 2009 kwam 44% van de kunstenaars ten minste eenmaal in een krant (tabel 4.16). Meestal betreft het een regionale krant (29%), maar toch ook vaak een landelijk blad (17%, tabel 4.15). 25% van de kunstenaars kwam ten minste eenmaal op radio of tv, de landelijke radio of tv werd door 7% bereikt. 29% van de kunstenaars werd besproken op internet. Het gaat vaker om professionele recensenten op internet (18%) dan om een opname of recensie door leken (16%). 17% van de kunstenaars kwam aan de orde in vakbladen.

Ongeveer de helft van de kunstenaars denkt dat zij in 2010 evenveel media-aandacht zullen krijgen als in 2009 (49%). Een derde is voorzichtig optimistisch en

Tabel 4.15. Presentie in verschillende media.

Medium	% 2008	% 2009
Landelijke krant	17.0	19.9
Regionale krant	28.9	34.3
Lokale krant	19.4	24.7
Landelijke radio of tv	7.0	9.9
Regionale radio of tv	9.1	14.0
Lokale radio of tv	8.9	12.0
Internet door prof. recensenten	17.5	20.4
Internet door leken ¹	16.0	20.0
Vakbladen	12.7	16.6
Overige ²	1.4	2.3
Aantal (100%)	544	722

¹ Bijvoorbeeld recensie, opname.

² Bijvoorbeeld jury rapport, affiches, eigen website.

Tabel 4.16. Presentie in de media in 2009.

	Kranten %	Tv %	Internet %	Vakbladen %
<i>Vakgebied</i>				
Beeldend	49.9**	21.1**	25.8	15.4*
Vormg. & bouwkunst	32.8**	16.1**	29.7	20.5*
Muziek	43.8**	38.2**	32.3	13.6*
Dans & theater	59.4**	46.7**	40.2	22.2*
Overig	32.2**	15.7**	26.1	0*
<i>Flankerend Beleid</i>				
Geen FB	43.6	23.1	25.3	17.6*
Alleen informatie	40.3	21.2	28.9	12.5*
1 soort FB ¹	48.3	23.6	32.1	14.6*
2 of meer soorten FB	47.7	32.5	32.4	22.9*
Allen	44.3	24.7	29.3	16.6
Aantal (100%)	722	722	722	722

* $p < .05$. ** $p < .01$.

¹ Soorten FB: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten.

denkt dat de aandacht in de media iets zal toenemen, 9% denkt dat er een sterke toename zal zijn. 10% voorziet een afname van de belangstelling in de media.

Podiumkunstenaars (exclusief musici) verschijnen veruit het meest in alle soorten media, beeldend kunstenaars komen meer dan andere kunstenaars in de krant, musici vaker dan anderen op radio/tv en internet. Vormgevers worden vaker besproken in vakbladen. De 'overige' disciplines verschijnen veel minder in de media dan de andere disciplines en dit is merkwaardig, omdat dergelijk werk vaak een experimenteel en disciplineoverschrijdend karakter heeft. De media hebben er kennelijk weinig interesse voor en dat geldt zelfs voor de vakbladen, waar deze groep in 2009 helemaal niet aan de orde is geweest (en in 2008 nauwelijks, 4%, zie bijlage 4.9).

Interessant is de samenhang tussen het gebruik van Flankerend Beleid en aandacht in de media. Een kunstenaar blijkt meer aandacht van de media te trekken, naarmate hij meer soorten Flankerend Beleid heeft gevolgd. Vooral degenen die twee of meer soorten Flankerend Beleid hebben gevolgd, krijgen 4 tot 10 procentpunten meer media-aandacht. In 2009 is echter alleen de samenhang tussen Flankerend Beleid en de aandacht in de vakbladen significant. In 2008 is dit verband met vakbladen niet significant, maar in dat jaar is juist de aandacht in kranten en op radio en tv significant groter voor de kunstenaars die veel Flankerend Beleid hebben gevolgd (zie bijlage 4.9). Er blijkt dus een niet heel sterke, maar toch systematische samenhang tussen Flankerend Beleid en media-aandacht te bestaan¹.

Persoonlijke netwerken

Bij de opbouw van een succesvolle beroepspraktijk kunnen de persoonlijke netwerken van de kunstenaars bijzonder behulpzaam zijn en zodoende kan een goed netwerk als een belangrijk onderdeel van de beroepspraktijk gekenschetst worden. In de vragenlijst is over 11 potentiële typen netwerkleden gevraagd of de kunstenaar deze tot zijn netwerk kan rekenen en hoeveel netwerkleden van dat type hij heeft.

Bij de voorgelegde typen netwerkleden werden vijf personen genoemd uit dat deel van de culturele sector, dat zich met de productie bezig houdt: collega kunstenaars met zelfde discipline, collega-kunstenaars met een andere discipline, artistiek leidinggevenden, niet-artistiek leidinggevenden in de culturele sector en medewerkers van culturele instellingen, zoals gezelschappen en ensembles. Daarnaast werden zes personen genoemd, die niet tot de productieve culturele sector in engere zin behoren, maar die wel een belangrijke rol in deze sector spelen: intermediairs, recensenten, andere medewerkers van de media, medewerkers van cultuureducatieve instellingen, opdrachtgevers/sponsors en mensen uit het publiek of kopers van kunst.

Aan de kunstenaars werd gevraagd hoeveel personen, uit deze 11 categorieën, men de afgelopen drie maanden gesproken heeft (langer dan 10 minuten). De situatie bij aanvang van de WWIK is ook in beeld gebracht². Tabel 4.17 geeft een overzicht en de netwerken van de kunstenaars blijken uitgebreid te zijn. Bijna alle kunstenaars hebben, zowel op moment enquête als bij aanvang van de WWIK, de afgelopen drie maanden ten minste 10 minuten gesproken

¹ 'Aantal keren in de media' is niet altijd betrouwbaar opgegeven. Sommige kunstenaars zeggen 365 keer op internet te zijn geweest het afgelopen jaar. Niet feitelijk onjuist, maar ook niet de bedoeling van de vraag. Als er wordt afgekapt (scores boven 5 worden omgezet in 5), dan wordt een betrouwbaardere meting verkregen: 9 vormen van media-aandacht geeft $\alpha = .77$ in 2008 en $.78$ in 2009.

² Door te vragen of sindsdien het aantal personen per categorie is toe- of afgenomen. Met behulp van deze antwoorden en de antwoorden voor de situatie op moment interview is het netwerk bij aanvang WWIK vastgesteld. Uiteraard kunnen er vertekeningen op zijn getreden door geheugeneffecten.

Tabel 4.17. Netwerk van kustenaars bij aanvang van de WWIK en begin 2010, N=646 en N=681.

Soort netwerklid	Bij aanvang WWIK		Begin 2010	
	% met ten minste 1 netwerklid	Gemiddeld aantal netwerkleden ¹	% met ten minste 1 netwerklid	Gemiddeld aantal netwerkleden ¹
Kunstenaar zelfde discipline	97,6	3,8	94,9	4,3
Kunstenaar andere discipline	93,3	3,6	92,1	4,0
Artistiek leidinggevenden ²	66,3	3,0	62,2	3,2
Niet artistiek leidinggevenden in de culturele sector ³	61,2	2,4	57,8	3,0
Medewerkers van culturele instellingen ⁵	60,6	2,5	56,5	3,0
Intermediairs ⁴	59,9	2,3	52,8	2,7
Recensenten van kranten, radio, tv	44,6	1,7	37,4	2,1
Andere medewerkers van de media	46,8	2,1	40,3	2,7
Medewerkers van cultuur-educatieve instellingen ⁶	52,7	2,2	47,0	2,8
Mogelijke opdrachtgevers, sponsors	78,1	2,6	75,3	3,3
Mensen uit het publiek of kopers van uw kunst	78,4	3,2	73,7	4,1

¹ Alleen degenen met ten minste 1 netwerklid. ² Genoemde voorbeelden: dirigenten, choreografen, regisseurs, programmeurs. ³ Directeur, producent e.d. ⁴ galeriehouders, museummedewerkers e.d. ⁵ Gezelschappen, ensembles e.d. ⁶ Muziekschool, bibliotheek e.d.

Tabel 4.18. Netwerk van kunstenaars bij aanvang van de WWIK en begin 2010 in categorieën, N=646 en N=681.

Soort netwerk	Bij aanvang WWIK		Begin 2010	
	% met ten minste 1 netwerklid	Gemiddeld aantal netwerkleden ¹	% met ten minste 1 netwerklid	Gemiddeld aantal netwerkleden
Culturele productie ¹	99,2	11,8	97,8	13,5
culturele sector, geen prod. ²	95,0	9,3	93,2	10,8
Beslissers	93,6	6,9	90,3	8,4
Media	59,3	2,9	53,3	3,5
Alle netwerken	99,8	20,5	98,3	23,7

¹ collega-kunstenaars zelfde discipline, andere discipline, artistiek leidinggevenden, niet-artistiek leidinggevenden culturele sector, medewerkers culturele instellingen. ² intermediairs, recensenten, medewerkers media, medewerkers cultuureducatieve instellingen, opdrachtgevers/sponsors en publiek/kopers van kunst.

met collega-kunstenaars van de eigen discipline, maar ook van andere disciplines. Ook heeft men veel collega's gesproken, ruim 4 van dezelfde discipline en 4 van andere disciplines.

Opvallend is dat het percentage met ten minste één netwerklid een fractie terugloopt tussen aanvang WWIK (zie bijlage 4.11) en begin 2010, terwijl het gemiddeld aantal netwerkleden juist iets toeneemt. Dit beeld gaat op voor alle 11 categorieën. Het hogere gemiddelde aantal duidt er op dat actieve kunstenaars in de periode met WWIK hun netwerk hebben uitgebreid, terwijl het iets lagere percentage met tenminste één netwerklid samenhangt met het feit dat sommige kunstenaars zich uit de artistieke wereld terugtrekken.

Artistiek leidinggevenden, niet-artistiek leidinggevenden en andere medewerkers van culturele instellingen rekent een aanzienlijk kleiner deel van de kunstenaars tot zijn netwerk, rond de 60%. Ook het aantal personen dat men in deze categorieën kent is lager dan bij de collega's. Hetzelfde geldt voor de personen die wel een belangrijke rol spelen in de culturele sector, maar die niet behoren tot het productieve deel daarvan: intermediairs, recensenten, andere mediamedewerkers en medewerkers van cultuureducatieve instellingen. Rond de 50% rekent personen uit deze groepen tot zijn netwerk. Circa 75% van de kunstenaars rekent daarentegen opdrachtgevers/sponsors en mensen uit het publiek of kopers van kunst tot hun netwerk. De netwerkategorieën zijn in vier deels overlappende groepen ingedeeld: de hierboven al genoemde personen uit de productieve culturele sector en uit de niet-productieve culturele sector, de groep beslissers (artistiek leidinggevenden, niet-artistiek leidinggevenden, intermediairs, opdrachtgevers/sponsors) en de groep mediamedewerkers (recensenten, andere medewerkers van de media). Bijna alle kunstenaars kennen wel mensen uit deze groepen en het gaat gemiddeld genomen om flinke aantallen: 12 tot 13 personen uit de productieve culturele sector, circa 10 uit de niet-productieve culturele sector, 7 à 8 beslissers en ongeveer 3 mensen van de media. Het totale netwerk van de kunstenaars bestaat uit ongeveer 20 personen. Dit is omvangrijk, zeker als men er rekening mee houdt dat dit het sociale netwerk van de kunstenaars betreft voor zover de personen direct of indirect te maken hebben met de culturele sector. Daarnaast hebben de kunstenaars natuurlijk ook nog vrienden en vriendinnen, familie, burens en sportclubleden, die niets van doen hebben met de culturele sector.

Tabel 4.19. Percentage kunstenaars met ten minste 1 netwerklid begin 2010.

	Culturele sector	Buiten culturele sector	Beslissers	Media	Alle netwerken
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	97,3	95,0	91,3	53,4	97,7
Vormg. & bouwkunst	97,8	92,8	89,6	51,6	98,9
Muziek	99,1	91,3	89,6	51,8	99,1
Dans & theater	100,0	90,3	90,3	58,1	100,0
Overig	96,0	88,5	92,0	64,0	96,0
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	97,7	91,4	90,2	48,3**	98,3
Alleen informatie	96,8	90,5	86,4	52,0**	97,3
1 soort FB	98,3	95,8	93,3	46,3**	99,2
2 of meer soorten FB	99,4	96,4	93,4	64,8**	99,4
Allen	97,9	93,1	90,3	53,2	98,4
Aantal (100%)	681	681	681	681	681

Tabel 4.20. Gemiddeld aantal netwerkleden begin 2010 in categorieën.

	Culturele sector	Buiten culturele sector	Beslissers	Media	Alle netwerken
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	13,0**	11,0*	8,1*	3,4	23,7**
Vormg. & bouwkunst	12,6**	9,9*	8,1*	3,7	21,8**
Muziek	15,0**	12,4*	9,4*	4,1	26,5**
Dans & theater	17,1**	10,3*	9,4*	2,7	26,3**
Overig	11,2**	9,1*	6,7*	3,2	19,6**
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	13,5	11,4	8,7	4,0	24,0
Alleen informatie	13,5	10,4	8,1	3,3	23,2
1 soort FB	12,5	10,1	7,5	3,3	22,1
2 of meer soorten FB	14,2	11,3	9,0	3,4	25,2
Allen	13,5	10,8	8,4	3,5	23,7
Aantal (100%)	667	635	616	364	670

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Tabel 4.19 en tabel 4.20 laten de netwerken zien van verschillende disciplines en naar de mate waarin men van Flankerend Beleid gebruik heeft gemaakt. Omdat het percentage kunstenaars dat ten minste één netwerk lid heeft steeds bijna 100% is, zijn de verschillen tussen de groepen wat dit betreft niet interessant. Er is één uitzondering. Kunstenaars die gebruik hebben gemaakt van twee of meer soorten Flankerend Beleid hebben significant vaker een contact bij de media.

Het aantal personen dat men kent verschilt wel tussen de disciplines. De netwerken van podiumkunstenaars (musici, dans, theater) zijn significant groter dan de netwerken van kunstenaars met een andere discipline. Vooral de netwerken van kunstenaars uit de categorie 'overige' discipline zijn vrij klein. De scores op de elf netwerkvariabelen kunnen weergegeven worden als één dimensie¹, die de mate weergeeft waarin een kunstenaar een uitgebreid netwerk heeft.

Multivariate analyses

Hierboven is al ter sprake gekomen dat het gebruik van Flankerend Beleid soms in positieve (media-aandacht bijvoorbeeld) en soms in negatieve zin (inkomen) samenhangt met succes in de beroepspraktijk. Voor beide typen samenhang bestaat een verklaring. Er kan een negatieve samenhang ontstaan door selectie: het Flankerend Beleid trekt meer kunstenaars met een ongunstige uitgangspositie en na het gebruik van Flankerend Beleid is deze nog steeds iets ongunstiger, waardoor het lijkt alsof het Flankerend Beleid een averechts effect heeft. Een positieve samenhang tussen Flankerend Beleid en succes in de beroepspraktijk kan vanzelfsprekend optreden, doordat het Flankerend Beleid effectief is. Met behulp van de hierboven beschreven variabelen zal nu nagegaan worden hoe deze samenhangen uitpakken als er rekening mee wordt gehouden dat de achtergrondkenmerken (zoals discipline, sexe, leeftijd) en de uitgangssituatie van de kunstenaars verschillen.

¹ De elf variabelen vormen tezamen een bijzonder betrouwbare schaal ($\alpha = .86$). Ook de vier behandelde verzamelcategorieën kunnen betrouwbare schalen worden genoemd (α rond .70).

Er wordt gebruik gemaakt van regressieanalyse, een methode om de effecten van meerdere variabelen tegelijkertijd te analyseren, waarbij rekening wordt gehouden met de onderlinge samenhangen. Uit tabel 4.21 blijkt bijvoorbeeld dat beeldend kunstenaars een wat lager inkomen hebben bij instroom in de WWIK. Nu zou dit in principe veroorzaakt kunnen zijn, doordat beeldend kunstenaars iets jonger of ouder zijn. Leeftijd is echter ook in het model opgenomen en alle leeftijdseffecten zijn derhalve uitgezuiverd uit het beeldend kunstenaars effect. Zodoende kan geconcludeerd worden dat het in de tabel vermelde effect van de discipline 'beeldend' niets te maken heeft met de leeftijd van beeldend kunstenaars. De techniek levert zogenaamde bèta-coëfficiënten, een gestandaardiseerde maat voor de sterkte van het effect. Een bèta van .10 of minder betreft een vrij zwak effect, .30 een vrij sterk. Daarnaast levert de techniek p-waarden, die de kans beschrijven dat het gevonden effect op toevallige fluctuaties berust. Hoe kleiner de p-waarde, hoe minder kans er is, dat het een toevalstreffer betreft. Alleen coëfficiënten met een p-waarde kleiner dan .10 zijn in de tabel opgenomen. Coëfficiënten met een p-waarde hoger dan .10 kunnen beschouwd worden als toevalstreffers, dus als coëfficiënten met feitelijk de waarde nul. Naast de gewone lineaire regressie, is ook gebruik gemaakt van logistische regressie, die speciaal bedoeld is voor ja/nee variabelen. Deze analysemethode geeft geen gemakkelijk interpreteerbare coëfficiënten, maar b-waarden, waarvan alleen het teken geïnterpreteerd kan worden (+ of -)¹.

Uitgangspositie, achtergrondkenmerken en verblijfsduur in de WWIK

Eerst wordt nagegaan hoe de uitgangspositie van de kunstenaars, bij intrede in de WWIK, wordt beïnvloed door achtergrondkenmerken. Tabel 4.21 geeft de resultaten van regressieanalyses op de uitgangspositie, zoals die door Kunstenaars&CO is vastgesteld voor het beroepsmatigheidsonderzoek bij intrede van de WWIK en zoals die blijkt uit de vragenlijst wat betreft de sociale netwerken bij aanvang van de WWIK. De uitgangspositie van de kunstenaars wordt vooral bepaald door twee variabelen: de leeftijd van de kunstenaars en het jaar van instroom in de WWIK. Oudere kunstenaars hebben een betere uitgangspositie. Dit is niet onlogisch, daar zij meer tijd gehad hebben een beroepspositie op te bouwen. De kunstenaars die later in de WWIK zijn gestroomd hebben een slechtere uitgangspositie dan andere kunstenaars. Dit laatste kan of veroorzaakt zijn doordat Kunstenaars&CO in de loop der jaren de kunstenaars kritischer is gaan beoordelen of doordat de kunstenaars in de loop der jaren beter zijn geworden. Met deze gegevens valt tussen beide verklaringen niet te beslissen, maar opgemerkt kan worden dat een algemene stijging van het niveau van de kunstenaars in de periode 2003 - 2007 niet aannemelijk lijkt.

Daarnaast zijn er duidelijke verschillen naar discipline. Musici en theatermensen worden door Kunstenaars&CO over het algemeen beter beoordeeld dan andere disciplines. Beeldend kunstenaars, vormgevers en architecten juist wat slechter. Daarnaast blijkt dat kunstenaars met een partner beter beoordeeld worden. Waarom dat zo is, is onduidelijk. Het is mogelijk dat kunstenaars met een partner, die soms voor een deel van het inkomen zorgt (23%, vergelijk tabel 4.5), meer tijd hebben om hun positie uit te bouwen².

¹ De odds-ratio's zijn niet vermeld om verwarring met de bèta's te voorkomen. Grondtal e tot de macht b geeft de odds-ratio.

² Ruis in de beoordeling kan ook een rol spelen, bijvoorbeeld als de beoordelaars (onbedoeld) de eisen wat minder hoog stellen voor paren.

Tabel 4.21. De uitgangspositie van de kunstenaars afhankelijk van achtergrondkenmerken. Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten.

Onafhankelijk	Afhankelijk: uitgangspositie qua...				
	Inko- men	Pro- ductie	Presen- tatie	Positie	Net- werken
Regio ¹		-.06 ⁺			
Leeftijd	.35**	.18**		.23**	
Sexe					
Kinderen					
Partner		.12*	.13*		
<i>Discipline</i>					
Beeldend	-.13**		-.08 ⁺		.13*
Vormgeving			-.10*		
Bouwkunst		-.07 ⁺			
Muziek	.12**	.12**	.16**	.10*	.16*
Dans					
Theater	.11**	.09*	.11**	.07 ⁺	
Jaar instroom WWIK	-.15**	-.17**	-.20**	-.19**	
R^2	.21	.14	.14	.14	.04
N	688	694	697	690	554

⁺ $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$. Alleen coëfficiënt $p > .10$. ¹ Limburg, Zeeland, 3 noordelijke provincies; Gelderland, Brabant, Overijssel; Randstad excl. Amsterdam; Amsterdam.

Ten slotte blijkt de wel gehoorde klacht dat Kunstenaars&CO vooral een Amsterdamse aangelegenheid is (zie hoofdstuk 5), niet bevestigd te worden. Er zijn geen effecten van de regio op de beoordelingen, met één uitzondering: de beoordeling van de productie is iets (marginaal) *beter* als men verder van Amsterdam woont.

Gebruik van het Flankerend Beleid, achtergrond en uitgangspositie

Vervolgens vragen wij ons af welke kunstenaars gebruik maken van het Flankerend Beleid. Hiervoor bleek bijvoorbeeld dat vrouwen meer gebruik maken van het Flankerend Beleid dan mannen en beeldend kunstenaars meer dan podiumkunstenaars. In de nu volgende analyses wordt nagegaan of dit ook zo is als rekening wordt gehouden met andere achtergrondgegevens, zoals leeftijd, en met de uitgangspositie en met het aantal maanden dat iemand in de WWIK is gebleven. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat vrouwen een wat slechtere uitgangspositie hebben dan mannen, dat vrouwen bovendien langer in de WWIK blijven en dat vrouwen, als daar rekening mee wordt gehouden, helemaal niet méér deelnemen aan het Flankerend Beleid. Tabel 4.22 bevat de gegevens en het blijkt dat vrouwen wel degelijk ook meer deelnemen aan het Flankerend Beleid als er rekening wordt gehouden met achtergrond, discipline en maanden in de WWIK. Het is een stabiel effect, dat zich voordoet bij alle vormen van het Flankerend Beleid, uitgezonderd bij de werkervaringsprojecten. Een tweede stabiel effect is het effect van het aantal maanden in de WWIK. Wie langer gebruik maakt van de WWIK, maakt vaker gebruik van alle vormen van het Flankerend Beleid, uitgezonderd van werkervaringsplaatsen. Verder blijkt dat de kunstenaars die vergeleken met andere kunstenaars een slechtere uitgangspositie qua inkomen hebben, vaker gebruik maken van alle cursussen opgeteld en van de cursus bedrijfsvoering.

Tabel 4.22. Deelname aan het Flankerend Beleid afhankelijk van uitgangspositie en achtergrondkenmerken.

Onafhankelijk	Afhankelijk: deelname Flankerend Beleid							Coaching, mentoring
	In-formatie	Alle cursussen ¹	Cur-sus be-drijfs-voe-ring	Cur-sus be-roepsuit-oe-fening	Cur-sus net-werken	Werk-ervaring	Op-lei-din-gen (BIK, KIS)	
Afstand tot A'dam								.08 ⁺
Leeftijd								
Sexe	.18**	.17**	.09**	.14**	.11*		.13**	.15**
Kinderen								
Partner								
<i>Discipline</i>								
Beeldend				.11*				
Vormgeving	.13**							
Bouwkunst	-.09*							
Muziek								
Dans								
Theater								
Maanden								
WWIK	.13**	.21	.18**	.20**	.09 ⁺		.10*	.10*
<i>Uitgangspositie qua</i>								
Inkomen		-.12*	-.11 ⁺					
Productie								
Presentatie								
Positie		.12*		.15**				
Netwerken								
R^2	.09	.12	.03	.10	.04	.04	.04	.08
N	521	518	520	520	520	520	520	667

¹ Exclusief informatie. ⁺ $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$. BIK en KIS horen niet tot het Flankerend Beleid.

Een renderende en succesvolle beroepspraktijk

Ten slotte gaan we na welke van de hiervoor behandelde variabelen verklaren of en in welke mate kunstenaars een renderende beroepspraktijk weten op te bouwen en succesvol zijn: spelen de achtergrondkenmerken een rol of juist de uitgangspositie, die zij meebrachten toen ze aan de WWIK begonnen? Levert het Flankerend Beleid een bijdrage aan het opbouwen van een renderende beroepspraktijk? En wordt ook de mate van succes met de beroepspraktijk beïnvloed: het naar buiten treden door middel van exposities en optredens, aandacht in de media en de uitgebreidheid van het netwerk? Eerst wordt ingegaan op de renderende beroepspraktijk. Daarna komen optredens en exposities van de kunstenaars, media-aandacht en de persoonlijke netwerken aan de orde.

Het ontvangen van bijstand of een uitkering is een belangrijke maatstaf voor het succes van WWIK en het Flankerend Beleid en zoals besproken ontvangen maar weinig kunstenaars bijstand (5%, zie tabel 4.5). Uit tabel 4.23 blijkt dat de kunstenaars die bijstand gebruiken vaak ouder zijn, geen partner hebben, beeldend kunstenaar of musicus zijn en meer maanden van de WWIK gebruik hebben gemaakt. Het Flankerend Beleid heeft geen effect op het al dan niet ontvangen van bijstand. Hetzelfde geldt voor het ontvangen van een uitkering, zo blijkt uit de tweede kolom in

deze tabel. Het Flankerend Beleid heeft derhalve geen invloed op de in de Memorie van Toelichting beoogde uitkeringsonafhankelijkheid. Dit wil niet zeggen dat er helemaal geen effect is, wel dat een eventueel toch bestaand effect bijzonder klein is. Hierboven bleek dat 35% van de kunstenaars voor hun inkomen afhankelijk is van bijstand en/of van een uitkering en/of van een partner, maar uit de laatste kolom van de tabel blijkt dat het Flankerend Beleid ook daar geen invloed op heeft.

In de Memorie van Toelichting is ook sprake van een *'zelfstandige voorziening in het bestaan'* als kunstenaar. Dat is geoperationaliseerd als een inkomen van tenminste 90% van de bijstandsnorm plus (enige) verdiensten uit artistieke werkzaamheden (vergelijk tabel 4.10) en wordt hier een *'renderende beroepspraktijk in financiële zin'* genoemd. De derde kolom van tabel 4.23 geeft de effecten op de mate waarin de kunstenaars een dergelijke renderende beroepspraktijk hebben opgebouwd. Ouderen (en in mindere mate kunstenaars met kinderen) blijken niet alleen vaker een beroep op de bijstand en op een uitkering te doen, maar slagen er ook minder in een renderende beroepspraktijk op te bouwen. Kunstenaars met een partner slagen daar juist veel vaker in, maar dit effect is een artefact van de methode. Bij het samenstellen van de variabele *'renderende beroepspraktijk in financiële zin'* is uitgegaan van de bijstandsnorm en die is voor partners per persoon lager dan voor alleenstaanden, waardoor kunstenaars met een partner er eerder in slagen meer te verdienen dan 90% van de bijstandsnorm. Er zijn verder verschillen tussen de disciplines. Vooral beeldend kunstenaars, en in veel mindere mate musici, slagen er minder vaak in een renderende beroepspraktijk op te bouwen. Vormgevers en theatermensen juist iets vaker. Daarnaast blijkt dat een gunstige uitgangspositie qua inkomen en qua netwerken helpt bij het opbouwen van een renderende beroepspraktijk. Het Flankerend Beleid heeft een duidelijk effect voor de uitstromers in 2008. De cursussen bedrijfsvoering hebben ook een afzonderlijk effect. Er is dus wèl een effect van het Flankerend Beleid op de mate waarin de kunstenaars zelfstandig kunnen voorzien in hun bestaan.

Of een kunstenaar op het moment van de enquête nog actief is als kunstenaar wordt door het Flankerend Beleid beïnvloed via coaching en mentoring, zo blijkt uit deze tabel.

Tabel 4.24 gaat nader in op inkomen en het soort inkomen. Of de kunstenaar er na de WWIK in slaagt een inkomen te verwerven met werkzaamheden op zijn vakgebied blijkt afhankelijk van zijn uitgangspositie bij intrede in de WWIK. Stond hij er toen financieel goed voor, dan is de kans groot dat hij nu nog steeds een inkomen als kunstenaar verwerft. Verder blijkt dat kunstenaars met een partner vaker in staat zijn een inkomen als kunstenaar te verwerven. Dit lijkt merkwaardig. Het komt doordat veel kunstenaars met een partner financieel afhankelijk zijn van deze partner (zie ook laatste kolom in de vorige tabel). Door het partnerinkomen zijn deze kunstenaars in staat hun beroepspraktijk voort te zetten, ook als die niet renderend is in financiële zin (56% van de kunstenaars heeft geen rendabele beroepspraktijk, vergelijk tabel 4.10). Kunstenaars zonder partner zijn waarschijnlijk eerder gedwongen de beroepspraktijk vaarwel te zeggen. Ook blijkt dat een langer verblijf in de WWIK er iets vaker toe leidt dat men een inkomen uit het vakgebied verwerft, mogelijkterwijls doordat sommige kunstenaars al tijdens de WWIK besluiten het kunstenaarschap te beëindigen en zodoende korter gebruik maken van de WWIK.

Het Flankerend Beleid (alles samengenomen) blijkt invloed te hebben. Vooral cursussen t.a.v. bedrijfsvoering gaan samen met meer kunstenaars met een vakinkomen na beëindiging van de WWIK.

De hoogte van dit inkomen, voor degenen met een inkomen op het vakgebied, blijkt vooral voor beeldend kunstenaars flink lager te zijn. Vrouwen, musici en ouderen hebben ook een iets lager inkomen uit het vakgebied dan andere kunstenaars. Vooral het lage inkomen van ouderen is opmerkelijk, omdat het inkomen tot 65 jaar voor bijna alle burgers in Nederland stijgt. Ook het totale inkomen (laatste kolom van

Tabel 4.23. Beroepspositie afhankelijk van achtergrondkenmerken, uitgangpositie en gebruik Flankerend Beleid. Lineaire en logistische regressie (LIN/LOG).

Onafhankelijk	Afhankelijke variabelen				
	Afhankelijk bijstand 2008/2009 ja/nee (LOG)	Afhankelijk uitkering 2008/2009 (LOG)	Rendende beroepspraktijk in financiële zin (LIN)	Actief als kunstenaar (LOG)	Afhankelijk van uitkering, bijstand, partner (LIN) ⁴
Regio					
Leeftijd	.06**	.05*	-.12*		.27**
Sexe					.10*
Kinderen		1.66**	-.08 ⁺		.20**
Partner	-2.00*	.81*	.33**		.36**
<i>Discipline</i>					
Beeldend	1.40*		-.24**		
Vormgeving			.10*		
Bouwkunst					
Muziek	1.00 ⁺		-.07 ⁺		
Dans					
Theater		1.52**	.11*		.10*
Jaar instroom WWIK					
Maanden WWIK	.03 ⁺				
<i>Uitgangpositie qua</i>					
Inkomen			.23**	.66*	
Productie					
Presentatie					
Positie					
Netwerken			.14**	.03 ⁺	
<i>Flankerend Beleid</i> ⁵	-	-	-	-	-
Deelname totaal ⁶	-	-	-	-	-
Alleen uitstroom 2006	-	-	-	-	-
Alleen uitstroom 2007	-	-	-	-	-
Alleen uitstroom 2008	-	-	.22**	-	-
<i>Vormen Flank. B.</i> ³					
Cursus bedrijfsvoer.	-	-	.08*	-	-
Cursus beroepsuitoef.	-	-	-	-	-
Cursus netwerken	-	-	-	-	-
Werkervaring	-	-	-	-	-
BIK, KIS	-	-	-	-	-
Coaching, mentoring	-	-	-	.22 ⁺	-
<i>R²</i>	.28	.11	.31	.20	.13
<i>N</i>	543	543	492	514	519

Lineaire regressies bèta-coëfficiënten, logistische regressie b-coëfficiënten.

¹ Exclusief degenen zonder inkomen. ² Inclusief 65 keer inkomen 0. ³ In het model opgenomen in plaats van deelname Flankerend Beleid totaal. ⁴ Aantal keer uitkering of bijstand in 2008 en 2009. ⁵ Inclusief BIK, KIS. ⁶ excl. BIK, KIS. ⁺ $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$.

deze tabel) daalt met de leeftijd. Deze gemiddelde inkomensdaling met de leeftijd wijst erop dat sommige kunstenaars er niet in slagen hun beroepspraktijk verder uit te bouwen en zelfs wat achterop raken¹. Een goede uitgangspositie qua netwerken leidt tot een wat hoger inkomen uit het vakgebied.

Een effect van het Flankerend Beleid op de hoogte van het inkomen op het vakgebied kan aangetoond worden voor de kunstenaars die in 2008 uit de WWIK stroomden. In 2006 was dit effect van het Flankerend Beleid nog zwak negatief. Waarschijnlijk betreft dit negatieve effect een toevalligheid, omdat het het enige negatieve effect is, dat is gevonden.

Naast het inkomen *op* het vakgebied verdienen veel kunstenaars een inkomen met lesgeven, organisatie en dergelijke vakgerelateerde activiteiten. Beeldend kunstenaars verdienen vaker een dergelijk inkomen, musici minder vaak. Het Flankerend Beleid heeft hier een stelselmatige invloed. Alle vormen samen genomen is er een effect en kunstenaars die gebruik maakten van een cursus bedrijfsvoering of van werkervaringsprojecten hebben vaker een vakgerelateerd inkomen.

Ten slotte kan een kunstenaar inkomen verwerven met een baan of werk buiten de culturele sector. Vooral beeldend kunstenaars hebben dergelijk werk nodig, terwijl de kunstenaars met goede netwerken en een goede uitgangspositie qua inkomen of qua presentatie minder vaak dergelijk werk hebben. Alleen voor de uitstromers in 2006 geldt dat het Flankerend Beleid invloed had op dergelijk werk.

Hoewel het een goede strategie kan zijn bij het opbouwen van een gemengde beroepspraktijk om (ook) niet-vakgerelateerd werk aan te nemen, richt het Flankerend Beleid zich hier niet specifiek op. Hetzelfde kan gesteld worden van de inkomenshoogte. Het Flankerend Beleid is niet bedoeld om tot véél inkomen te leiden. Het Flankerend Beleid heeft ook geen enkele invloed op de totale inkomenshoogte.

Tabel 4.25 geeft de volgende indicatoren voor beroepsmatig succes: presentatie van het werk, aandacht in de media en uitgebreidheid van de netwerken. Beeldend kunstenaars en vormgevers hebben vaker een optreden of expositie dan andere kunstenaars. Het gaat hier niet om de aantallen, maar om de verschillende manieren waarop een kunstenaar naar buiten kan treden, vergelijk tabel 4.16. Een analyse waarin de verschillende soorten afzonderlijk behandeld worden, laat geen ander beeld zien. Verder blijkt dat kunstenaars met een groter netwerk op meer manieren naar buiten treden. Voor het overige heeft de uitgangspositie geen effect.

Verder blijkt er een weliswaar bescheiden, maar duidelijk effect te zijn van het Flankerend Beleid. Kunstenaars die Flankerend Beleid gebruikten, treden op meer verschillende manieren naar buiten en dit geldt met name voor kunstenaars die in 2007 uit de WWIK stroomden. Voor de twee andere uitstroomjaren is dit effect niet significant. De verschillende vormen van Flankerend Beleid hebben een effect in dezelfde orde (.10). Voor de cursus bedrijfsvoering en voor de opleidingen (BIK, KIS) is het effect niet significant.

Media-aandacht valt vooral theaternissen te beurt, zo blijkt uit de volgende kolom in de tabel. Daarnaast is er een krachtig effect van de netwerken: kunstenaars met een groter netwerk krijgen veel meer media-aandacht. Voor het overige doet de uitgangspositie niet ter zake voor de media-aandacht. Het Flankerend Beleid blijkt wat betreft de media-aandacht in 2009 geen effect te hebben, met uitzondering van de coaching door Kunstenaars&CO, waar een effect optreedt. De media-aandacht in 2008 is wel in positieve zin beïnvloed door het Flankerend Beleid. Aan dergelijke

¹ Er zijn slechts enkele respondenten ouder dan 65 jaar.

Tabel 4.24. Beroeps- en inkomenspositie afhankelijk van achtergrondkenmerken, uitgangspositie en gebruik Flankerend Beleid. Lineaire en logistische regressies (LIN/LOG).

Onafhankelijk	Afhankelijk (2009)					
	Inkomen uit vakgebied ja/nee (LOG)	Vakgebied: hoogte inkomen (LIN) ¹	Inkomen vakgerelateerd ja/nee (LOG)	Inkomen niet gerelateerd ja/nee (LOG)	Gemiddeld inkomen (LIN) ²	
Regio						
Leeftijd		-.10*			-.16**	
Sexe		-.10*			-.10*	
Kinderen						
Partner	.73 ⁺					
<i>Discipline</i>						
Beeldend		-.32**	.41 ⁺	.72**	-.19**	
Vormgeving					.10*	
Bouwkunst		.09*				
Muziek		-.12*	-.60*		-.09 ⁺	
Dans					-.10*	
Theater						
Jaar instroom WWIK					-.10*	
Maanden WWIK	.02 ⁺					
<i>Uitgangspositie qua</i>						
Inkomen	.81**	.24**	-.33*	-.35*	.10 ⁺	
Productie						
Presentatie				-.32 ⁺		
Positie			.12 ⁺			
Netwerken		.09*		-.03*	.11*	
<i>Flankerend Beleid</i> ⁺	.05 ⁺	-	.04*			
Deelname totaal (excl. BIK, KIS)	.05 ⁺	-	.04*	-	-	
Alleen uitstroom 2006	-	-.09 ⁺	-	.07*	-	
Alleen uitstroom 2007	.11 ⁺	-	.11*	-	-	
Alleen uitstroom 2008	-	.19*	-	-	-	
<i>Vormen Flank. Beleid</i> ³						
Cursus bedrijfsvoering	.11 ⁺	-	.07 ⁺	-	-	
Cursus beroepsuitoef.	-	-	-	-	-	
Cursus netwerken	-	-	-	-	-	
Werkervaring	-	-	.29**	-	-	
Opleidingen (BIK, KIS)	-	-	-	-	-	
Coaching, mentoring	-	-	-	-	-	
	<i>R</i> ²	.19	.25	.09	.16	.07
	<i>N</i>	529	407	529	529	491

¹ Exclusief degenen zonder inkomen. ² Inclusief 65 keer inkomen 0. ³ In het model opgenomen in plaats van deelname Flankerend Beleid totaal. ⁺ $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$.

fluctuaties, in het ene jaar wel een effect, in het andere niet, moet niet teveel waarde worden gehecht. Het betekent vooral dat het effect vrij klein is en nu eens wel de significantiegrens overschrijdt, dan weer niet.

Ouderen blijken een wat kleiner netwerk te hebben. Dit is een bekend gegeven uit netwerkonderzoek. De uitbreidbaarheid van de netwerken van de kunstenaars begin 2010 is met name afhankelijk van de uitbreidbaarheid van deze netwerken bij het begin

van de WWIK¹. Het Flankerend Beleid heeft een klein, maar significant effect op de uitgebreidheid van de netwerken. Werkervaringsprojecten en coaching leiden tot uitgebreidere netwerken, de cursus 'netwerken' merkwaardigerwijs echter niet.

Tabel 4.25. Optredens/exposities, media-aandacht en uitgebreidheid van de netwerken afhankelijk van achtergrondkenmerken, uitgangspositie en gebruik van het Flankerend Beleid.

	Afhankelijk			
	Onafhankelijk	Optredens/ exposities	Media-aandacht	Uitgebreidheid netwerken
Afstand tot Amsterdam				.04 ⁺
Leeftijd				-.08 ⁺
Sexe				
Kinderen				
Partner				
<i>Discipline</i>				
Beeldend		.19 ^{**}		
Vormgeving		.11 ^{**}		
Bouwkunst				
Muziek				
Dans				
Theater			.18 ^{**}	
Jaar instroom WWIK			.11 [*]	-.06 [*]
Maanden WWIK				
<i>Uitgangspositie qua</i>				
Inkomen				
Productie				
Presentatie				
Positie				.07 [*]
Netwerken		.15 ^{**}	.27 ^{**}	.83 ^{**}
<i>Flankerend Beleid</i>				
Deelname totaal		.12 ^{**}	-.2 ²	.05 [*]
Alleen uitstroom 2006		-	-.3 ³	-
Alleen uitstroom 2007		.25 ^{**}	-	-
Alleen uitstroom 2008		-	-	-
<i>Vormen Flankerend Beleid¹</i>				
Cursus bedrijfsvoering		-	-	-
Cursus beroepsuitoefening		.11 [*]	-	-
Cursus netwerken		.10 [*]	-	-
Werkervaring		.10 [*]	-	.06 ^{**}
Opleidingen (BIK, KIS)		-	-	-
Coaching, mentoring		.10 [*]	.09 [*]	.04 ⁺
	<i>R</i> ²	.13	.18	.75
	<i>N</i>	518	518	511

¹ Onderstaande variabelen in het model opgenomen in plaats van deelname Flankerend Beleid totaal. ² In 2008 .14^{**} ³ In 2008 .17^{**} ⁺ $p < .10$, ^{*} $p < .05$, ^{**} $p < .01$. BIK en KIS maken geen deel uit van het Flankerend Beleid.

¹ Dit komt vooral doordat de netwerken bij het begin van de WWIK retrospectief gemeten zijn.

Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van een enquête onder 928 kunstenaars besproken. Met behulp van deze enquêtegegevens en daaraan gekoppelde gegevens uit de bestanden van Kunstenaars&CO is de centrale vraag van dit onderzoek beantwoord: bevordert het Flankerend Beleid de opbouw van een renderende beroepspraktijk voor kunstenaars in de WWIK? Het Flankerend Beleid is gericht op een duurzame situatie, waarin de kunstenaar zichzelf kan onderhouden met (ten dele) artistieke activiteiten. Daarom is de beroepssituatie over een langere periode na beëindiging van de WWIK onderzocht (2008 en 2009), na uitstroom uit de WWIK in 2006, 2007 of 2008. Ook de verwachte situatie in 2010 is in beeld gebracht.

Beroepssituatie van de kunstenaars

5 tot 6% van de ex-WWIK-ers kreeg in 2008 of 2009 bijstand. Ook uit het onderzoek van het IVA (2010) blijkt dat 6% van de uitgestroomde WWIK-ontvangers bijstand ontvangt. 6 tot 7% van de kunstenaars had een uitkering, zoals WW of WAO (maar niet WWIK). In 2008 of in 2009 blijkt 15% van de kunstenaars tenminste eenmaal afhankelijk te zijn geweest van bijstand of uitkering. Uit regressie-analyses blijkt dat de kunstenaars die bijstand of een uitkering gebruiken vaak ouder zijn, geen partner hebben, beeldend kunstenaar of musicus zijn en meer maanden van de WWIK gebruik hebben gemaakt.

De meeste kunstenaars zijn actief als kunstenaar op het moment van de enquête (85%), vaak in de vorm van een zelfstandig beroep (77 - 80%). Daarnaast wordt er inkomen betrokken uit loondienst (38 - 40%). Slechts 9% van de kunstenaars heeft helemaal geen inkomen.

Veel kunstenaars hebben inkomensbronnen die op een of andere wijze met hun artistieke achtergrond in verband staan. 78% van de kunstenaars verdient een inkomen met werk op het vakgebied, 10% heeft inkomsten uit een persoonlijke beurs of subsidie en 46% heeft inkomsten uit werk dat gerelateerd is aan het vakgebied. Vergeleken daarmee is het percentage van de kunstenaars dat een inkomen verwerft buiten het vakgebied vrij gering: 37%.

44% van de kunstenaars heeft een in financiële zin renderende beroepspraktijk opgebouwd. Hun individuele inkomen ligt boven 90% van de bijstandsnorm en met hun discipline verdienen zij meer dan minimaal bij (meer dan 45 of 32 euro per maand). 56% van de kunstenaars heeft geen renderende beroepspraktijk in financiële zin opgebouwd. Hun individuele inkomen valt onder 90% van de bijstandsnorm of het inkomen uit het vakgebied is of zeer gering (minder dan 45 of 32 euro per maand) of afwezig. Het IVA (2010) hanteert een ander criterium bij de beoordeling van de uitstroom uit de WWIK en stelt centraal of de kunstenaars naar eigen zeggen van hun inkomen kunnen rondkomen. Afhankelijk van de strengheid, waarmee dit criterium wordt toegepast heeft 50%, 60%, 62% of 74% van de uitgestroomde kunstenaars een renderende beroepspraktijk. Het verschil met het hier gevonden percentage (44%) heeft te maken met het subjectieve element dat besloten ligt in 'kunnen rondkomen van'. Een aantal kunstenaars kan rondkomen omdat zij een verdienende partner hebben (23% van de kunstenaars).

Oudere kunstenaars hebben een lager inkomen. Dit is opmerkelijk, omdat het inkomen tot 65 jaar voor bijna alle burgers in Nederland stijgt. Zij slagen er ook minder vaak in een renderende beroepspraktijk op te bouwen. Deze gemiddelde inko-

mensdaling met de leeftijd wijst erop dat sommige kunstenaars er niet in slagen hun beroepspraktijk verder uit te bouwen en zelfs wat achterop raken.

Naast de beroepsmatige en financiële aspecten zijn drie andere indicaties voor een succesvolle beroepspraktijk onderzocht: de mate waarin kunstenaars naar buiten treden, de aandacht in de media en de netwerken met collega's en andere werkzame personen in de culturele sector. Veel kunstenaars blijken naar buiten te treden in professionele settings (32 - 37%) en 13% van de kunstenaars heeft in 2009 een publicatie bij een uitgeverij gehad, vooral artikelen, korte vermeldingen en dergelijke. 29% maakt zich kenbaar via een professionele website en 9% komt voor op een vrijwilligerswebsite. 23% ten slotte kon een ontwerp of opdracht uitvoeren.

Er is ook veel media-aandacht voor het werk van de kunstenaars. 44% van de kunstenaars kwam ten minste eenmaal in een krant, meestal een regionale krant (29%), maar ook vaak een landelijk blad (17%). 25% van de kunstenaars kwam ten minste eenmaal op radio of tv, de landelijke radio of tv werd door 7% bereikt. 29% van de kunstenaars werd besproken op internet en 17% van de kunstenaars kwam aan de orde in vakbladen. Media-aandacht valt vooral theatermensen te beurt en kunstenaars met een groter netwerk krijgen veel meer media-aandacht.

Daarnaast blijken de netwerken van de kunstenaars uitgebreid te zijn. Bijna alle kunstenaars hebben de afgelopen drie maanden ten minste 10 minuten gesproken met collega-kunstenaars van de eigen en van andere disciplines. Artistiek leidinggevend, niet-artistiek leidinggevend en andere medewerkers van culturele instellingen rekent 60% van de kunstenaars tot zijn netwerk. Hetzelfde geldt voor de personen die wel een belangrijke rol spelen in de culturele sector, maar die niet behoren tot het productieve deel daarvan: intermediairs, recensenten, andere mediamedewerkers en medewerkers van cultuureducatieve instellingen. Rond de 50% rekent personen uit deze groepen tot zijn netwerk.

Flankerend Beleid

75% van de uitgestroomde WWIK-ers blijkt ooit op een of andere manier gebruik gemaakt te hebben van het Flankerend Beleid. Exclusief het gebruik van informatie gebruikte 41% een van de andere vormen van het Flankerend Beleid. Vrouwen maken veel gebruik van het Flankerend Beleid, ouderen weinig. Kunstenaars met een gunstige uitgangspositie bij intrede in de WWIK, maken aanzienlijk minder van het Flankerend Beleid gebruik dan degenen die destijds een minder gunstige uitgangspositie hadden.

72% van de kunstenaars heeft een of andere vorm van informatie gebruikt, meestal via de website, maar ook vaak via publicaties (30%). De kunstenaarslijn is door veel minder kunstenaars gebruikt (15%) en de informatie op evenementen bereikt slechts 10% van de kunstenaars. Vooral de cursussen t.a.v. bedrijfsvoering en beroepsuitoefening zijn populair (beide circa 20% deelnemers). De cursus netwerken is door 11% van de kunstenaars gevolgd. Aan begeleiding is door 22% van de kunstenaars deelgenomen, aan werkervaringsprojecten en opleidingen door 13 en 10%. De financiële faciliteiten die door (of via) Kunstenaars&CO worden aangeboden worden door slechts 4% van de kunstenaars gebruikt.

Van het activerend beleid dat de gemeenten uitvoeren om kunstenaars te stimuleren een beroepspraktijk op te bouwen wordt nauwelijks gebruik gemaakt.

Het effect van dit Flankerend Beleid is onderzocht met behulp van regressieanalyses, waarin rekening is gehouden met bestaande verschillen tussen de kunste-

naars qua leeftijd, discipline en vooral qua uitgangspositie bij de aanvang van de WWIK-periode. Het blijkt dat een positief effect van het Flankerend Beleid op indicaties voor een renderende en succesvolle beroepspraktijk een aantal malen kan worden aangetoond en een aantal malen ook niet. Een (zwak) negatief effect is maar eenmaal opgetreden. Dit negatieve effect kan als toevallig worden beschouwd. Dat het effect van het Flankerend Beleid in een aantal gevallen niet kan worden aangetoond wil niet zeggen dat aangetoond is dat dit effect volledig afwezig is, maar wel dat dit effect in ieder geval bijzonder klein is.

Het Flankerend Beleid heeft geen (aantoonbaar) effect op het ontvangen van bijstand, op het ontvangen van een uitkering, op het actief zijn als kunstenaar en op de totale inkomenshoogte. (Onderdelen van) het Flankerend Beleid hebben wel effect op een renderende beroepspraktijk in financiële zin, op inkomen op het vakgebied, op vakgerelateerd inkomen, op het naar buiten treden als kunstenaar, op media-aandacht en op de omvang van de netwerken van de kunstenaars. De effecten op vakgerelateerd inkomen en op het naar buiten treden als kunstenaar zijn het meest stelselmatig.

Conclusie

De centrale vraag van dit onderzoek (bevordert het Flankerend Beleid de opbouw van een renderende beroepspraktijk?) kan zonder voorbehoud bevestigend beantwoord worden. Vooral de effecten op vakgerelateerd inkomen en op het naar buiten treden als kunstenaar zijn overtuigend aangetoond en deze twee aspecten kunnen gerekend worden tot de kern van het Flankerend Beleid. Het uitblijven van een aantoonbaar effect op uitkeringsafhankelijkheid, ook een kernaspect van het Flankerend Beleid, betekent dat dit effect in ieder geval klein is.

Het blijkt dat veel kunstenaars zich, wat betreft hun individuele inkomen, handhaven onder bijstandsniveau, onder andere door gebruik te maken van het inkomen van de partner. Ook blijkt dat oudere kunstenaars lagere inkomens hebben. Uit onderzoek is bekend dat veel kunstenaars uit passie voor hun vak genoeg nemen met een laag inkomen en hierin geen reden zien het kunstenaarschap vaarwel te zeggen. Toch zal voor sommigen de beslissing het kunstenaarschap op te geven ooit vallen. Zo is 15% van de ondervraagde kunstenaars momenteel niet actief als kunstenaar. Uitstel naar een later tijdstip van de beslissing te stoppen zal over het algemeen niet gunstig zijn voor de betrokken kunstenaars, omdat er op latere leeftijd minder kansen zijn een alternatieve beroepsloopbaan te vinden. Het is mogelijk dat dergelijk uitstel mede onder invloed van het Flankerend Beleid vaker plaatsvindt. Dit onderzoek kan hierover geen uitsluitsel geven, maar nader onderzoek op dit punt is gewenst.

Hoofdstuk 5

Ervaringen met het Flankerend Beleid

In het vorige hoofdstuk is ingegaan op de effecten van het Flankerend Beleid. Het bleek dat kunstenaars die Flankerend Beleid gebruikten er – volgens een aantal indicatoren – beter in slagen een renderende beroepspraktijk op te bouwen dan kunstenaars die geen Flankerend Beleid gebruikten. In dit hoofdstuk komen ervaringen van kunstenaars met het Flankerend Beleid aan de orde. Wat vinden de kunstenaars van het Flankerend Beleid, welke aspecten beschouwen zij als meer of minder zinvol, waarom maken zij gebruik van het Flankerend Beleid, hoe is hen een cursus of werkervaringsplaats bevallen en welke suggesties voor verbeteringen noemen zij?

In dit kwalitatieve deel van het onderzoek gaat het er niet om een representatief of gemiddeld beeld te schetsen voor alle kunstenaars, maar om het inventariseren van sterke en zwakke punten van het Flankerend Beleid in de ogen van de kunstenaars. Hoe de kunstenaars, die hebben deelgenomen aan het Flankerend Beleid, hier gemiddeld genomen over denken is bekend uit het IVA-onderzoek: 55% van alle deelnemers aan het Flankerend Beleid vindt dit beleid heel belangrijk als extra ondersteuning bij het opbouwen van een renderende beroepspraktijk, 25% vindt het tamelijk belangrijk en 20% van de deelnemers vindt het Flankerend Beleid niet zo of helemaal niet belangrijk (IVA, 2010).

Om inzicht te krijgen in deze kwalitatieve aspecten van het Flankerend Beleid zijn op twee manieren gegevens verzameld. Op de eerste plaats is een tiental interviews met kunstenaars gehouden. Er is gevraagd naar de mening van de kunstenaars over verschillende onderdelen van het Flankerend Beleid en wat zij hieraan hebben gehad bij het opbouwen van hun beroepspraktijk.

Op de tweede plaats zijn de vele reacties over het Flankerend Beleid geïnventariseerd, die de kunstenaars hebben gemaïld of die zij in de enquête hebben opgeschreven naar aanleiding van het verzoek om mee te werken aan het onderzoek.

Interviews

De geïnterviewde kunstenaars zijn op internetsites van bijvoorbeeld toneelgezels-

schappen of websites over kunstprojecten gevonden. Vervolgens zijn ze telefonisch of via email benaderd. In totaal zijn tien kunstenaars geïnterviewd; acht telefonisch en twee face-to-face. De geïnterviewde kunstenaars hebben verschillende disciplines: twee musici, een schrijver/performer, een illustratief vormgever, een mediakunstenaar, twee schilders, een beeldhouwer, een actrice en een fotografe. Twee van de tien kunstenaars krijgen momenteel een WWIK-uitkering, één ontving voor 2005 WIK, de andere zeven zijn tussen 2005 en 2008 uit de WWIK gestroomd.

De belangrijkste reden van de geïnterviewde kunstenaars om van de WWIK-uitkering gebruik te maken, is dat zij zich in deze periode voornamelijk met kunst bezig konden houden en vrij waren van sollicitatieplicht. De kunstenaars konden zich tijdens de periode van de WWIK-uitkering verder ontwikkelen in hun vak en kregen tijd en ruimte om te experimenteren¹. Zo vertelt Marijn Freeve (musicus) dat hij in deze periode veel kansen had om zijn eigen repertoire onbetaald te laten horen op gelegenheden waar professionele musici aanwezig zijn. J.K. (mediakunstenaar) vertelt dat ze, door in de WWIK te gaan, de kans kreeg om te exposeren. Naast een baan zou dat er niet van gekomen zijn, omdat er veel tijd gaat zitten in het exposeren en de voorbereidingen hiervoor.

Motivatie voor gebruik van het Flankerend Beleid

Acht van de tien geïnterviewde kunstenaars hebben tijdens de WWIK-uitkering gebruik gemaakt van het Flankerend Beleid in de vorm van een cursus of project, aangeboden door Kunstenaars&CO. Zij waren hiervan op de hoogte door informatie op de website, een mailtje of flyers van Kunstenaars&CO. Eén kunstenaar zegt dat ze op de kunstacademie gehoord heeft van Kunstenaars&CO en ook bij de WWIK-aanvraag werd ze erop gewezen door de gemeente. Een ander zegt dat de gemeente hem, in een tussentijds gesprek in het kader van de WWIK, attendeerde op het aanbod van Kunstenaars&CO.

De twee kunstenaars die geen gebruik hebben gemaakt van het Flankerend Beleid wisten wel van het bestaan daarvan. Ze hadden geen behoefte aan het cursusaanbod op dat moment. Toen Marijn Freeve (musicus) in de WWIK zat dacht hij geen cursussen nodig te hebben, maar ook de afstand speelde een rol: *Amsterdam is ver weg als je in Groningen woont.*

De kunstenaars die wel van het Flankerend Beleid gebruik hebben gemaakt, geven hier verschillende redenen voor. Veel kunstenaars wilden leren hoe een goed georganiseerde administratie moet worden gevoerd. Ook zeggen de kunstenaars dat ze wilden leren hoe je moet onderhandelen, bijvoorbeeld met een galerie. Verder is het leren opbouwen en onderhouden van een netwerk vaak een reden om van het aanbod gebruik te maken. Dick Preesman (beeldend kunstenaar) stelt bijvoorbeeld dat voor een renderende beroepspraktijk een goed netwerk ontzettend belangrijk is. Daarom heeft hij de cursussen *Netwerken* en *Pr in de kunst* gevolgd. Floor Leene (actrice) heeft van het Flankerend Beleid gebruik gemaakt omdat Kunstenaars&CO haar zou kunnen helpen met de praktische problemen die ze tegenkwam bij het opzetten van haar toneelgezelschap.

¹ Ook het IVA (2010) noemt deze redenen. Het belangrijkste pluspunt van de WWIK is volgens geënquêteerde kunstenaars en centrumgemeenten de mogelijkheid om in vrijheid aan de ontwikkeling als kunstenaar te werken.

Gebruik van en meningen over het Flankerend Beleid

Hoeveelheid en duur

Zoals ook uit het vorige hoofdstuk bleek, komt uit de interviews naar voren dat er soms grote verschillen bestaan wat betreft de hoeveelheid cursussen of begeleiding die is gevolgd. Annemarie Amsing (illustratief vormgever) en J.K. (mediakunstenaar) hebben gebruik gemaakt van veel verschillende onderdelen van het Flankerend Beleid. Annemarie Amsing heeft een coachingsgesprek¹ gehad en ze heeft ook de cursussen *Geld, cijfers en rekenwerk*, *Het spel en de Knickers*, *Presenteren*, *Marketing* en *Doelgericht omgaan met tijd* gevolgd. Daarnaast heeft ze nog de opleiding *Beroepskunstenaars in de klas*² gedaan. J.K. heeft *Het Spel en de knickers*, *Acquireren voor de lol*, *Netwerken*, *Kunst en formuleren* en *Artist in residence* gevolgd. Verder heeft ook zij de opleiding *Beroepskunstenaars in de klas* gedaan. Beiden zijn enthousiast over de inhoud van de cursussen.

De musicus Colijn Buis heeft juist weinig deelgenomen aan het Flankerend Beleid. Hij heeft één coachingsgesprek³ gehad, wat zeer verhelderend voor hem was, maar verder niets. Hij zou eventueel nog meer gebruik van het Flankerend Beleid willen maken, maar heeft het op dit moment te druk. Hij investeert nu veel tijd in componeren en in zijn boekhouding. Ook Gijs ter Haar (schrijfconsulent) heeft weinig gebruik gemaakt van het Flankerend Beleid. Hij heeft twee keer een financiële bijdrage ontvangen (1800 gulden). Dit was vóór 2005, ten tijde van de WIK. Het eerste geldbedrag heeft hij aan een computer besteed en van de tweede bijdrage heeft hij een bundel laten drukken.

Bijna alle cursussen en projecten die de geïnterviewde kunstenaars hebben gevolgd, duurden drie tot vijf dagdelen. Annemarie Amsing vond het jammer dat de cursussen die ze gevolgd heeft niet langer duurden. Het project *Boekenbal*, dat in 2006 door een geïnterviewde is gevolgd, duurde langer dan vijf dagdelen. Voor dit project moest ook worden gesolliciteerd⁴, in tegenstelling tot de korter durende cursussen.

Oordeel over de vormgeving van het aanbod

Floor Leene (actrice) heeft acht loopbaangesprekken⁵ gevoerd, verspreid over één jaar. Het hele traject is professioneel aangepakt vindt Floor. Ze is er erg over te spreken dat de coaching op haar persoonlijke situatie werd aangepast en er geen kant-en-klaar aanbod werd gegeven. Pas wanneer zij behoefte had aan een volgend gesprek, werd er weer een gesprek gepland. Dick Preesman is ook goed te spreken over de manier waarop de cursussen *Netwerken* en *Pr in de kunst* waren vormgegeven. De organisatie van de cursussen was professioneel en de luchtige manier waarop de cursussen werden gegeven sprak hem aan. J.K. is over het algemeen positief over de opzet en kwaliteit van de cursussen. De eerste cursus die ze volgde, *Het spel en de knickers*, was een brede cursus waar veel verschillende zakelijke aspecten, zoals on-

¹ Bedoeld wordt waarschijnlijk een loopbaangesprek.

² Beroepskunstenaars in de klas is geen onderdeel van het Flankerend Beleid, maar wordt gefinancierd door het Ministerie van OCW, Kunstenaars&CO en door de medewerking van de vijf lokale cultuur-educatie-instellingen (bron www.beroepskunstenaarsindeklas.nl).

³ Bedoeld wordt waarschijnlijk een loopbaangesprek.

⁴ Hier wordt waarschijnlijk een uitgebreide intake bedoeld.

⁵ Hier worden coachingsgesprekken bedoeld.

derhandelen, intermediairs en het opstellen van overeenkomsten aan bod kwamen. Het financiële gedeelte van deze cursus vond ze minder goed. Er werd veel stof in korte tijd behandeld en de uitleg was erg technisch. Madelon Overbeek (schilder) vond de opzet van *Kunst en formuleren* goed, maar over het aantal deelnemers is ze niet zo te spreken. Omdat de groep te groot was, werd de aandacht erg verdeeld. Volgens Madelon vond de docent het lastig werken in zo'n grote groep, maar ondanks dat wist hij zijn verhaal toch duidelijk en op een prettige manier over te brengen.

M. is echter ontevreden over de vormgeving van het project *Boekenbal*. Ze had maar drie dagen de tijd om een schets te maken, waar ze geen feedback op kreeg. Ook vond ze de spelletjes in het kader van de teambuilding kinderachtig. En ze was niet de enige. De organisatie van het project verliep onprofessioneel, de ergernissen stapelden zich op en ze heeft zich uiteindelijk teruggetrokken. Een evaluatieformulier heeft ze nooit ontvangen¹.

Nut en bruikbaarheid

Op een paar uitzonderingen na, worden de gevolgde cursussen en projecten door de geïnterviewde kunstenaars zeer nuttig gevonden voor het opbouwen van een beroepspraktijk. Annemarie Amsing en J.K. hebben het meest van het Flankerend Beleid gebruik gemaakt en zij zijn over alle cursussen die ze hebben gevolgd enthousiast. J.K. vertelt dat ze bij de cursus *Acquireren voor de lol* een schema kreeg over hoe acquisitie wordt gebruikt. Dit schema gebruikt ze nog steeds. Ook aan de cursus *Kunst en formuleren* heeft ze veel gehad. Tijdens de cursus leerde ze hoe je over je eigen werk kan schrijven. Je eigen werk verandert steeds, dus je kunt geen standaard tekst maken. Door de docent werd ze goed gecoached en ze maakt nu, bij het schrijven op haar website bijvoorbeeld, nog steeds gebruik van de vaardigheden die ze tijdens de cursus heeft geleerd. De cursus *Artist in residence*, waarin kunstenaars onder andere leren wat voor programma's er zijn om ergens anders te verblijven en te werken als kunstenaar en hoe je hiervoor in aanmerking komt, vond ze kort, maar leerzaam.

De cursus *Netwerken* is door drie kunstenaars gevolgd en alle drie vonden ze deze cursus bijzonder nuttig. Kathelijne Roosen (fotografe) dacht voorafgaand aan de cursus dat mensen het vervelend zouden vinden als je ze om hulp vraagt. In de cursus heeft ze echter geleerd dat mensen dat meestal juist leuk vinden. Kunstenaar is natuurlijk een bijzonder vak en men vindt het doorgaans wel interessant om zo iemand een handje te kunnen helpen. Ook J.K. (mediakunstenaar) zegt dat ze tijdens de cursus heeft opgestoken wat het leuke aan netwerken is en dat andere mensen je graag verder willen helpen. Ook Dick Preesman (beeldend kunstenaar) vertelt enthousiast over de cursus *Netwerken*, die goed aansloot op wat hij verwachtte. Nog steeds heeft hij er profijt van. Om een schilderij onder de aandacht te brengen, heeft hij bijvoorbeeld bewust gebruik gemaakt van zijn contacten. En niet voor niets: op een foto in het regionale dagblad is zijn werk op de achtergrond goed zichtbaar. Ook de cursus *Pr in de kunst* werd door Dick als erg leerzaam ervaren. Hij leerde hoe hij een artikel moest opstellen, hoe hij met dit stuk de media kon benaderen en hoe je contacten kunt onderhouden.

De loopbaangesprekken zijn door meerdere geïnterviewde kunstenaars gevolgd

¹ Kunstenaars&CO stuurt standaard alleen evaluatieformulieren aan kunstenaars die een project af hebben gemaakt.

en worden positief beoordeeld. Toen Floor Leene (actrice) het Nieuw Utrechts Toneel (NUT) opzette, twijfelde ze of ze op de goede weg was en had ze andere onzekerheden waar ze de vinger niet op kon leggen. Haar loopbaancoach heeft haar tijdens de gesprekken geholpen deze onzekerheden onder de knie te krijgen en heeft haar opdrachten en tips gegeven waar ze mee aan de slag kon. De gesprekken hebben haar het vertrouwen gegeven dat ze op de goede weg is met haar toneelgezelschap. Bovendien heeft ze met de hulp van de coach een effectieve samenwerking weten te creëren tussen de verschillende kunstenaars binnen het gezelschap. Hier heeft ze nog steeds veel profijt van. Ook Colijn Buis (musicus) is positief over de uitkomsten van het coachingsgesprek dat hij bij Kunstenaars&CO heeft gehad. Hij moest nadenken over zijn positie als kunstenaar en wat hij wilde bereiken. Dit is verhelderend voor hem geweest.

Niet alle cursussen of projecten worden achteraf als nuttig of bruikbaar gezien. M. is uitsluitend negatief over het door haar gevolgde project. Het werkervaringsproject voldeed niet aan haar verwachtingen. Tot nu toe was ze vooral bezig geweest met het maken van sculpturen. Het project zou haar de kans geven om ervaring op te doen met het ontwerpen van producten. Hier is echter niets van terecht gekomen. Ook Floor Leene heeft een cursus gevolgd (*Kunst en formuleren*) waarvan de inhoud haar tegenviel. Op basis van de informatie op internet dacht ze te gaan leren hoe je een beknopte, goed lopende tekst schrijft. Kortom, ze dacht technische tips en trucs te gaan leren. In de praktijk bleek de nadruk volgens haar juist te liggen op het nadenken over wie je als kunstenaar bent en hoe je dit vervolgens op papier zet. Kathelijne Roossen heeft in 2007 een cursus gevolgd waarin je een eigen stichting leert oprichten. Ze heeft veel bruikbare informatie gekregen en ze vertelt dat als ze zou willen, ze zo aan de slag zou kunnen. Tijdens de cursus kwam ze er echter achter dat ze geen stichting op wilde oprichten en dat de cursus voor haar dus weinig zinvol was. In tegenstelling tot M., waren Floor en Kathelijne wel van mening dat de cursus voor andere deelnemers nuttig kon zijn. Madelon Overbeek volgde de cursus *Intermediairs*. Deze cursus was in één woord slecht, zegt Madelon. Alles wat de docent vertelde wist ze al. Bovendien deed deze docent nogal uit de hoogte. *Ze vertelde vooral hoe geweldig ze zelf was. Wat zij had bereikt zou ons niet lukken.* Door de negatieve informatie die de docent gaf, heerste er in de groep een gelaten sfeer. Dit werd versterkt door het feit dat de docent met weinig tips en ideeën kwam.

Docent

Veel kunstenaars zeggen het erg prettig te vinden dat de medewerkers van Kunstenaars&CO ook in de kunstwereld zitten. Colijn Buis is bijvoorbeeld zo positief over het coachingsgesprek, omdat zijn coach uit de kunstwereld kwam en dus van het reilen en zeilen in zijn vakgebied op de hoogte was. Had hij dit coachingsgesprek via de gemeente gehad, dan zou dit volgens hem minder hebben opgeleverd. Een gesprekspartner die bekend is met je vakgebied, kan toch beter inspelen op de problemen die je tegenkomt bij het opbouwen van een beroepspraktijk. Ook Floor Leene zegt dat de coachingsgesprekken haar veel hebben opgeleverd, juist omdat haar coach in hetzelfde wereldje zat. Haar coach herkende de twijfels waar ze op dat moment mee kampte en wist Floor met passende tips en opdrachten verder te helpen. Ook is Floor zeer te spreken over de oprechte interesse van de coach in haar werk. Nu nog komt haar coach af en toe naar een voorstelling van het NUT, haar toneelgezelschap, kijken. De docenten die J.K. heeft gehad, kwamen allemaal van buiten Kunstenaars&CO en ze

is uitsluitend positief over deze docenten. Over Kunstenaars&CO is ze minder positief. Ze ontving een brief van Kunstenaars&CO over haar beroepsmatigheidsonderzoek. De toon van de brief vond ze erg dwingend. Ook moest ze de formulieren binnen zeer korte tijd terugsturen. Vervolgens duurde het lang voordat zij op haar beurt weer een reactie van Kunstenaars&CO kreeg. Ook Dick Preesman is tevreden over de docenten die hij heeft gehad. Hij vertelt dat de docent van *Pr in de kunst* een prettige sfeer wist te creëren. Wel vond Dick het jammer dat hij achteraf niet met vragen op de docent kon terugvallen. De twee docenten die Madelon Overbeek heeft gehad waren twee uitersten. Over de docent van *Kunst en formuleren* is ze erg positief. Hij wist in de drukke groep alles toch goed over te brengen en bovendien vond ze het een sympathieke man. De docent van *Intermediairs* vond ze ronduit slecht. Zoals hierboven al aangegeven, was deze docent erg negatief en heeft ze de groep te weinig geleerd hoe je je product op de markt brengt.

Schriftelijke reacties van kunstenaars

Naast de hierboven besproken interviews is in dit onderzoek ook veel informatie beschikbaar gekomen door de reacties van kunstenaars die gemaïld (of aangeschreven) zijn voor de enquête (zie verder hoofdstuk 4). Een onverwacht groot aantal van hen reageerde of met een mailtje (178 mails) of door bij de laatste vraag in de enquête (vaak uitgebreide) opmerkingen toe te voegen (269 keer). De mails waren vaak bedoeld om mee te delen dat men niet wenste mee te werken of, na een herinnering, de kunstenaar vertelde alleen maar dat hij/zij inmiddels de enquête had ingevuld. Regelmatig betroffen mails en opmerkingen aan het eind van de vragenlijst echter uitgebreide nadere informatie over de ervaringen met WWIK en/of het Flankerend Beleid. Tekst met een omvang van een half tot heel A4 kwam regelmatig voor. Alle mails werden beantwoord.

In deze paragraaf worden deze opmerkingen besproken. Het zijn de reacties van kunstenaars die zichzelf gemeld hebben met hun commentaar en zodoende wordt geen gemiddeld beeld gegeven, maar zijn de meer uitgesproken positieve, maar ook de meer uitgesproken negatieve reacties oververtegenwoordigd. Wie vrij lauw is in zijn waardering, zal meestal de moeite niet genomen hebben uitvoerig op deze wijze te reageren. Door de massaliteit van de reacties vormen zij een waardevolle aanvulling op de hierboven besproken interviews.

Schriftelijke reacties op de WWIK

In de begeleidende mail (of brief) werd duidelijk gesteld dat dit onderzoek betrekking heeft op het Flankerend Beleid en niet op de WWIK. Toch reageerden veel kunstenaars ook op de WWIK. Voor dit onderzoek zijn deze reacties van minder belang en zij worden hier alleen aangestipt. Er zijn 23 positieve en 30 negatieve reacties op de WWIK binnengekomen.

Allereerst zijn er positieve reacties op de WWIK-regeling. De respondenten memoreren dat de financiële armslag is gebruikt, om dat te doen, waar de WWIK voor bedoeld is: het opbouwen van een renderende beroepspraktijk. Maar ook voor de artistieke ontwikkeling wordt de WWIK-periode gebruikt, zo blijkt uit de reacties.

Er zijn ook negatieve kanttekeningen bij de WWIK. Sommigen laken het bureaucratische karakter van de regeling: *de rekenvoorbeelden van de overheid zien er prachtig uit maar kloppen alleen als je geen vaste onkosten hebt, niet eet en net als de overheid ervan overtuigd bent dat een kunstenaar vooral materieel flink moet afzien*. Volgens anderen is een flexibel gebruik van de WWIK onaantrekkelijk: *het zou goed zou als de WWIK (zoals het bedoeld was) flexibel zou zijn. Even een maand er in als het even iets minder gaat en dan er weer uit om met de volgende opdracht of tentoonstelling verder te gaan. Op het moment dat je er in zit ben je wel gek om er even uit te gaan het duurt minimaal 2 maanden voor je er weer in zit en de papierwinkel die je er voor nodig schijnt te hebben is echt van de zotten*.

Twee aspecten van de WWIK leiden soms tot ergernis: het feit dat men moet terugbetalen als men *op jaarbasis* meer dan 125% van de bijstandsnorm bijverdient en het feit dat de uitkering mede gerelateerd is aan het inkomen van de partner. Als bijvoorbeeld na een half jaar WWIK in het daaropvolgende half jaar een goed inkomen wordt verdiend, dan moet er worden terugbetaald. Ook het aangaan van een relatie wordt gezien als een riskante operatie voor een WWIK-ontvanger. Het inkomen van de partner telt immers mee. Met deze punten zijn de belangrijkste opmerkingen over de WWIK, immers niet het onderwerp van deze studie, aan de orde geweest.

Beroepsmatigheidsonderzoek

De meeste respondenten hebben ten minste één keer (maar meestal vaker) een beroepsmatigheidsonderzoek ondergaan, dat door Kunstenaars&CO is uitgevoerd. In dat licht bezien zijn er opvallend weinig klachten over de beroepsmatigheidsonderzoeken. Dat komt waarschijnlijk, doordat ook (bijna) alle respondenten voor dit onderzoek 'geslaagd' zijn (uitgezonderd enkele academieverlaters, die korter dan één jaar in de WWIK verbleven). Toch zijn er wel een paar klachten en die betreffen de onduidelijkheid van de criteria: *inadequate wijze waarop ik in het verleden door kunstenaars en Co ben voorgelicht betreffende de eisen waaraan ik moest voldoen om de voor mij van toepassing zijnde progressie-eis te behalen in samenhang met het daaraangekoppelde advies van kunstenaars en Co welke mij destijds op het verkeerde been heeft gezet. Om die reden ben ik nu al meer dan drie jaar verwickeld in een rechtszaak tegen de gemeente wegens het mijnsinziens onterecht stopzetten van mijn WWIK uitkering*. Het is overigens mogelijk dat deze kunstenaar de gemeentebesturen met Kunstenaars&CO verwart. Een niet onbelangrijk detail in dit verband: *de website mist contactgegevens van de "Stichting Toezicht Beroepsmatigheidsonderzoek"*.

Afstemming met gemeenten

Kunstenaars&CO voert de beroepsmatigheidsonderzoeken uit, op grond waarvan de uitvoerende gemeente een advies krijgt. De WWIK is verder een zaak van de gemeenten. Deze taakverdeling is voor de respondenten niet altijd even duidelijk. Men klaagt over de afstemming: *Minpunt: Slechte samenwerking tussen Kunstenaars & Co - sozawe - gemeente*. Een ander: *Wat betreft de kunstenaarslijn, is het niet beter gesteld. De informatie over bijvoorbeeld de wwik die gegeven wordt is onvoldoende. Het probleem is dat gemeente voor een groot deel het beleid zelf mogen bepalen, waardoor het niet mogelijk is afdoende info te geven. Ik heb veel kunstenaars in mijn omgeving gehad die hopeloos in de problemen kwamen juist door deze info, en het feit dat de wwik verstrekt wordt door de sociale dienst*.

Schriftelijke reacties op het aanbod van Kunstenaars&CO

Er zijn enorm veel opmerkingen gemaakt over Kunstenaars&CO, zowel positieve als negatieve. De meer negatieve reacties lijken hieronder duidelijk in de meerderheid, maar in feite zijn er bijna evenveel positieve als negatieve reacties. Ook zijn er veel reacties met zowel een positieve als een negatieve component. In de opmerkingen in de enquête en in de mails kwamen 70 negatieve opmerkingen over Kunstenaars&CO voor, waaronder 32 zeer negatieve. Daartegenover staan 61 positieve opmerkingen, waaronder 36 zeer positieve. Het gaat in het hier volgende echter niet om de aantallen, maar om de inhoud, om het beeld dat sommigen van Kunstenaars&CO hebben. Dat er hieronder meer negatieve reacties aan de orde komen, dan positieve, komt doordat mensen hun klachten meestal beter toelichten dan hun tevredenheid.

Positieve reacties

Om te beginnen roemt een groot aantal kunstenaars de aanpak van Kunstenaars&CO zonder voorbehoud: *De cursussen en opleidingen van Kunstenaars&CO hebben voor mij enorm bijgedragen aan de opbouw van een zelfstandige beroepspraktijk en sluiten daar erg goed bij aan. Ook in ad-hoc advies, begeleiding en netwerk zijn zij zeer goed en zeer servicegericht voor het vestigen van een beroepspraktijk.* Een ander: *Het aanbod van cursussen voor kunstenaars is zo leuk en gevarieerd, ik wil eigenlijk elke keer wel mee doen ...* Weer een ander: *Ik heb zeer veel gehad aan de support van Kunstenaars&CO en de cursussen die ik er heb gevolgd. Voor mij is het een goede stimulans geweest om door de soms zure appels van het ondernemen heen te komen. Zo ook heb ik wat meer zekerheid gekregen in mijn ambitie en de mogelijkheden van mijn creatieve beroep. Ik ben ze (de overheid en K&CO) dan ook zeer dankbaar voor de mogelijkheden die ik heb gehad.* Ook over het personeel is men goed te spreken: *De coaching van Christine ..., daar denk ik nog vaak aan terug, daar heb ik erg veel aan gehad voor de lange termijn.* Of: *Plus: de medewerkers zijn uiterst sympathiek.*

Soms noemt men projecten of cursussen bij naam, zoals: *Ik heb zelf veel gehad aan de cursus Kunst is ondernemen en ondernemen is kunst Met name voor de praktische kant van het ondernemerschap. Het coachingsbureau "Mentor touch" heeft me geholpen om de stap naar ondernemer in de kunst te zetten.* Of: *Van Idee Naar Succes: Geweldig initiatief! Helpt me enorm.* Een ander: *Ik bedank van harte Kunstenaars en Co om me de mogelijkheid te hebben gegeven om mee te doen aan het project Holland Innovation in Utrecht 2008! hier heb ik super contacten gehad en sindsdien is voor mij iets nieuws begonnen en vele anderen deuren open gegaan! Dank je wel!* De teneur van al deze opmerkingen is duidelijk: *Kunstenaars&CO is oke.* Deze kunstenaars hebben door het aanbod van Kunstenaars&CO de weg gevonden naar een eigen beroepspraktijk.

Algemene kritiek

Zoals gezegd, tegenover deze positieve opmerkingen staat ook een aantal negatieve opmerkingen, soms zonder veel adstructie: *Kunstenaars&CO: ik heb er helemaal niets aan. Het staat ver van de werkelijke praktijk.* Een ander: *De coaching van Kunstenaars en co levert geen relevante informatie aan. Het is informatie die elk mens zelf wel kan bedenken om verder te komen met zijn/haar werk. Beetje zinloos naar mijn mening.* Een enkeling is sportief genoeg om toe te geven dat zijn aanvankelijke

negatieve opinie misschien wat voorbarig was: *Tijdens het gebruik van de wikk heb ik weinig tot niets aan de kunstenaars en co gehad, het was o.a onpersoonlijk. De meeste cursussen zijn voor mij niet interessant geweest. Daar denk ik nu anders over doordat ik wat langer in het vak meeloop nu pas vragen krijg...*

Bureaucratisch

Meestal worden de bezwaren tegen (het aanbod van) Kunstenaars&CO nader toegelicht. Op de eerste plaats is Kunstenaars&CO natuurlijk ook een organisatie met regels, formulieren en termijnen, kortom een bureaucratische organisatie, en de respondenten, kunstenaars immers, storen zich daar soms aan: *kunstenaars en co is een zeer onpersoonlijke organisatie, waarmee het maar lastig communiceren is. Ook een andere kunstenaar laakt het onpersoonlijke karakter: Eerlijk gezegd vind ik K&CO, zoals zoveel gesubsidieerde uitvoerders van het overheidsbeleid, te ambtelijk en te bureaucratisch. Ik voel me door hen in het geheel niet vertegenwoordigd. Een ander: De papierhandel is ook van den domme! De ambtenaren zijn ook verschrikkelijk.*

Niveau

Daarnaast voelen de kunstenaars zich nogal eens niet serieus genomen: *Verder was er een on-ge-loof-lijk dédain tegenover de kunstenaars. Met andere woorden: een onvermogen om vanuit de kunstenaars te denken. Kunstenaars worden niet op hun niveau behandeld, meent men: Bij werkervaringsprojecten vind ik dezelfde kinderachtige behandeling alsof deelnemers stagiaires zijn die niet zelfstandig zouden kunnen werken en die bijna een soort therapie nodig hebben om in een groep te kunnen functioneren. ... spelletjes om elkaar te leren kennen e.d. vind ik echt niet geschikt voor deelnemers van >25jr ... als je graag aan het project meedoet moet je dit allemaal maar slikken. Er zou te weinig erkenning zijn voor het feit dat de kunstenaars toch een hbo-opleiding achter de rug hebben: Ik vind het niveau niet heel erg aansluiten bij een hbo vooropleiding wat de kunstacademie toch is... Dit kwam vooral ook door een aantal, wat oudere, medecursisten die je het gevoel gaven dat je op de tekenclubje in een buurthuis in Drente beland was... Ook het informatiemateriaal wordt kinderachtig gevonden: werd het me, telkens wanneer de folder met zogenaamde 'aanbiedingen' voor projecten in mijn brievenbus viel, rood voor de ogen. Ik beschouwde deze folders als een persoonlijke belediging. Het niveau is ontstellend laag. De communicatie richt zich op kleuters. Slechts een enkeling is zo welwillend te veronderstellen dat dit niveau soms onvermijdelijk is: Ook een probleem - maar daar is niet zoveel aan te doen vrees ik - is het niveau waarop de medewerkers de kunstenaars aanspreken. Ik voelde me ook soms een beetje tragisch: alsof iedereen er vanuit gaat dat kunstenaars niet snappen dat je niks verkoopt als je in je atelier blijft zitten. Maar omdat K&CO volgens mij nog heel veel van dat soort mensen binnen krijgt is dat uitgangspunt vrij onvermijdelijk. Klachten over een te kinderachtige benadering komen vaak voor.*

Ook het artistieke niveau moet het ontgelden: *Het is goed bedoeld maar bijzonder amateuristisch. Excellentie wordt gewantrouwd wat een bijzonder onaangename zaak is. Het lijkt er op dat de verborgen agenda is mensen om te scholen tot iets 'realistischer'. Een ander: Het artistiek niveau van de projecten was soms ronduit dubieus. Eén kunstenaar is daarentegen juist van mening dat het niveau is toegenomen: Goed dat in de jaren het niveau van de aangeboden cursussen is toegenomen, net als het niveau van de kunstenaar zelf.*

Commerciële oriëntatie

Door sommige kunstenaars worden deze klachten in verband gebracht met een veronderstelde commerciële instelling van Kunstenaars&CO: *Vooraf het feit dat zo overduidelijk wordt ingezet op de 'commerciële' kant van professionalisering - alsof kunstenaar zijn enkel een beroep is - valt vaak verkeerd. Dit blijkt vooral uit het niveau van de projecten en opdrachtgevers en het gebrek aan inhoudelijke vragen. Een andere kunstenaar formuleert het als volgt: K&CO stimuleert en ondersteunt kunstenaars bij het ontwikkelen van economische zelfstandigheid, maar pakt dit commercieel aan. Doel is dus niet stimuleren en ondersteunen, maar inkomsten genereren. En zij wil een soort uitzendbureau voor kunstenaars worden..*

Samenhangend met dergelijke bezwaren zijn er concrete bezwaren, zoals tegen het promotiemateriaal: *er zou nog veel meer geld gericht naar de kunstenaars kunnen gaan, indien kunstenaars&CO wat minder zou investeren in fullcolour brochures met cursussen. Dit kan toch allemaal online tegenwoordig? Ook de huisvesting van Kunstenaars&CO op een toplocatie moet het ontgelden: mag kun&CO wel weg uit een duur grachtenpand uit de binnenstad van Amsterdam en op een iets goedkopere locatie, of op meerdere plekken in het land. Volgens heel veel respondenten is het ook onpraktisch dat het aanbod maar vanuit één punt plaats vindt¹. Voor mij, iemand uit Groningen, was het wel jammer dat er geen dependance is in het Noorden. Voor kennismakingsgesprekken over deelname aan projecten of aanvraag van kostenvergoeding moest ik persoonlijk naar Amsterdam komen.*

Ook samenhangend met de veronderstelde commerciële oriëntatie van Kunstenaars&CO zijn klachten over de prijsstelling van het cursusaanbod voor kunstenaars die geen WWIK (meer) ontvangen. Veel kunstenaars beklagen zich hierover, vaak ook kunstenaars die voor het overige zeer positief zijn over Kunstenaars&CO: *De cursussen en projecten van kunstenaars&CO vind ik erg goed, maar voor niet WWIK gangers behoorlijk prijzig waardoor ik ze niet meer kan bijwonen. Een ander: 75 euro voor een dagdeel is veel te duur voor kunstenaars die op bijstands niveau leven.*

Zelfs wordt Kunstenaars&CO ervan beschuldigd de marktverhoudingen te verstoren door de projecten tegen een te lage prijs aan opdrachtgevers aan te bieden: *Opdrachtgevers hebben eenmaal gemerkt dat ze ook voor 1000 euro een goede kunstenaar kunnen krijgen terwijl het bedrag totaal niet in verhouding staat tot de hoeveelheid werk. Zo komt het uurloon vaak uit op zo'n 5 euro bruto per uur. Het boekenbal heeft zo al jaren een mooie aankleding bijna gratis en zal ook niet meer snel de reguliere prijs voor een ontwerper gaan betalen. Doordat kunstenaars en co actief projecten werft kan er een gevaarlijke situatie ontstaan en dat is dat de marktprijs erg omlaag gehaald wordt. Het feit dat Kunstenaars&CO ook zelf opereert op de markt roept bij sommigen weerstanden op.*

Tekorten in het aanbod

Van een andere orde zijn opmerkingen over de aard van het aanbod aan ondersteuning. Nogal wat kunstenaars stellen het aanbod van Kunstenaars&CO wel degelijk zeer op prijs, maar vinden het jammer dat hun discipline naar hun mening niet voldoende aan bod komt: *Kunstenaars&CO is een goede organisatie, maar er zijn helaas bij hen relatief weinig cursussen/projecten specifiek voor musici (mijn beroepsgroep). Disciplines en specifieke groepen die volgens de respondenten te weinig aandacht krijgen zijn: klassiek pianisten; componisten; musici; klassieke musici; ou-*

¹ Tegenwoordig ook vanuit Rotterdam.

dere kunstenaars; dansers; uitvoerende dansers (die absoluut NIET willen choreograferen); ontwerpers die al veel zaken op orde hebben; designers; beeldhouwers en vormgevers. Interessant is dat een andere vormgever juist veel gehad heeft aan het aanbod van Kunstenaars&CO.

Alternatieven

Een aantal kunstenaars laat het niet bij aanmerkingen op Kunstenaars&CO, maar komt met alternatieven voor de dag. Sommigen menen bijvoorbeeld dat kunstenaars in staat moeten worden gesteld om zelf opleidingen en cursussen te kiezen bij verschillende aanbieders¹: *Ik vind de cursussen en projecten van kunstenaars en Co waardeloos en contraproductief. Ik vind het erg jammer dat je niet zelf een echte cursus of opleiding kunt uitzoeken ergens anders waar je wel wat aan hebt. Een ander: Ook is het gezond als meerdere stichtingen zich met cursussen zouden bemoeien zodat kunstenaars zelf een budget kunnen uitgeven aan een instantie waar ze zelf voor hebben gekozen. De KVK in Leiden geeft ook een heel goede cursus voor creatieve ondernemers. Kunstenaars en CO krijgt door alle subsidie een monopolie positie wat ik geen goede ontwikkeling vind.*

Een vaak genoemd alternatief voor Kunstenaars&CO is integratie van het aanbod in de opleiding op de kunstacademie: *Kunstenaars & Co is een onzin organisatie ... Al die cursussen die kunstenaars en co aanbiedt hadden al op de academie in het pakket moeten zitten. (Denk aan boekhouden, portfolio maken en foto's van eigen werk maken.) Deze taken moeten terugkomen waar ze thuis horen: op de academie. Men vindt dat de academies op dit punt momenteel duidelijk tekort schieten en het is goed dat Kunstenaars&CO deze lacune opvult: De projecten en cursussen van K&CO vind ik onmisbaar als je als kunstenaar aan de slag wilt, vooral omdat – helaas – dit niet op de kunstacademies te vinden is, waar je het juist zou moeten krijgen. Een ander: zeer goede ondersteuning voor de creatieve sector om de gebreken (qua management, opdrachten werven en zakelijkheid) in de kunstopleidingen op te vangen! En: Aan de andere kant worden de 'kunstenaars' in hun opleiding TOTAAL niet voorbereid op werk voor levensonderhoud. Er is wel degelijk een probleem van inefficiëntie van de regelingen MAAR de wortels liggen niet bij Kunstenaars&CO eerder bij het kunstonderwijs in NL.*

Samenvatting en conclusie

Om inhoudelijk informatie te verzamelen over het Flankerend Beleid zijn tien oriënterende gesprekken gevoerd met kunstenaars en schriftelijke reacties in de vragenlijsten zijn geïnventariseerd. In dit kwalitatieve deel van het onderzoek gaat het er niet om een representatief beeld te schetsen voor alle kunstenaars, maar om het inventariseren van sterke en zwakke punten van het Flankerend Beleid. Hoe kunstenaars, die hebben deelgenomen aan het Flankerend Beleid, hier gemiddeld genomen over denken is bekend uit het IVA-onderzoek: 80% vindt dit beleid heel belangrijk of tamelijk belangrijk, 20% van de deelnemers vindt het niet zo of helemaal niet belangrijk (IVA, 2010).

¹ Deze mogelijkheid bestaat feitelijk al. Kunstenaars kunnen bij Kunstenaars&CO een tegemoetkoming in de kosten aanvragen wanneer zij een cursus willen volgen die niet door Kunstenaars&CO wordt aangeboden.

Acht van de tien geïnterviewde kunstenaars hebben tijdens hun WWIK-uitkering gebruik gemaakt van het Flankerend Beleid, in de vorm van een cursus of project aangeboden door Kunstenaars&CO. De belangrijkste motieven voor deze kunstenaars om van dit aanbod gebruik te maken, waren een goede administratie leren voeren en leren onderhandelen en netwerken.

De meerderheid van de kunstenaars is tevreden over de vormgeving van de cursussen. Vaak waren de cursussen professioneel opgezet en was de sfeer prettig. Negatieve geluiden hebben te maken met een te grote groep en met het behandelen van veel stof in korte tijd. Eén deelnemer is uitsluitend negatief over de vormgeving van het door haar gevolgde project. De organisatie van het project verliep volgens deze deelnemer vreselijk onprofessioneel.

Op enkele uitzonderingen na, worden de gevolgde cursussen en projecten door de geïnterviewde kunstenaars zeer nuttig gevonden voor het opbouwen van een beroepspraktijk. Het wordt belangrijk gevonden dat de loopbaanbegeleider ook uit de kunstwereld komt en zodoende goed kan inspelen op de problemen die de kunstenaars tegenkomen bij het opbouwen van hun beroepspraktijk. Sommige kunstenaars zijn ontevreden over de cursussen en projecten die zij hebben gevolgd. Deze ontevredenheid heeft bijvoorbeeld te maken met verwachtingen over de inhoud van de cursus die niet uitkomen of met een docent die ergernis opwekt.

De geënquêteerde kunstenaars hebben heel vaak spontaan gereageerd op de uitnodiging aan het onderzoek mee te werken door een mail te sturen of door hun commentaar in de vragenlijst te geven. Naast de interviews is op basis van deze reacties van de geënquêteerde kunstenaars geschetst welk beeld kunstenaars hebben van het aanbod van Kunstenaars&CO.

De WWIK wordt door veel kunstenaars enorm gewaardeerd, zo blijkt uit deze reacties, omdat de WWIK financiële armslag biedt om een beroepspraktijk op te bouwen en omdat de rust geboden wordt de artistieke ontwikkeling voort te zetten. Sommige kunstenaars hebben ook kritiek op de WWIK. Deze kunstenaars vinden de bedoelde flexibiliteit (nu eens WWIK, dan weer niet) de facto moeilijk te realiseren of ergeren zich aan het feit dat er WWIK moet worden terugbetaald wanneer de verdiensten in de tweede helft van een jaar boven verwachting goed zijn. Verrekening vindt immers plaats op jaarbasis. Ook het feit dat het inkomen van de partner wordt meegerekend bij de eigen inkomsten leidt soms tot kritiek.

In deze reacties per mail of in de vragenlijst roemt een groot aantal kunstenaars de aanpak van Kunstenaars&CO zonder voorbehoud en zegt er veel aan gehad te hebben. Tegenover deze positieve opmerkingen staat ook een aantal negatieve opmerkingen. Sommigen vinden het niveau waarop Kunstenaars&CO de kunstenaars aanspreekt kinderachtig. Ook laken sommige kunstenaars de volgens hen te commerciële instelling van Kunstenaars&CO. Men noemt het glossy promotiemateriaal, het dure pand, de oriëntatie op Amsterdam, het ontbreken van aanbod in de provincie en de prijsstelling voor niet-WWIKers van het aanbod.

Daarnaast zijn er kunstenaars die het aanbod van Kunstenaars&CO wel degelijk zeer op prijs stellen, maar het betreuren dat hun discipline naar hun mening niet voldoende aanbod komt. Musici, componisten, dansers en vormgevers beklagen zich hier nogal eens over.

De klagende kunstenaars komen met twee alternatieven voor de rol van Kunstenaars&CO. Enerzijds wordt er voor gepleit de taken van Kunstenaars&CO over meer instellingen te verdelen, zodat de monopoliepositie doorbroken wordt en de kunste-

naars kunnen kiezen van welke instelling zij het cursus- of projectaanbod zullen afnemen. Anderzijds wordt er vaak op gewezen dat de kunstacademies hun taak in deze laten liggen en dat het aanbod van Kunstenaars&CO eigenlijk tot het standaardpakket van een academie zou moeten behoren.

Conclusie

Het is duidelijk dat Kunstenaars&CO enerzijds door de meeste kunstenaars zeer gewaardeerd wordt, dit blijkt ook uit het IVA onderzoek, maar anderzijds bij sommige kunstenaars ook weerstanden oproept. Misschien worden deze weerstanden versterkt door frustraties over niet gerealiseerde artistieke ambities of door de onwil zich te schikken naar maatschappelijke conventies, een klassieke rol voor kunstenaars. Dat neemt niet weg dat bij kunstenaars levende weerstanden het functioneren van Kunstenaars&CO niet zullen vergemakkelijken.

Bijlagen

Bijlage 1.1 De WWIK en de WIK

De WWIK-uitkering wordt direct verstrekt als een maandelijks bruto-uitkering, die netto (incl. vakantietoelage) wordt uitbetaald. De hoogte van de uitkering hangt samen met de gezinssituatie. Alleenstaanden krijgen per 1 januari 2010 €732,78 per maand, alleenstaande ouders €1.014,75 en gehuwden/samenwonenden 1.081,90. Dit bedrag hangt samen met de bijstandsnorm en wordt twee keer per jaar aangepast.¹

Een zij-instromer moet bij toetreding tot de WWIK de laatste 12 maanden voor de WWIK-aanvraag een bruto inkomen van 1.200 euro *uit kunst* hebben verdiend (exclusief BTW, na aftrek van directe beroepskosten). Wanneer de kunstenaar niet aan deze eis voldoet bestaat geen recht op WWIK.

De WWIK kent een progressieve inkomenseis. Door middel van deze progressieve inkomensstoets wordt er door de gemeenten op toegezien dat de kunstenaar gedurende de looptijd van de WWIK zijn situatie verbetert. Om in aanmerking te blijven komen voor een WWIK-uitkering, moet de kunstenaar na iedere 12, 24 en 36 maanden WWIK voldoen aan een minimum inkomenseis van respectievelijk €2.800,-, €4.400,- en €6.000,- bruto per jaar, na aftrek van beroepskosten. Bij deze progressieve inkomenseis tellen niet alleen de inkomsten uit kunst mee, maar alle inkomsten uit werk en ook de inkomsten van een eventuele partner.

Kunstenaars met een WWIK-uitkering mogen bijverdienen tot een inkomen van 125% van de bijstandsnorm. Het maximaal toegestane bruto maandinkomen bedraagt voor alleenstaanden €1.157,66 per maand, voor alleenstaande ouders €1.443,14 per maand en voor samenwonenden/gehuwden is dit €1.520,20 per maand.²

De gemeente beoordeelt jaarlijks, aan de hand van een advies van Kunstenaars&CO, de beroepsmatigheid van de kunstenaar. Deze adviezen hebben tot doel om de kunstenaar en de gemeente inzicht te verschaffen in de vorderingen van de beroepsmatige activiteiten van de kunstenaar.

De WWIK maakt geen onderscheid tussen scheppende kunstenaars (zoals beeldhouwers, schilders of choreografen) en niet scheppende kunstenaars (zoals acteurs, dansers en musici). Ten slotte is bij de WWIK de forfaitaire (vaste) beroepskostenaf trek voor alle kunstenaars gelijk.

Er zijn een aantal veranderingen in deze nieuwe wetgeving (de WWIK) ten aanzien van de eerdere WIK³:

- De WIK kende een maandelijks renteloos voorschot in plaats van een bruto uitkering.
- In de WIK was een minimum bruto inkomens/omzet-eis *uit kunst* van €1089,- opgenomen. Deze is in de WWIK vervangen door een progressieve inkomenseis. In de WIK telden bij deze inkomens/omzet-eis uit kunst de inkomsten uit werk en de inkomsten van een eventuele partner niet mee.
- In de WIK was niet voorgescreven dat de gemeente jaarlijks, aan de hand van een advies van Kunstenaars&CO, de beroepsmatigheid van de kunstenaar beoordeelt. In veel gevallen werd er echter onder de WIK ook al jaarlijks of na

¹ Website Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2010.

² www.kunstenaarsenco.nl

³ Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 'Brief WIK- klanten 1 met wijzigingen', 01-12-2004, p 1,2.

maximaal 18 maanden door Kunstenaars&CO een nieuw advies aan de gemeente uitgebracht over de beroepsmatigheid van de kunstenaar.

- De WIK maakte onderscheid tussen scheppende kunstenaars (zoals beeldhouwers, schilders of choreografen) en niet scheppende kunstenaars (zoals acteurs, dansers en musici).
- In de WIK was de forfaitaire (vaste) beroepskostenaf trek niet voor alle kunstenaars gelijk.

In de Memorie van Toelichting bij de WWIK uit december 2004 is te lezen dat de doelstellingen van de WWIK onveranderd blijven ten opzichte van die van de WIK:

"De Wik had als doel kunstenaars te ondersteunen bij de opbouw van een renderende beroepspraktijk als kunstenaar, dan wel hen in staat te stellen een tijdelijke terugval in inkomsten op te vangen. In het verlengde van deze doelstelling had de Wik ook als doel om te voorkomen dat een beroepsmatig kunstenaar een beroep moet doen op de bijstand. Ook in de Wwik blijven deze doelstellingen gehandhaafd. In de Wwik wordt van de kunstenaars wel een tegenprestatie gevraagd in die zin dat de verantwoordelijkheid van de kunstenaar om op termijn zelfstandig in de kosten van het levensonderhoud te kunnen voorzien meer wordt benadrukt."

In dezelfde Memorie van Toelichting wordt ook vermeld dat langs zij de Wik onder verantwoordelijkheid van de Minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap, flankerend beleid is ontwikkeld. Doel van dit flankerend beleid is "de zelfstandige voorziening in het bestaan te bevorderen". Verder wordt gesteld dat dit beleid zich "enerzijds richt op het verruimen van de (arbeids)markt voor kunstenaars en het projectmatig aanbieden van ondersteuning aan groepen kunstenaars en anderzijds op de individuele begeleiding van kunstenaars naar een renderende beroepspraktijk. Het flankerend beleid richt zich specifiek op het verstevigen van de beroepspraktijk van de kunstenaar."

Bijlage 2.1 Beroepsmatigheid

Beroepsmatig werkzaam zijn is een voorwaarde voor een WWIK-uitkering. Kunstenaars&CO adviseert gemeenten in het kader van de uitvoering van de WWIK over deze beroepsmatigheid van kunstenaars. Op basis van dit advies en het door de gemeente zelf uitgevoerde onderzoek naar het inkomen van de kunstenaar, beslist de gemeente over het al dan niet toekennen van een WWIK-uitkering aan een kunstenaar en over voortzetting of beëindiging van het verblijf in de WWIK. Het advies van Kunstenaars&CO wordt opgesteld door middel van een beroepsmatigheidsonderzoek, uitgevoerd door de adviseurs van Kunstenaars&CO. Bij aanvraag van een WWIK-uitkering voert Kunstenaars&CO een entree-onderzoek uit. Wanneer een kunstenaar van de WWIK gebruik maakt, wordt er jaarlijks heronderzoek gedaan naar de beroepsmatigheid van de kunstenaar. De kunstenaar doet een aanvraag bij de gemeente voor toekenning van een WWIK-uitkering. De gemeente onderzoekt of de kunstenaar op basis van zijn inkomen recht heeft op een WWIK-uitkering. Indien de kunstenaar aan de inkomenseisen voldoet, vraagt de gemeente Kunstenaars&CO om een beroepsmatigheidsonderzoek uit te voeren. De kunstenaar wordt

gevraagd om een beroepsmatigheidsformulier in te vullen, waarop hij vragen moet beantwoorden over zijn beroep en opleiding, zijn inkomsten, de productie en presentatie van zijn werk, e.d. Dit formulier wordt naar Kunstenaars&CO opgestuurd. Om de beroepsmatigheid van kunstenaars te kunnen meten is een handreiking opgesteld door Kunstenaars&CO. In deze handreiking staan de ijkpunten om de beroepsmatigheid vast te stellen¹:

- **Productie:** aard en aantal gemaakte werken/ verschillende producties.
- **Presentatie:** aard en aantal exposities/ uitvoeringen in (één van) de relevante circuits.
- **Positie in relevant circuit:** beoordeling van de zwaarte van de circuits waarin de kunstenaar zich beweegt (locaties, opdrachten/ opdrachtgevers, media aandacht) en de contacten die de kunstenaar heeft met relevante actoren (zoals pers, subsidiënten en andere kunstenaars).
- **Inkomen uit kunst:** het totaal van uit het beroep van kunstenaar behaalde inkomen. Bij een entree-onderzoek voor een zij-instromer dient de kunstenaar in de laatste 12 maanden voor de aanvraag een bruto inkomen van €1.200,- uit kunst te hebben behaald (na vermindering van de in aanmerking te nemen beroepskosten). Bij een heronderzoek wordt het inkomen uit kunst in samenhang met de drie ijkpunten, productie, presentatie, positie in het relevante circuit, gewogen.
- **Opleiding:** de voor de uitvoering van de beroepspraktijk relevante afgeronde scholing en opleiding. Bij entreeonderzoeken voor zij-instromers en bij heronderzoeken wordt ook gekeken naar afgeronde cursussen waarmee kennis en vaardigheden worden vergroot. Bij academieverlaters is het ijkpunt opleiding van doorslaggevende betekenis. Bij de overige onderzoeken is opleiding geen ijkpunt.

In de handreiking van Kunstenaars&CO wordt beschreven welke ijkpunten voor welk soort beroepsmatigheidsonderzoek van belang zijn. Entreeonderzoeken voor academieverlaters (aanvraag binnen 12 maanden na afstuderen) vormen een bijzondere categorie: bij deze beroepsmatigheidsonderzoeken is alleen het ijkpunt *Opleiding* van belang. Op elk ijkpunt wordt een beoordeling gegeven, aan de hand van het document 'Waardeweging Beeldende kunst, Vormgeving & bouwkunst, Dans en Theater, Muziek en Overig' van Kunstenaars&CO. In dit document staat voor de ijkpunten beschreven welke score tot welke beoordeling leidt. Deze beoordeling kan *Laag*, *Midden* of *Hoog* zijn. Een kunstenaar is beroepsmatig wanneer in de waarde-weging *Midden* of *Hoog* gescoord wordt op de vier ijkpunten. Een kunstenaar mag maximaal op één ijkpunt *Laag* scoren. Scoort de kunstenaar twee maal *Laag* dan dient hij dit te compenseren door op de overige twee ijkpunten *Hoog* te scoren. De scores op de ijkpunten 'productie' en 'presentatie' worden voor elke afzonderlijk kunstberoep anders gewogen. Per beroep verschilt het uiteraard welk aantal producties of welk aantal keer presenteren/ exposeren veel te noemen is. Een schilder die drie schilderijen per jaar maakt moet in de categorie *Laag* vallen, terwijl een thea-

¹ Bronnen: 'Handreiking voor het uitvoeren van het beroepsmatigheidsonderzoek van de WWIK door Kunstenaars&CO' (2008). 'Waardeweging Beeldende kunst, Vormgeving & bouwkunst, Dans en Theater, Muziek en Overig'(2008). Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 'Brief WIK-klanten 1 met wijzigingen', 01-12-2004. Website Kunstenaars&CO (www.kunstenaarsenco.nl).

termaker die drie theaterstukken per jaar maakt in de categorie *Hoog* dient te komen. Ook presenteren verschillende kunstdisciplines zich op verschillende manieren. Zo presenteert een architect zich bijvoorbeeld door in te schrijven op (gemeentelijke) opdrachten of ontwerpwedstrijden, terwijl een zanger een concert geeft voor publiek.

Bijlage 2.2. Overzicht van trainingsaanbod.

Overzicht trainings- en opleidingsaanbod voor kunstenaars van **alle disciplines** 2005 t/m 2008.

Niveau	2005 ¹	2006	2007	2008	
Basics		Ondernemen I (1) ²	idem	idem	
		Projectmanagement I (1)	idem	idem	
		Leren solliciteren (1,5)			
			Kunst in een andere setting (1,5)	idem	
				Een ondernemingsplan in twee dagdelen (1)	
				Onderhandelen (2)	
				In the picture (2)	
				'Artist-in-residence' (1)	
	Plus		Begeleid een stichting oprichten (1,5)	idem	idem
			Ondernemen II (9)	idem	idem
		Doelgericht omgaan met tijd (2)	idem	idem	
		Projectmanagement II (1,5)	idem (2,5)	idem	
		Loopbaanoriëntatie (4,5)	idem	idem	
		Kunst en Formuleren (2)	idem	idem	
		Onderhandelen (2)			
			Geld, cijfers en rekenwerk (3,5)	idem	
			De kunst van het onderhandelen en beïnvloeden (2)	idem (3)	
			Kunstenaars in brainstorms (1)	idem	
			Wat bezielt me? (3)	idem	
				De acquisitie-werkplaats (2,5)	
				Be what you can be..! (14)	
Extra				Get in touch (4,5)	
				Boost uw ondernemerschap (3,5)	
				Mediatraining (1)	

¹ In 2005 was er geen categorie 'alle disciplines'. Een aantal meer algemene trainingen staan bij beide disciplines genoemd (zie volgende tabellen).

² Tussen haakjes staat de duur van de training in dagen. Een dagdeel telt als 0,5.

Overzicht trainings- en opleidingsaanbod voor **beeldend kunstenaars & vormgevers** 2005 t/m 2008.

Niveau	2005	2006	2007	2008
Basics	Het Spel & De Knikkers (4) ¹	idem	idem	idem
	Exposeren (beeldend kunstenaars) (0,5) Subsidieaanvraag schrijven (0,5) Starten, zakelijke introductie voor beginnende vormgevers (0,5)	Exposeren in een galerie (0,5)	idem (1)	idem (0,5)
	Intermediairs (0,5)	Presenteren voor startende vormgevers(1)	idem Solliciteren kun je leren (1,5) Leren ondernemen= ondernemend leren(14) Onderhandelen (2)	idem
	Netwerken (1,5)	idem	idem (2)	idem
Plus	Communiceren, presenteren en acquireren (vormgevers) (2)	Beter communiceren, presenteren en acquireren	idem	idem
	Acquireren voor de lol (1)	idem	Acquireren voor de lol: de acquisitiewerkplaats (2,5)	
	Projectmanagement, van idee tot uitvoering (1,5)	*		
	Loopbaanoriëntatie (4,5)	*		
	Leren solliciteren (2)	*		
	Ondernemen I (1)	*		
	Kunst en Formuleren (2)	*		
		Intermediairs (0,5)		
		Individuele subsidie aanvragen (0,5)		idem
		Art and Internationalism (0,5)		idem
			Positionering in het kunstenveld (0,5)	idem
			PR in de kunst (2)	
			De kunst van het ondernemen (14) 125% Design (5)	
Extra	Ondernemen II (9)	*		

¹ Tussen haakjes staat de duur van de training in dagen. Een dagdeel telt als 0,5.

* Voortgezet voor 'alle disciplines' in de volgende jaren.

Overzicht trainings- en opleidingsaanbod voor **podiumkunstenaars** 2005 t/m 2008.

Niveau	2005	2006	2007	2008	
Basics	Het Spel & De Knikers (3) ¹	idem	idem	idem (4)	
	Persoonlijke presentatie (0,5)	idem	Persoonlijke presentatie en marketing (0,5)	idem	
	Stemmenwerk Introductie (0,5)	idem (3)	idem (0,5)	idem (3)	
	Subsidie aanvragen en fondsenwerving (1)	idem (0,5)			
	Muziek en Computer (musici) (1)				
		Wegwijs in Fondsenland (1)	idem (1,5)	idem	
			Auditietraining (2)	idem	
			Onderhandelen (2) Solliciteren kun je leren (1,5)		
				Subsidie aanvragen voor musici (0,5) De gouden driehoek: werknemer, freelancer of zelfstandig ondernemer? (0,5)	
	Plus	Netwerken (1,5)	idem	idem (2)	idem
Begeleid subsidie aanvragen en begroten (2)		Begeleid subsidie aanvragen (2)	idem	Begeleid subsidie aanvragen voor theatermakers (3)	
Projectmanagement van idee tot uitvoering (1,5)		*			
Wegwijs in Fondsenland (1,5)		*			
Kunst en Formuleren (2)		*			
Ondernemen I (1)		*			
Loopbaanoriëntatie (4,5)		*			
Leren solliciteren (2)		*			
Muziekindustrie / Demo Pop (musici) (1)		Een demo, en dan? (1)		idem	Demo en promotie in de muziek (1)
Stemmenwerk in de Praktijk (acteurs) (3)		Idem		idem	
			Acteur en ondernemerschap (4)	idem (4)	
		Subsidie aanvragen en fondsenwerving (0,5)			
Extra	Rollenspelacteur (acteurs) (13)				
	Ondernemen II (9)	*			
		Basisopleiding trainingsacteur (12,5)	idem	idem	
				Stemmenwerk in de praktijk (3)_	

Bijlage 2.3. Overzicht van de werkervaringsprojecten.

Overzicht van de werkervaringsprojecten van Kunstenaars&CO 2006 t/m 2008.

Cluster	2006	2007	2008
<i>In de wijk</i>	Beeldenwacht Hofpleinlijn Hoiberg Mix X Tijd Noorderpark Noorderpark 2 Take 2 Tiel Rauwenhof Waarde van de Gaarde Zeeburg tafels	Noorderpark 3 Allerzielen 2007 Podium Allerzielen Alom Atelier Kunstkids Buurtbanken De brede school (ZO) Zin in Taal	5 in five Antennefestival Bakfiets in bloei Beehive Jalan jalan Kunstkavel Kunstkids Kwartet Midzomernacht Holendrecht Noord verandert Poëzie in het park Poldermoskee Rood Theater onderweg Van buurtkunst tot straat- meubel Van winkelpand naar pro- jectruimte Verhaal op de planken Verhalenkeuken Verhalenkeuken 2
<i>Musea</i>	b_ART Hortus Tropeninstituut	Art Arc 2, 3 Art Arc Spaarnestad	*
<i>Overig</i>	Start uitzendbureau		
<i>Praktijkervaring</i>	125% Design Kunst van het tentoonstellen Video & Performance Visual Sensations	idem idem	
		De Nieuwe Vleugel 1 De Nieuwe Vleugel 2 Holland Innovation Vreemdelingenlegioen	* *

<i>Profitsector/ zakelijke diensten</i>	2 turven hoog	idem	idem	
	Ajax			
	Begeleid Pitchen			
	Boekenbal	Boekenbal 2007, Boekenbal 2008		
	Created in NH	idem		
	Cultuurbal	idem	idem	
	Kinderboekenbal	idem	idem	
	Kunst in de agrarische sector			
	Muziekgebouw			
	Talpa			
	VNG			
		Art Partner 2007		
		Boomerang animaties		
		Club Pera		
		Fantastic Film 2007		
		Gelijkwaardig Belicht Foto- gr.		
		Gelijkwaardig Belicht Vormg.		
		Kunstgras		
		MU, designing Nature		
		Nachtstroom		
	NCDO Arabic Music and Dance			
	Olympische mascotte			
	Pitch voor Boomerang			
	Pitch voor MTNL/Bruja			
	Pitch voor politics			
	ZLTO Autotron			
	ZLTO congres 2007			
		Amsterdam als open boek		
		Cool		
		De nacht van de geschieder		
		De smaak van kwaliteit		
		EigenWijze buurten		
		Erop af! Divosa		
		Ketchup		
		Midzomernacht		
		STIFO		
		Zilvermeeuw		
<i>Zorg/ Gehandicaptenzorg/ Ouderenzorg</i>	AGO Sponsorsteen			
	De Belevenis		De belevenis 2	
	Dichten met ouderen			
	Kunst in de ouderenzorg			
	Muziekproject AGO			
	Snoezelmobiel			
		Philadelphia songfestival		
		VG		
		Beautiful People Event		
		Geestgronden		
		ZMLK Alphons Laudy		ZMLK 2
		Stromer, het Atrium		
		Stromen, petit histoire		
		Boter bij de Vis		
		J.O.C.		
		Kunst in dementie		
		Kunstenaars begeleiden kunsten		
		Moon project		
		Nieuwe Kunstinzichten		
		Theater in de Witte Olifant		

<i>Concept en Innovatie/ Te ontwikkelen secto- ren</i>	Foe Ooi Leeuw Paarlen voor de zwijnen	Theater met spijkers Foe Ooi Leeuw 2
<i>Landbouw</i>		Code groen Dubbelspoor
<i>Overheid</i>		De 13 rotondes van Lelystad Grensmaas Heugemerveld Radar
<i>Cultuur, Sport, en Re- creatie</i>		De Nieuwe Vleugel 3 De Nieuwe Vleugel 4 Filmfreaks Glamour op het NFF gala Het proces: de startende curator Kracht van cultuur Kruisbestuiving Product placement

* Voortgezet in cluster Cultuur, Sport en Recreatie

Bijlagen hoofdstuk 3

Bijlage 3.1. Geregistreeerde deelname aan het Flankerend Beleid 1999-2003 naar kwartaal van WIK-instroom, IVA 2006.

Kwartaal van WIK-instroom	Deelname flankerend beleid 1999-2003		
	Ja (%)	Nee (%)	Totaal (N=100%)
1999 - 1	73	27	1.914
2	69	31	601
3	68	32	762
4	75	25	775
2000 - 1	64	36	510
2	63	37	277
3	63	37	481
4	55	45	186
2001 - 1	56	44	409
2	57	43	184
3	52	48	366
4	50	50	185
2002 - 1	50	50	393
2	35	65	176
3	37	63	384
4	21	79	138
2003 - 1	18	82	404
2	11	89	175
3	2	98	349
4	0	100	119
Totaal	57	43	8.788

Bijlage 3.2. Aantal keer deelname aan het Flankerend Beleid per jaar naar type Flankerend Beleid.

Type flankerend beleid	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Begeleiding	46	72	143	249	128
Microkrediet	0	32	43	35	28
Loopbaangesprek	209	444	483	486	406
Training & opleiding	790	1038	1183	1247	1065
Werkervaringsproject	12	101	262	439	204
Totaal aantal keer	1057	1687	2114	2456	1829

Bijlage 3.3. Deelnamepercentage aan het Flankerend Beleid 1999-2003 van WIK-instroom en WIK-instroom-categorie, IVA 2006.

WIK-instroomcategorie	Jaar van WIK-instroom				
	1999	2000	2001	2002	2003
Uit Abw	76	70*	(n=3)*	(n=0)*	(n=2)*
Zij-instroom	68	63	54	41	10
Academieverlater	65	59	55	38	9
Totaal (%)	72	62	54	40	10

* Na 31 december 1999 kon men niet meer als Abw-uitstromer in de WIK.

De percentages in de tabel hebben betrekking op het aantal kunstenaars in de desbetreffende (sub)categorie dat in 1999-2003 aan het Flankerend Beleid deelnam, van het totale aantal kunstenaars in die (sub)categorie van de WIK-populatie.

Bijlage 3.4. Aantal kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies per jaar naar WWIK-categorie.

WWIK-categorie	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Academieverlater	612	588	602	631	608
Herintreder	233	206	194	162	199
Zij-instromer	460	395	389	351	399
Heronderzoek	1429	1382	1441	1136	1347
Herziening	29	29	33	91	46
Totaal aantal	2763	2600	2659	2371	2598

Bijlage 3.5. Aantal kunstenaars per jaar dat ten minste één keer Flankerend Beleid heeft gehad naar WWIK-categorie.

WWIK-categorie	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Academieverlater	52	72	85	118	82
Herintreder	24	51	32	40	37
Zij-instromer	32	90	73	83	70
Heronderzoek	384	412	502	427	431
Herziening	5	4	9	16	9
Geen positief advies dat jaar	101	221	288	428	260
Totaal aantal	598	850	989	1112	887

Bijlage 3.6. Deelnamepercentage aan het Flankerend Beleid naar halfjaar van WIK-instroom en discipline, IVA 2006.

Halfjaar van WIK-instroom	Kunstdiscipline				Totaal
	Beeldend	Podium	Beeldend en podium	Overig	
1999 - 1	79	53	65	69	72
1999 - 2	78	53	61	76	72
2000 - 1	74	40	64	77	63
2000 - 2	70	39	82	60	61
2001 - 1	68	37	44	56	57
2001 - 2	59	29	63	69	51
2002 - 1	52	36	46	39	46
2002 - 2	38	21	40	19	33
2003 - 1	19	10	17	15	16
2003 - 2	2	1	0	0	2
Totaal %	63	38	59	61	57

De percentages in de tabel hebben betrekking op het aantal kunstenaars in de desbetreffende (sub)categorie dat in 1999-2003 aan het Flankerend Beleid deelnam, van het totale aantal kunstenaars in die (sub)categorie van de WIK-populatie.

Bijlage 3.7. Aantal kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies per jaar naar discipline.

Discipline	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Beeldend	1163	1104	1059	936	1066
Vorm. & bouw	641	658	682	576	639
Muziek	567	478	528	461	509
Dans & theater	263	243	252	266	256
Overig	129	117	138	132	129
Totaal aantal	2763	2600	2659	2371	2598

Bijlage 3.8. Aantal kunstenaars per jaar dat ten minste één keer Flankerend Beleid heeft gehad naar discipline.

Discipline	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Beeldend	267	408	422	494	398
Vorm. & bouw	155	210	274	282	230
Muziek	84	99	123	150	114
Dans & theater	62	93	144	119	105
Overig	30	40	56	67	48
Totaal aantal	598	850	989	1112	887

Niet alle deelnemers kregen een positief beroepsmatigheidsadvies in datzelfde jaar ten gevolge van overloop tussen de jaren.

Bijlage 3.9. Deelnamepercentage Flankerend Beleid per leeftijdsklasse en jaar van WIK-instroom, IVA 2006.

Leeftijd	Jaar				
	1999	2000	2001	2002	2003
t/m 29 jaar	66	58	50	37	8
30-39 jaar	73	64	57	42	13
40-49 jaar	76	68	62	45	13
> 49 jaar	81	78	58	45	6
Totaal %	72	62	54	40	10

De percentages in de tabel hebben betrekking op het aantal kunstenaars in de desbetreffende (sub)categorie dat in 1999-2003 aan het Flankerend Beleid deelnam, van het totale aantal kunstenaars in die (sub)categorie van de WIK-populatie. De leeftijd is die op het moment van (eerste) instroom in de WIK.

Bijlage 3.10. Aantal kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies per jaar naar leeftijd.

Leeftijd	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
t/m 29 jaar	1283	1281	1362	1206	1283
30-39 jaar	826	777	745	681	757
40-49 jaar	412	334	327	284	339
50 jaar en ouder	242	207	225	200	219
Totaal aantal	2763	2599 ¹	2659	2371	2598

¹ Eén kunstenaar heeft geen geboortedatum.

Leeftijd op het moment dat het beroepsmatigheidsadvies wordt gegeven.

Bijlage 3.11. Aantal kunstenaars per jaar dat ten minste één keer Flankerend Beleid heeft gehad naar leeftijd.

Leeftijd	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
t/m 29 jaar	567	727	433	509	559
30-39 jaar	26	71	330	381	202
40-49 jaar	4	35	152	145	84
50 jaar en ouder	1	17	74	77	42
Totaal aantal	598	850	989	1112	887

Niet alle deelnemers kregen een positief beroepsmatigheidsadvies in datzelfde jaar ten gevolge van overloop tussen de jaren. Leeftijd op het moment dat aan het Flankerend Beleid wordt deelgenomen.

Bijlage 3.12. Geregistreerde deelname Flankerend Beleid 1999-2003 per WIK-gemeente, IVA 2006. Gemeente gesorteerd naar afstand tot Amsterdam.

WIK-gemeente	Deelname flankerend beleid		WIK-populatie N (=100%)
	Wel	Niet	
	%	%	
Amsterdam	56	44	2.143
Haarlem	55	45	123
Hilversum	54	46	89
Utrecht	57	43	695
Hoorn	59	41	44
Almere	21	79	42
Alkmaar	58	42	96
Apeldoorn	53	47	87
Leiden	56	44	104
Amersfoort	47	53	98
Den Haag	49	51	724
Harderwijk	(3)	(3)	6
Rotterdam	50	50	682
Gouda	54	46	37
's-Hertogenbosch	63	37	224
Tiel	57	43	21
Zwolle	60	40	205
Arnhem	63	37	748
Breda	59	41	302
Dordrecht	45	55	110
Tilburg	54	46	238
Eindhoven	60	40	350
Sneek	52	48	23
Den Helder	(6)	(10)	16
Leeuwarden	60	40	91
Doetinchem	65	35	31
Smallingerland	61	39	36
Hoogeveen	64	36	22
Enschede	65	35	228
Assen	59	41	34
Venlo	45	55	62
Emmen	(8)	(8)	16
Middelburg	52	48	27
Goes	41	59	22
Groningen	65	35	620
Maastricht	58	42	329
Delfzijl	81	19	26
Veendam	54	46	26
Terneuzen	(5)	(6)	11
Totaal	57	43	8.788

Deelname Flankerend Beleid en WIK=populatie 1999-2003 naar centrumgemeente waar kunstenaars voor het eerst een WIK-uitkering ontvingen. Als N (totaal) kleiner dan 20 is, worden geen percentages maar absolute aantallen tussen () vermeld. Vetgedrukte percentages liggen meer dan 5 procent boven het totale deelnamepercentage van 57 procent.

Bijlage 3.13. Aantal kunstenaars met een positief beroepsmatigheidsadvies per jaar naar centrumgemeente.

Centrumgemeente	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Alkmaar	64	53	49	38	51
Almere	12	17	25	15	17
Amersfoort	1	1	1	-	1
Amsterdam	660	532	552	603	587
Arnhem	253	245	192	187	219
Assen	18	20	17	14	17
Breda	91	73	67	46	69
Dordrecht	-	-	1	-	-
Eindhoven	121	127	144	112	126
Enschede	70	72	60	48	63
Groningen	104	131	193	163	148
Haarlem	21	37	33	40	33
Hilversum	26	27	29	23	26
Leeuwarden	35	16	38	27	29
Maastricht	95	94	96	99	96
Middelburg	20	6	3	1	8
Rotterdam	336	290	299	254	295
's-Gravenhage	308	309	308	249	294
's-Hertogenbosch	36	60	59	67	56
Tilburg	74	84	69	59	72
Utrecht	334	319	331	260	311
Zwolle	84	83	93	66	82
Overig	-	3	-	-	-
Onbekend	-	1	-	-	-
Totaal aantal	2763	2600	2659	2371	2598

Bijlage 3.14. Aantal kunstenaars per jaar dat ten minste één keer Flankerend Beleid heeft gehad naar centrumgemeente.

Centrumgemeente	Jaar				Gemiddeld
	2005	2006	2007	2008	
Alkmaar	12	13	21	17	16
Almere	3	5	8	9	7
Amersfoort	-	-	1	1	1
Amsterdam	172	226	284	359	260
Arnhem	47	76	63	59	61
Assen	-	4	2	3	2
Breda	15	15	22	22	19
Dordrecht	-	-	-	-	-
Eindhoven	30	78	73	61	61
Enschede	14	20	15	13	16
Groningen	12	27	37	57	33
Haarlem	5	9	14	16	11
Hilversum	8	8	12	10	10
Leeuwarden	5	3	12	10	8
Maastricht	14	17	16	25	18
Middelburg	4	1	1	1	2
Rotterdam	65	85	89	98	107
's-Gravenhage	54	91	106	115	92
's-Hertogenbosch	15	17	16	21	17
Tilburg	18	22	22	21	21
Utrecht	85	111	148	163	127
Zwolle	20	22	27	31	25
Overig	-	-	-	-	-
Onbekend	-	-	-	-	-
Totaal aantal	598	850	989	1112	887

Niet alle deelnemers kregen een positief beroepsmatigheidsadvies in datzelfde jaar ten gevolge van overloop tussen de jaren.

Bijlage 4.1 Responsverantwoording

Doelpopulatie en non-respons

De te onderzoeken populatie bestaat uit alle kunstenaars die de WWIK in 2006, 2007 en 2008 verlaten hebben¹. Dit betreft 2944 kunstenaars. Kunstenaars&CO kon van 1499 kunstenaars een e-mailadres leveren en Bureau Driessen heeft op internet 577 e-mailadressen opgespoord. De kunstenaars waarvan het e-mailadres niet gevonden kon worden, zijn schriftelijk benaderd met een brief met inlogcodes voor het invullen van de lijst op internet.

Uit reacties van kunstenaars bleek al snel dat een groot aantal van hen de vragenlijst niet invulde, omdat zij op dat moment (januari 2010) geen WWIK meer ontvingen. Middels een email en een brief is aan alle kunstenaars nogmaals duidelijk gemaakt dat de vragenlijst juist moet worden ingevuld wanneer er geen gebruik meer wordt gemaakt van de WWIK. Na een aantal dagen bleek bovendien dat de kunstenaars die per brief waren benaderd, de vragenlijst nauwelijks invulden. Men maakte maar weinig gebruik van de inlogcodes. Daarom is de vragenlijst aan deze groep kunstenaars samen met een tweede herinnering alsnog opgestuurd. Ook de 'mail'-groep kreeg een herinnering. Gezien de tijdsdruk op het onderzoek is daarna niet nog een rappel verzonden.

In de tabel is te zien dat in totaal 1033 kunstenaars gerespondeerd hebben. Dit is 37.7%. In de mailgroep is de respons nog enigszins redelijk (46.5%), maar in de briefgroep is de respons ronduit slecht (16.6%). Deze slechte respons heeft meerdere oorzaken. Men begreep op de eerste plaats niet dat er een lijst moest worden ingevuld, omdat men (al jaren) geen WWIK meer had gehad. Uit de binnengekomen reacties blijkt dat het feit dat de periode met WWIK voor de kunstenaars in de steekproef al weer geruime tijd geleden is, een belangrijke reden was om niet te responderen. Ook werd er vaak op gewezen dat men geen gebruik had gemaakt van het Flankerend Beleid, ondanks het feit dat in de mails benadrukt werd dat de enquête ook bedoeld was voor de kunstenaars die geen Flankerend Beleid gebruikten. Zoals een respondent mailde: *"In de WWIK zit ik al bijna 2 jaar niet meer. Van Flankerend Beleid heb ik nooit gebruik gemaakt. Staat u mij dan ook toe de WWIK-periode als een afgesloten hoofdstuk te beschouwen."* Men kijkt niet altijd met even goede herinneringen terug op de periode met WWIK, zo blijkt ook uit sommige mails. De ervaringen met WWIK en Flankerend Beleid komen aan de orde in hoofdstuk 5.

Men wilde op de tweede plaats geen gebruik maken van inlogcodes. Een aantal kunstenaars had op de derde plaats al meegewerkt aan het onderzoek van het IVA in september 2009 en wilde niet nogmaals meewerken. Mogelijk haakte ook een aantal respondenten af, omdat in de enquête veel vragen over het inkomen zijn opgenomen. En ten slotte zijn er geen nadere herinneringen gestuurd in verband met de tijdsdruk.

Van de 1033 respondenten bleken er 105 opnieuw WWIK in 2009 gehad te hebben. Het betreft voornamelijk jongere kunstenaars die merendeels (86%) pas twee jaar of korter WWIK gehad hebben (zie onderstaande tabel). Deze zijn verwijderd, zodat er 928 respondenten beschikbaar waren voor analyse.

Weging van het databestand

Door non-respons kunnen vertekeningen ontstaan. Respons en non-responsgroep zijn daarom vergeleken met behulp van gegevens van Kunstenaars&CO met betrek-

¹ Bestand geleverd door het Inlichtingenbureau, dat deze bestanden beheert.

Respons enquête.		
	N	%
Oorspronkelijke steekproef	3047	100
Dubbel	77	2.5
Geen adres	26	0.9
Verzonden	2944	100
per email	2076	70.5
per brief	868	29.4
Onjuist adres/overleden geen WWIK volgens ge- gevens Inlichtingenbureau ¹	40	1.3
Effectief verzonden	2742	100
per email	1934	70.5
per brief	808	29.4
Respons na email	899	46.5
Respons na brief	134	16.6
Respons totaal²	1033	37.7
WWIK in 2009 (eigen opgave)	105	3.8
In analyse	928	33.8

¹ Abusievelijk door het IB meegeleverd.

² Na sluitingsdatum hebben nog 25 kunstenaars de vragenlijst ingestuurd.

king tot de non-responsgroep. Bij deze vergelijking bleek dat 394 kunstenaars in de bestanden van Kunstenaars&CO niet konden worden teruggevonden. Dit komt vooral doordat Kunstenaar&CO medio 2005 is overgegaan op een ander administratiebestand. Daarnaast komt het voor dat gemeenten academieverlaters zonder tussenkomst van Kunstenaars&CO WWIK toekennen. Indien de academieverlater weer uitstroomt vóórdat er een heronderzoek heeft plaatsgevonden, blijft de academieverlater onbekend bij Kunstenaars&CO.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de kenmerken waarvoor gewogen is. Uit de gegevens in deze tabel blijkt dat er inderdaad vertekeningen optreden. De responsgroep is later uit de WWIK gestroomd dan de non-responsgroep. Als de WWIK-periode langer geleden is, heeft men dus iets minder vaak gerespondeerd. Ouderen en vrouwen hebben ook vaker gerespondeerd, evenals kunstenaars die langer in de WWIK hebben gezeten en beeldend kunstenaars. Ook degenen die Flankerend Beleid hebben gebruikt, zijn oververtegenwoordigd in de respons-groep. Niet verrassend, want de vragenlijst ging onder ander over Flankerend Beleid. Deze verschillen tussen beide groepen zijn niet groot, maar door het grote aantal eenheden wel significant. Wat de uitgangspositie betreft is er echter geen verschil tussen respons- en non-responsgroep.

Er is een weging toegepast om voor deze verschillen te corrigeren. Bij weging wordt een respondent uit een ondervertegenwoordigde groep iets vaker meegeteld en een respondent uit een oververtegenwoordigde groep iets minder vaak. In de onderstaande tabel is te zien dat deze weging ertoe leidt dat responsgroep en totale steekproef bijna perfect overeenstemmen op de onderzochte kenmerken. Omdat de vertekening door non-respons heel gematigd is, zijn de weegfactoren klein, zo blijkt uit de laatste kolom van de tabel met gemiddelde weegfactoren per groep. De hoogste individuele weegfactor is 2.1 (0.3% van de respondenten heeft een factor > 2.0) en de laagste 0.4.

Overzicht van de kenmerken van respondenten en non-respondenten in percentages.

	Responsgroep	Non respons- groep	Totaal	Responsgroep na weging	Gemiddelde weefactor
<i>Jaar van uitstroom</i>					
2006	34,8	42,5**	40,0	40,3	1.159
2007	34,1	32,1**	32,7	32,1	0.939
2008	31,1	25,4**	27,3	27,7	0.889
Onbekend (aantal)	2	0	2		
<i>Leeftijdscategorie</i>					
t/m 29 jaar	29,3	33,4**	31,9	31,3	1.066
30 t/m 39 jaar	44,8	45,3**	45,2	45,2	1.009
40 t/m 49 jaar	13,0	12,7**	12,8	12,6	0.961
50 jaar of ouder	12,8	8,7**	10,1	10,8	0.842
Onbekend (aantal)	7	271 ²	278		
<i>Sexe</i>					
Man	43,9	54,7**	50,8	50,4	1.147
Vrouw	56,1	45,3**	49,2	49,6	0.881
Onbekend (aantal)	7	276	283		
<i>Aantal jaar WWIK</i>					
Tot 1 jaar	25,3	30,6**	28,8	28,6	1.131
1-2 jaar	44,2	43,9**	44,0	44,2	1.002
2-3 jaar	19,9	14,3**	16,1	16,2	0.814
3-4 jaar	10,7	11,2**	11,0	11,1	1.036
Onbekend (aantal)	2	0	2		
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	46,3	40,8**	42,8	42,9	0.927
Vormgeving & bouwkunst	28,7	27,5**	27,9	27,3	0.951
Muziek	14,7	18,7**	17,3	17,2	1.160
Dans & theater	6,7	8,7**	8,0	8,2	1.208
Overig	3,6	4,2**	4,0	4,4	1.217
Onbekend (aantal)	8	271	279		
<i>FB¹</i>					
Wel FB	49,2	32,6**	38,6	38,8	0.786
Geen FB	50,8	67,4**	61,4	61,2	1.207
Onbekend (aantal)	8	271	279		
<i>Uitgangspositie</i>					
Laag	22,6	24,5	23,9	24,0	1.037
Midden	51,2	52,1	51,8	51,8	0.988
Hoog	26,2	23,4	24,4	24,2	0.899
Onbekend (aantal)	150	419	569		
<i>Totaal</i>					
Percentage	32,8	67,2	100	100	1.000
Aantal	928	1899 ³	2827	929	929

¹ Exclusief gebruik van informatie. Gegevens over Flankerend Beleid afkomstig van Kunstenaars & Co. ² Aantallen 'Onbekend' door ontbrekende gegevens van Kunstenaars & CO. Lager aantal 'onbekend' bij de responsgroep omdat de gegevens uit de vragenlijst zijn aangevuld.

* p<0.05, ** p<0.01 tussen responsgroep en non-responsgroep.

³ Bruto non-respons, incl. onjuist adres en dergelijke.

Bijlage 4.2. Overzicht van de kenmerken van respondenten en de ten onrechte in de steekproef opgenomen respondenten met WWIK in 2009.

	Respons met wwik in 2009	Responsgroep
<i>Jaar van uitstroom</i>		
2006		34,8
2007		34,1
2008		31,1
Onbekend (aantal)		2
<i>Leeftijdscategorie</i>		
t/m 29 jaar	51,4**	29,3
30 t/m 39 jaar	23,8**	44,8
40 t/m 49 jaar	13,3**	13,0
50 jaar of ouder	11,4**	12,8
Onbekend (aantal)		7
<i>Sexe</i>		
Man	40	43,9
Vrouw	60	56,1
Onbekend (aantal)		7
<i>Aantal jaar WWIK</i>		
Tot 1 jaar	51,4% **	25,3
1-2 jaar	35,2% **	44,2
2-3 jaar	6,7% **	19,9
3-4 jaar	6,7% **	10,7
Onbekend (aantal)		2
<i>Vakgebied</i>		
Beeldend	45,5%	46,3
Vormgeving & bouwkunst	27,3%	28,7
Muziek	13,1%	14,7
Dans & theater	8,1%	6,7
Overig	6,1%	3,6
Onbekend (aantal)	6	8
<i>FB¹</i>		
Wel FB	49,0%	49,2
Geen FB	51,0%	50,8
Onbekend (aantal)	6	8
<i>Uitgangspositie</i>		
Laag	28,6%	22,6
Midden	50,5%	51,2
Hoog	20,9%	26,2
Onbekend (aantal)	14	150
<i>Totaal</i>		
Percentage		32,8
Aantal	105	928

Bijlage 4.3. Bronnen van inkomsten in 2008, percentage met een inkomen hieruit.

	Vakgebied	Persoonlijke subsidie/beurs	Gerelateerd aan vakgebied	Buiten vakge- bied	Uitkering
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	74.1	11.5**	51.6**	46.9**	13.1*
Vormg. & bouwkunst	71.8	3.2**	40.3**	32.4**	4.3*
Muziek	83.7	1.0**	31.4**	26.4**	11.4*
Dans & theater	82.3	8.6**	30.0**	39.0**	4.6*
Overig	74.2	17.4**	42.6**	31.7**	6.2*
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	77.5	11.1	38.4*	26.6*	2.7*
Alleen informatie	70.1	7.9	36.9*	40.7*	10.2*
1 soort FB ¹	83.9	3.0	51.1*	42.9*	13.3*
2 of meer soorten FB	77.3	5.3	50.7*	42.5*	12.6*
Allen (%)	76.0	7.3	42.5	37.9	9.2
Aantal (100%)	543	543	543	543	543

* $p < .05$. ** $p < .01$.

¹ Soorten Flankerend Beleid: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten. Cijfers voor 2008 exclusief WWIK-ontvangers in 2008.

Bijlage 4.4. Gemiddeld inkomen in 2008 naar bron, voor degenen met een inkomen uit deze bron.

	Vakgebied	Persoonlijke subsidie/beurs	Gerelateerd aan vakgebied	Buiten vakge- bied	Uitkering
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	4.539**	4.444	6.713**	7.496**	5.496
Vormg. & bouwkunst	11.087**	3.909	11.373**	7.790**	4.865
Muziek	10.006**	3.500	7.128**	12.547**	8.308
Dans & theater	8.085**	8.957	8.950**	5.994**	3.422
Overig	8.655**	4.500	3.270**	7.048**	1.500
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	9.385*	6.140	8.492	6.568	8.103
Alleen informatie	8.323*	4.651	7.774	9.597	5.856
1 soort FB ¹	6.641*	3.305	7.857	7.289	5.947
2 of meer soorten FB	6.380*	2.634	7.995	7.288	4.992
Allen	7.875	4.843	8.014	8.014	5.814
Allen (%)	76.0	7.5	42.5	37.9	9.2
Aantal (100%)	413	40	231	206	50

* $p < .05$. ** $p < .01$.

¹ Soorten Flankerend Beleid: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten.

Bijlage 4.5. Verwachte bronnen van inkomsten in 2010.

	Vakgebied	Persoonlijke subsidie/beurs	Gerelateerd aan vakgebied	Buiten vakge- bied	Uitkering
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	73.3	12.2**	51.7*	43.8**	11.8
Vormg. & bouwkunst	74.6	6.5**	41.7*	26.8**	5.5
Muziek	85.0	1.5**	35.8*	26.4**	7.9
Dans & theater	82.0	5.2**	44.8*	27.6**	10.1
Overig	66.8	5.9**	44.8*	30.6**	5.4
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	78.1	7.4	39.0**	28.2	6.2
Alleen informatie	70.6	8.9	39.9**	35.0	11.6
1 soort FB ¹	78.2	6.8	51.8**	41.1	9.8
2 of meer soorten FB	80.5	7.8	53.7**	34.0	7.5
Allen (%)	76.1	7.9	45.2	34.0	8.9
Aantal (100%)	716	716	714	717	716

* $p < .05$. ** $p < .01$. ¹ Soorten Flankerend Beleid: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten.

Bijlage 4.6. Verwacht gemiddeld inkomen in 2010 naar bron, voor degenen met een inkomen uit deze bron.

	Vakgebied	Persoonlijke subsidie/beurs	Gerelateerd aan vakgebied	Buiten vakge- bied	Uitkering
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	4.971**	4.727	7.299*	7.650	5.349
Vormg. & bouwkunst	11.403**	6.656	11.351*	7.746	3.027
Muziek	9.454**	1.553	9.369*	9.534	6.891
Dans & theater	9.817**	8.622	7.384*	4.101	3.017
Overig	7.199**	5.592	9.798*	5.940	3.250
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	9.784*	6.664	9.041	6.961	3.619
Alleen informatie	8.335*	5.676	9.572	8.664	4.996
1 soort FB ¹	6.494*	3.766	8.154	6.902	6.231
2 of meer soorten FB	7.571*	4.531	7.725	7.265	4.404
Allen	8.160	5.334	8.727	7.601	4.896
Allen (%)	76.1	7.9	45.2	34.0	8.9
Aantal	545	57	323	244	64

¹ Soorten Flankerend Beleid: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten.

Bijlage 4.7 Optredens, vertoningen en exposities in 2008.

	Binnen artistieke setting ¹		Niet artistieke setting ²		Optredens		Exposities	
	%	Aantal keer ³	%	Aantal keer ³	%	Aantal keer ³	%	Aantal keer ³
<i>Vakgebied</i>								
Beeldend	71.5**	8.6**	20.4**	4.3**	19.2**	7.6**	64.4**	4.1
Vormg. & bouwk.	41.2**	5.3**	10.8**	5.2**	17.4**	7.6**	31.8**	3.2
Muziek	70.8**	42.6**	29.1**	11.8**	69.6**	44.3**	2.7**	1.7
Dans & theater	72.9**	33.2**	21.4**	37.9**	65.0**	30.5**	10.3**	4.9
Overig	38.5**	6.8**	11.1**	12.5**	32.1**	7.6**	6.3**	4.0
<i>Flankerend beleid</i>								
Geen FB	60.4*	21.0	13.7	15.2	28.2	37.7	36.1	5.1
Alleen informatie	55.1*	15.5	16.6	4.0	28.3	21.6	33.6	3.6
1 soort FB ¹	67.1*	14.9	24.7	11.6	35.8	19.7	40.6	3.3
2 of meer soorten FB	70.6*	15.8	23.4	12.3	37.4	21.6	45.8	3.5
Allen (%)	61.4		18.7		31.3		38.0	
Gemiddeld		16.8		10.0		25.0		3.9
Aantal (100%)	555	341	555	104	555	174	555	211

* $p < .05$, ** $p < .01$.¹ Optreden, vertoning of expositie in bijvoorbeeld schouwburg, theater, filmhuis, festival, museum of galerie.² Optreden, vertoning of expositie in bijvoorbeeld café, buurthuis of bibliotheek.³ Voor degenen met ten minste één optreden, vertoning of expositie.

Cijfers voor 2008 exclusief WWIK-ontvangers in 2008.

Bijlage 4.8 Publicaties, vormgeving en ontwerp in 2008.

	Publicaties		Via website		Door uitvoering van ontwerp/ opdracht	
	%	Aantal keer ¹	%	Aantal keer ¹	%	Aantal keer ¹
<i>Vakgebied</i>						
Beeldend	26.3*	5.7	31.3**	6.6	19.0**	6.8
Vormg. & bouwk.	24.2*	7.4	35.3**	11.9	31.4**	9.4
Muziek	14.5*	5.2	13.1**	9.8	7.3**	5.3
Dans & theater	17.2*	23.1	25.3**	4.9	5.3**	9.5
Overig	4.2*	5.0	10.0**	2.3	-**	-
<i>Flankerend beleid</i>						
Geen FB	19.2**	6.0	27.6	11.7	11.5	7.7
Alleen informatie	15.7**	10.9	23.2	6.6	20.4	8.8
1 soort FB ¹	27.8**	3.7	30.8	4.3	23.4	6.1
2 of meer soorten FB	31.5**	8.5	35.3	10.7	21.1	8.8
Allen (%)	22.1		28.1		18.7	
Gemiddeld		7.4		8.5		8.0
Aantal (100%)	555	123	555	156	555	104

* $p < .05$, ** $p < .01$.¹ Voor degenen met ten minste één publicatie of ontwerp.

Cijfers voor 2008 exclusief WWIK-ontvangers in 2008.

Bijlage 4.9. Presentie in de media in 2008.

	Kranten %	Radio, Tv %	Internet %	Vakbladen %
<i>Vakgebied</i>				
Beeldend	44.9**	15.2**	23.0	11.1
Vormg. & bouwkunst	24.2**	12.8**	25.4	15.9
Muziek	40.6**	31.4**	28.0	9.8
Dans & theater	46.6**	31.5**	35.7	19.5
Overig	31.0**	12.0**	23.0	4.0
<i>Flankerend Beleid</i>				
Geen FB	37.4**	12.8*	20.2	10.1
Alleen informatie	29.2**	18.1*	23.4	10.7
1 soort FB ¹	47.7**	18.9*	32.4	14.5
2 of meer soorten FB	44.5**	26.3*	30.8	18.2
Allen	37.8	18.5	25.7	12.6
Aantal (100%)	544	544	544	544

* $p < .05$. ** $p < .01$. ¹ Soorten Flankerend Beleid: cursussen, werkervaring, persoonlijke begeleiding en financiële faciliteiten. Cijfers voor 2008 exclusief WWIK-ontvangers in 2008.

Bijlage 4.10. Gemiddeld aantal netwerkleden bij aanvang WWIK in categorieën¹.

	Culturele sector	Buiten culturele sector	Beslissers	Media	Alle netwerken
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	11,4**	9,9**	6,9	2,9	20,9**
Vormg. & bouwkunst	11,0**	8,3**	6,6	2,9	18,6**
Muziek	12,9**	10,3**	7,9	3,3	22,5**
Dans & theater	14,6**	8,0**	7,3	2,0	22,1**
Overig	9,3**	7,7**	6,1	3,1	16,7**
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	12,0	9,8	7,6	3,4	21,1
Alleen informatie	11,8	9,0	6,7	2,8	20,1
1 soort FB	10,9	8,6	6,2	2,6	19,0
2 of meer soorten FB	12,1	9,7	7,4	2,7	21,5
Allen	11,8	9,3	7,0	2,9	20,5
Aantal (100%)	642	614	607	385	646

¹ alleen degenen met ten minste 1 netwerk lid.

Bijlage 4.11. Percentage kunstenaars met ten minste 1 netwerk lid bij aanvang van de WWIK.

	Culturele sector	Buiten culturele sector	Beslissers	Media	Alle netwerken
<i>Vakgebied</i>					
Beeldend	99,6	96,8	95,4	61,1	100,0
Vormg. & bouwkunst	98,2	92,9	91,2	57,6	99,4
Muziek	100,0	93,8	93,8	56,6	100,0
Dans & theater	100,0	94,8	98,3	63,8	100,0
Overig	100,0	95,7	94,1	59,1	100,0
<i>Flankerend Beleid</i>					
Geen FB	99,4	94,3	92,5	49,7**	100
Alleen informatie	99,0	93,3	91,4	56,9**	99,5
1 soort FB	99,2	95,8	95,8	56,8**	100
2 of meer soorten FB	100,0	97,5	95,6	73,8**	100
Allen	99,4	95,0	93,5	59,3	99,8
Aantal (100%)	648	648	648	648	648

Bijlage 5. Internetenquête

(Onderstaande geeft de tekst van de enquête, niet de lay-out.)

Enquête Kunstenaars in de WWIK

We zouden u graag een aantal vragen willen stellen over uw werkzaamheden en positie als kunstenaar. Eerst komen een paar algemene vragen aan de orde.

1. Wat is uw geboortjaar?

19...

2. Bent u een man of vrouw?

Man

Vrouw

3. Wat is uw huidige privésituatie?

Alleenstaand zonder thuiswonende kinderen jonger dan 18 jaar

Alleenstaand met thuiswonende kind(eren) jonger dan 18 jaar

Gehuwd of samenwonend met partner

Gehuwd of samenwonend met partner en thuiswonende kind(eren) jonger dan 18 jaar

4. Bent u momenteel actief als kunstenaar?

Ja

Nee

5. In welke jaren heeft u gebruik gemaakt van de WWIK of WIK? (U kunt meerdere antwoorden invullen.)

In 1999

In 2004

In 2000

In 2005

In 2001

In 2006

In 2002

In 2007

In 2003

In 2008 (U hoeft de vragen over 2008 niet in te vullen)

In 2009 (Wilt u verder gaan met vraag 20?)

6. Wat is (of was) uw discipline? (U kunt meerdere antwoorden invullen.)

Beeldende kunst

Muziek

Vormgeving

Dans

Bouwkunst

Theater

Anders, nl.....

7. Heeft u wel eens gebruik gemaakt van informatie van Kunstenaars&Co? (U kunt meerdere antwoorden invullen.)

Nee

Ja, van de website van Kunstenaars&Co (of beroepskunstenaar.nl)

Ja, van publicaties (Infoblad, Kunstenaarsplanner, E-zine)

Ja, van de Kunstenaarslijn

Ja, van informatie gekregen op evenementen (bijv. Startfactory)

8. Kunstenaars&Co ondersteunt kunstenaars bij het opbouwen van een renderende beroepspraktijk. Zij bieden cursussen, workshops, individuele ondersteuning en werkervaringsprojecten aan. Kunt u hieronder aangeven of u gebruik heeft gemaakt van dit aanbod en hoelang dit duurde? (Als u bijvoorbeeld twee cursussen 'T.a.v. bedrijfsvoering' heeft gevolgd, de dagen van de twee cursussen bij elkaar optellen a.u.b. U kunt meerdere antwoorden invullen.)

Nee, geen gebruik van gemaakt (U kunt met de volgende vraag verder gaan).

Ja, gebruik gemaakt van:

CURSUSSEN	Aantal bijeenkomsten				
	1	2-3	4-5	5-6	meer dan 6
Cursussen t.a.v. bedrijfsvoering (ondernemen, (financiële) administratie, onderhandelen)	☐	☐	☐	☐	☐
Cursussen t.a.v. beroepsuitoefening (presenteren, promoten)	☐	☐	☐	☐	☐
Cursus netwerken	☐	☐	☐	☐	☐

WERKERVARING/ OPLEIDING	Aantal weken ondersteuning					
	< 1	1-4	5-8	9-12	13-16	≥ 17
Werkervaring (bijv. projecten in de wijk, de zorg, het bedrijfsleven)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opleidingen (BIK, KIS e.d.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

PERSOONLIJKE BEGELEIDING	Aantal gesprekken				
	1	2-3	4-5	6-8	meer dan 8
Coaching, mento- ring, loopbaange- sprekken	☐	☐	☐	☐	☐
Andere begeleiding of advies, name- lijk.....	☐	☐	☐	☐	☐

9. Heeft u gebruik gemaakt van financiële faciliteiten aangeboden via Kunstenaars&Co?

- Nee, geen gebruik van gemaakt
 Ja, van de Cultuurlening van de Triodos bank, namelijkeuro in.....(jaartal)
 Ja, van het (klein) Werkkrediet, namelijkeuro in.....(jaartal)

10. Ook gemeenten ondersteunen kunstenaars met bijvoorbeeld arbeidsmarktgerichte scholing of met projecten. Heeft u wel eens gehoord van dit activerend beleid van de gemeente en heeft u er gebruik van gemaakt?

- Nee
 Ja, wel van gehoord maar geen gebruik van gemaakt
 Ja, ik maak(te) hier gebruik van, nl.....(soort ondersteuning), gedurende.... dagen

11. Wat was uw *persoonlijke totale* bruto* inkomen in 2008 en in 2009 ongeveer, **na aftrek van beroepskosten** zoals materiaalkosten, huur studio/atelier, promotiemateriaal etc.?

* Bruto inkomen is uw inkomen voordat er belasting af gaat.

	in 2008	in 2009
Niets	☐	☐
< € 5.000 per jaar	☐	☐
€ 5.000- 7.500	☐	☐
€ 7.500- 10.000	☐	☐
€ 10.000- 12.500	☐	☐
€ 12.500- 15.000	☐	☐
€ 15.000- 17.500	☐	☐
€ 17.500- 20.000	☐	☐
€ 20.000- 25.000	☐	☐
€ 25.000- 30.000	☐	☐
€ 30.000- 35.000	☐	☐
€ 35.000- 40.000	☐	☐
€ 40.000- 50.000	☐	☐
> € 50.000	☐	☐

12. Heeft u in 2009 een uitkering ontvangen?

- Nee
 Ja, bijstand (Abw/ WWB), gedurende maanden
 Ja, WW of de WAO, gedurende maanden
 Ja, andere uitkering, gedurende maanden

13. En hoe was dit in 2008?

- Nee
 Ja, bijstand (Abw/ WWB), gedurende maanden
 Ja, WW of de WAO, gedurende maanden
 Ja, andere uitkering, gedurende maanden

14. Kunt u aangeven hoeveel bruto* inkomen u ongeveer heeft uit de volgende werkzaamheden in 2009? (Per kolom één antwoord invullen a.u.b.)

* Bruto inkomen is uw inkomen voordat er belasting af gaat.

2009	Inkomen uit werk op vakgebied als kunstenaar ¹	Persoonlijke subsidie/ beurs/ fondsbijdrage ²	Inkomen uit werk gerelateerd aan vakgebied ³	Inkomen uit werk <u>buiten</u> vakgebied	Uitkering
Niets	☐	☐	☐	☐	☐
€ 1-1000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 1000-2000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 2000-3000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 3000-4000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 4000-5000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 5000-6000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 6000-7000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 7000-8000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 8000-9000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 9000-10.000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 10.000-12.500	☐	☐	☐	☐	☐
€ 12.500-15.000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 15.000-17.500	☐	☐	☐	☐	☐
€ 17.500-20.000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 20.000-30.000	☐	☐	☐	☐	☐
> € 30.000	☐	☐	☐	☐	☐

¹ bijvoorbeeld uit verkoop, optreden etc. (excl. persoonlijke subsidie, beurs, fondsbijdrage)

² persoonlijke subsidie of (werk)beurs van overheidsfondsen, zoals het fonds BKVB. Subsidies voor concrete producten of prestaties in kolom 1 invullen.

³ bijvoorbeeld uit lesgeven, organiseren etc.

15. En hoe was uw bruto* inkomen ongeveer samengesteld in 2008?

* Bruto inkomen is uw inkomen voordat er belasting af gaat.

2008	Inkomsten uit werk op vakgebied als kunstenaar ¹	Persoonlijke subsidie/ beurs/ fondsbijdrage ²	Inkomsten uit werk gerelateerd aan vakgebied ³	Inkomsten uit <u>niet</u> kunst gerelateerde werkzaamheden	Uitkering
niets	☐	☐	☐	☐	☐
€ 1-1000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 1000-2000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 2000-3000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 3000-4000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 4000-5000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 5000-6000	☐	☐	☐	☐	☐

€ 6000-7000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 7000-8000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 8000-9000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 9000-10.000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 10.000-12.500	☐	☐	☐	☐	☐
€ 12.500-15.000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 15.000-17.500	☐	☐	☐	☐	☐
€ 17.500-20.000	☐	☐	☐	☐	☐
€ 20.000-30.000	☐	☐	☐	☐	☐
> € 30.000	☐	☐	☐	☐	☐

¹ bijvoorbeeld uit verkoop, optreden etc. (excl. persoonlijke subsidie, beurs, fondsbijdrage)

² persoonlijke subsidie of (werk)beurs van overheidsfondsen, zoals het fonds BKVB. Subsidies voor concrete producten of prestaties in kolom 1 invullen.

³ bijvoorbeeld uit lesgeven, organiseren etc.

16. Wat zijn uw verwachtingen voor **2010 in vergelijking met 2009** wat betreft uw bruto* inkomen uit deze werkzaamheden?

* Bruto inkomen is uw inkomen voordat er belasting af gaat.

2010 t.o.v. 2009	Inkomsten uit werk op vakgebied als kunstenaar ¹	Persoonlijke subsidie/ beurs/ fondsbijdrage ²	Inkomsten uit werk gerelateerd aan vakgebied ³	Inkomsten uit <u>niet</u> kunst gerelateerde werkzaamheden	Uitkering
Geen inkomen hieruit in 2010	☐	☐	☐	☐	☐
Ca. > 50 % minder	☐	☐	☐	☐	☐
Ca. 30 % minder	☐	☐	☐	☐	☐
Ca. 15 % minder	☐	☐	☐	☐	☐
hetzelfde als in 2009	☐	☐	☐	☐	☐
Ca. 15 % meer	☐	☐	☐	☐	☐
Ca. 30 % meer	☐	☐	☐	☐	☐
Ca. > 50 % meer	☐	☐	☐	☐	☐

¹ bijvoorbeeld uit verkoop, optreden etc. (excl. persoonlijke subsidie, beurs, fondsbijdrage)

² persoonlijke subsidie of (werk)beurs van overheidsfondsen, zoals het fonds BKVB. Subsidies voor concrete producten of prestaties in kolom 1 invullen.

³ bijvoorbeeld uit lesgeven, organiseren etc.

19. Bent u voor uw levensonderhoud (mede) aangewezen op het inkomen van uw partner?

- Nee, geen partner
 Nee
 Ja, enigszins
 Ja, substantieel

17. Op welke wijze oefende u uw beroep uit in 2008? (U kunt meerdere antwoorden invullen.)

- In 2008 (ook) als zelfstandig beroepsbeoefenaar werkzaam
 In 2008 (ook) in loondienst
 In 2008 geen zelfstandig beroepsbeoefenaar en niet in loondienst

18. En hoe was dit in 2009?

- In 2009 (ook) als zelfstandig beroepsbeoefenaar werkzaam
 In 2009 (ook) in loondienst
 In 2009 geen zelfstandig beroepsbeoefenaar en niet in loondienst

20. Voor een succesvolle beroepspraktijk is ook de zichtbaarheid van uw werk voor anderen van belang. Heeft u uw werk laten zien in 2008 en in 2009?

- Nee (U kunt met de volgende vraag verder gaan).
 Ja, namelijk:

Exposities, vertoningen, optredens	Aantal keer in 2008	Aantal keer in 2009
In een professionele artistieke setting		
Optreden of vertoning in schouwburg, theater, filmhuis, festival e.d.
Expositie in museum, galerie e.d.
In andere professionele artistieke setting, namelijk.....
In een setting buiten de kunstsector		
Optreden of vertoning in café, buurthuis e.d.
Expositie in bibliotheek, café, e.d.
In andere accommodatie buiten de kunstsector, namelijk.....
Publicaties, vormgeving, Ontwerp		
	Aantal keer in 2008	Aantal keer in 2009
Publicatie bij een uitgeverij
Andere publicatie, namelijk.....
Via een website door professionals
Via een website door vrijwilligers
Door uitvoering van een ontwerp / opdracht
Anders, namelijk.....

21. Wat is uw verwachting voor 2010 wat betreft het naar buiten treden met uw werk ten opzichte van 2009?

- Dit neemt sterk af
 Dit neemt iets af
 Dit blijft ongeveer gelijk
 Dit neemt iets toe
 Dit neemt sterk toe

22. In welke media heeft u of uw werk in 2008 en 2009 aandacht gekregen, en hoe vaak gebeurde dit?

Soort media	Aantal keer in 2008	Aantal keer in 2009
Landelijke krant *
Regionale krant *
Lokale krant *
Landelijke radio of tv
Regionale radio of tv
Lokale radio of tv
Internet door professionele recensenten
Internet door leken (recensie, opname)
Vakbladen
Overige, nl.....

* Inclusief kranten die ook op internet staan. Deze niet meerekenen bij de categorie 'internet'.

23. Wat zijn uw verwachtingen voor 2010 wat betreft de aandacht die u of uw werk krijgt in de media ten opzichte van 2009?

- Dit neemt sterk af
- Dit neemt iets af
- Dit blijft ongeveer gelijk
- Dit neemt iets toe
- Dit neemt sterk toe

24. Kunt u hieronder aankruisen **hoeveel mensen** uit de genoemde groepen u de afgelopen **drie maanden** gesproken heeft? Het gaat om een (informeel of zakelijk) gesprek(je) van tenminste 10 minuten (Ook telefonisch, maar alleen groeten moet u niet meetellen. U mag dezelfde persoon maar één keer meetellen, dus niet iemand als collega en ook als artistiek leidinggevende tellen. *Twee gesprekken met dezelfde persoon moet u als één persoon tellen.*)

Groep	Met personen uit deze groep heb ik de afgelopen 3 maanden langer dan 10 minuten gesproken				
	☐ Niemand	☐ 1	☐ 2	☐ 3-4	☐ > 4
Collega kunstenaars zelfde discipline	☐	☐	☐	☐	☐
Collega kunstenaars andere discipline	☐	☐	☐	☐	☐
Artistiek leidinggevenden dirigenten, choreografen, regisseurs, programmeurs	☐	☐	☐	☐	☐
Niet-artistiek leidinggevenden in de culturele sector directeur, producent e.d.	☐	☐	☐	☐	☐
Intermediairs galeriehouders, museummedewerkers e.d.	☐	☐	☐	☐	☐
Recensenten van kranten, radio, tv	☐	☐	☐	☐	☐
Andere medewerkers van de media	☐	☐	☐	☐	☐
Medewerkers van culturele instellingen gezelschappen, ensembles e.d.	☐	☐	☐	☐	☐
Medewerkers van cultuureducatieve instellingen muziekschool, bibliotheek e.d.	☐	☐	☐	☐	☐
Mogelijke opdrachtgevers, sponsors	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen uit het publiek of kopers van uw kunst	☐	☐	☐	☐	☐

25. Kunt u hieronder aangeven of u **momenteel** meer of minder personen uit deze groepen spreekt dan in het **eerste jaar** dat u gebruik maakte van de WWIK?

Groep	Aantal mensen de afgelopen 3 maanden langer dan 10 minuten gesproken, vergeleken met de situatie bij het begin van de (W)WIK		
	Minder	Zelfde	Meer
Collega kunstenaars zelfde discipline	☐	☐	☐
Collega kunstenaars andere discipline	☐	☐	☐
Artistiek leidinggevenden	☐	☐	☐
Niet-artistiek leidinggevenden in de culturele sector	☐	☐	☐
Intermediairs	☐	☐	☐
Recensenten	☐	☐	☐

Andere medewerkers media	☐	☐	☐
Medewerkers van culturele instellingen	☐	☐	☐
Medewerkers van cultuureducatieve instellingen	☐	☐	☐
Mogelijke opdrachtgevers, sponsors	☐	☐	☐
Mensen uit het publiek of kopers van uw kunst	☐	☐	☐

Kunt u hieronder uw postcode en huisnummer invullen? Wij weten dan dat we u geen herinnering meer hoeven te sturen.

Postcode:

Huisnummer:

U kunt de vragenlijst zonder postzegel terugsturen naar

Bureau Driessen
 Antwoordnummer 9034
 3500 ZA Utrecht
 Bedankt voor uw medewerking!

Hieronder kunt u eventueel nog opmerkingen maken, bijvoorbeeld over deze vragenlijst of over de cursussen en projecten van Kunstenaars&Co:

.....

Referenties

- Centraal Bureau voor de Statistiek (Jenje-Heijdel W, ter Haar D, 2007). *Kunstenaars in Nederland*. Voorburg/Heerlen: CBS.
- IVA (IJdens T, Vloet A, 2006A) *Nulmeting voor de evaluatie van de Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)*. Tilburg: IVA.
- IVA (IJdens T, Vloet A, 2006B) *Monitor flankerend beleid WIK*. Tilburg: IVA.
- IVA (IJdens T, de Laat-van Amelsfoort D, Quanjel M, 2010) *Evaluatie van de Wet werk en inkomen kunstenaars (Wwik) – Onderzoeksrapport*. Tilburg: IVA.
- IVA (von der Fuhr S, Langenberg B, Sentjens M, IJdens T, 2010B) *Spelen voor de kost – werk en inkomsten van acteurs in Nederland*. Tilburg: IVA.
- Kunstenaars&CO (2008) *Handreiking voor het uitvoeren van het beroepsmatigheidsonderzoek van de WWIK door Kunstenaars&CO*. Amsterdam: Kunstenaars&CO.
- Kunstenaars&CO (vermoedelijk 2008) *Waardeweging Beeldende kunst, Vormgeving & bouwkunst, Dans & theater, Muziek en overig*. Amsterdam: Kunstenaars&CO.
- Kunstenaars&CO (2006) *Het jaaroverzicht 2005 van Kunstenaars&CO*.
- Kunstenaars&CO (2007) *Jaaroverzicht 2006*.
- Kunstenaars&CO *Jaarverslag 2007*.
- Kunstenaars&CO *Infographics 2007*.
- Kunstenaars&CO *Jaarverslag 2008*.
- Kunstenaars&CO *Infographics 2008*.
- Kunstenaars&CO (2005) *Werkprogramma 2005*.
- Kunstenaars&CO *Werkprogramma 2007*.
- Kunstenaars&CO (2007) *Werkprogramma 2008*.
- Kunstenaars&CO *Diensten K&CO 2006-2008* (ontvangen per mail op 16-12-2009).
- Kunstenaars&CO *Cursussen en workshops voor kunstenaars 2006*.
- Kunstenaars&CO (2007) *Ik ben een kunstenaar*.
- Kunstenaars&CO *Training en opleiding voor kunstenaars 2005*.
- Kunstenaars&CO *Cursussen en workshops 2008*.
- Kunstenaars&CO *Werkervaringsprojecten 2006, 2007, 2008* (ontvangen per mail op 16-12-2009).
- Mierau D, gemeente Groningen (2009) *Activerend beleid in de praktijk: Powerpoint presentatie*.
- Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 'Brief WIK- klanten 1 met wijzigingen', 01-12-2004, pagina 1,2.
- StimulansZ (Klienbannink J, Zonneveld F, 2006) *Stand van zaken activerend beleid WWIK: Een uit-*

werking in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

TNO (Brouwer T, 2008) *Effectmeting Jalan Jalan*: TNO.

www.beroepskunstenarsindeklas.nl

<http://home.szw.nl/index.cfm>.

www.kunstenarsenco.nl

http://www.mtamsterdam.nl/ondernemer_traject.htm

<http://www.rechtopbijstand.nl>

<http://www.st-ab.nl/wetwwik.htm>

